

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

POVILAS BACEVIČIUS

II kurso studentas

**VERSLO INOVACIJŲ VALSTYBINIO FINANSAVIMO SISTEMOS KAITA
LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Vytautas Kuokštis

Vilnius, 2020

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „*Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaita Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateikta kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Povilas Bacevičius

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Bacevičius P. Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaita Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. Vytautas Kuokštis. – V., 2020. – 61 p.

Reikšminiai žodžiai: nacionalinė inovacijų sistema, verslo inovacijų valstybinis finansavimas, ES inovacijų politika, europeizacija, ekonominė transformacija, Lietuva.

Lietuvoje, atkūrus nepriklausomybę, prasidėjo ekonominės transformacijos procesai, o tai lėmė ir nacionalinės inovacijų sistemos kaitą. Atsižvelgiant į tai, darbe yra siekiama išsiaiškinti, kaip keitėsi vienas iš svarbiausių Lietuvos inovacijų sistemos elementų, verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema ir kokie socialiniai veiksniai įtakojo šį procesą. Šis darbas yra aktualus, nes prisideda prie tyrimų, siekiančių paaiškinti Lietuvos inovacijų politikos ir nacionalinės inovacijų sistemos pokyčius bei atrasti elementus, kurie labiausiai tai įtakoja.

Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema šiame darbe yra apibrėžta iš trijų perspektyvų: organizacinės, finansinės ir strateginės. Siekiant išsiaiškinti šių elementų kaitą ir atsižvelgiant į jau atliktus tyrimus apie Lietuvos nacionalinės inovacijų sistemos raidą, pagrindinis naudojamas aiškinimas yra europeizacija. Šalia to, darbe taip pat yra iškeliami du alternatyvūs aiškinimai: kairės – dešinės skirtis ir neoliberali institucinė trajektorija. Siekiant atsakyti į darbo klausimą, darbe yra įgyvendinama sisteminė proceso analizė.

Turinys

Įvadas	5
Literatūros apžvalga	7
1. Nacionalinė inovacijų sistema ir institucijos	12
2. Metodologija	14
3. Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos vystymasis Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo	15
3.1. <i>Strategijos ir programiniai dokumentai</i>	16
3.2. <i>Organizacinė aplinka</i>	18
3.3. <i>Tiesioginis finansavimas</i>	19
3.4. <i>Netiesioginis finansavimas</i>	21
3.5. <i>Pasiūlos pusės finansavimas</i>	22
5. ES ir inovacijų skatinimas	24
5.1. <i>Europeizacija</i>	24
5.2. <i>Kaip pasireiškia europeizacija?</i>	27
6. Europeizacijos įtaka verslo inovacijų finansavimo sistemai	33
6.1. <i>Europeizacijos įtaka verslo inovacijų organizacinei struktūrai</i>	33
6.3. <i>Europeizacijos įtaka verslo inovacijų finansavimo sistemos strateginių dokumentų formavimui</i>	42
7. Alternatyvūs aiškinimai	46
7.1. <i>Kairės – dešinės skirtis</i>	46
7.2. <i>Transformacija iš planinės ekonomikos į racionalų antreprenerišką kapitalizmą</i>	50
Išvados	52
Literatūros sąrašas	55
Summary	61

Įvadas

Inovacijų terminas užima vis svarbesnį vaidmenį kasdieniniame gyvenime: privatus verslas yra skatinamas kurti inovacijas, universitetai save pozicionuoja inovacijų lyderiais, o viešasis sektorius yra raginamas būti inovatyviu, įgyvendinant įvairias iniciatyvas ir diegiant naujoviškus sprendimus. Inovacijos terminas turi daugybę apibrėžimų, tačiau labiausiai paplitusį pateikė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO). Organizacijos išleistame leidinyje „Oslo vadovas 2018“, inovacija yra apibrėžiama kaip naujas arba patobulintas produktas ar procesas (arba jų darinys), kuris ženkliai skiriasi nuo ankstesnių vieneto produktų ar procesų ir kuris yra prieinamas potencialiems naudotojams (produkto atveju) arba kuris vieneto yra naudojamas (proceso atveju).¹ Pagrindiniai inovacijų apibrėžimo elementai yra žinios, vertės kūrimas ir pritaikomumas/naudojimas. Siekiant suvokti vis platesnį šio termino įsitvirtinimą, būtina išskirti, jog inovacijos turi tvirtą akademinį užnugarį, kuris leidžia pagrįsti jų naudą visuomenei. Tradiciniu požiūriu, inovacijos daugiausiai yra siejamos su konkurencingumo, pelno ir ekonominio augimo sąvokomis. Žiniomis grįstos ekonomikos nauda buvo pradėta suvokti jau 20 a. pradžioje, o daugiausiai prie to prisidėjo ekonomistas Joseph Alois Schumpeter. Mokslininkas pabrėžė verslo svarbą kuriant ir pritaikant naujus inovacinius sprendimus, kurie atneša „revoliucinius“ pokyčius ir išstumia ekonomiką iš statiškos padėties bei taip prisideda prie augimo. Argumentuodamas šį teiginį, mokslininkas pabrėžė, jog ekonomika be inovacijų yra užsisukęs ratas, vykstantis pastoviu tempu ir be jokių pokyčių, o tam, jog tokia sistema būtų išjudinta reikia kūrybinės destrukcijos (angl. *creative destruction*), t. y. naujovių, kurios pakeičia ekonominę struktūrą, sugriaunant senus ir sukuriant naujus jos elementus.² Būtina pabrėžti, jog šalia ekonominės inovacijų naudos, šis terminas įgauna vis didesnę svarbą ir kituose kontekstuose. Šiandieninis pasaulis susiduria su įvairiais globaliais iššūkiiais, kaip klimato kaita, senėjanti visuomenė, sveikatos apsauga, nelygybė ir pan. Siekiant spręsti šiuos iššūkius, daugiausiai Mariana Mazzucato iniciatyva kyla į misiją orientuota inovacijų politika, nukreipta į šių problemų sprendimą. Mokslininkė teigia, jog apsibrėžus konkrečią problemą, būtina skatinti inovacijų projektus, skirti finansavimą ir koordinuoti veiklą tarp skirtingų veikėjų, o to rezultatas gali būti naujos technologijos ar socialiniai sprendimai, kurie gali sumažinti ar panaikinti sprendžiamą iššūkį.³

---

¹ EBPO, „Oslo vadovas 2018: Duomenų apie inovacijas rinkimo, teikimo ir naudojimo gairės. Mokslinės, technologinės ir inovacinės veiklos matavimas.“ Paryžius, 2018.

² Karol Sledzik, „Schumpeter’s View on Innovation and Entrepreneurship.“ *SSRN Electronic Journal*, 2013, 89 – 95.

³ Mariana Mazzucato, „Mission-oriented innovation policies: challenges and opportunities.“ *Industrial and Corporate Change*, Vol. 27, No. 5, 2018, 803 – 815.

Nacionalinė inovacijų sistema (NIS) yra plačiausiai paplitusi koncepcija tarp mokslininkų ir tarptautinių organizacijų, padedančių nagrinėti bei formuoti valstybės inovacijų politiką. Suvokiant, jog inovacijos prisideda prie ekonominio augimo ir socialinių ar aplinkosauginių problemų sprendimo, valstybės siekia užtikrinti jų kūrimui palankią aplinką. Nors nėra vieno bendro ir visuotinai pripažinto nacionalinės inovacijų sistemos apibrėžimo, viena iš labiausiai paplitusių ir naudojamų definicijų yra pateikta Christopher Freeman. Šis mokslininkas teigia, jog inovacijų sistema yra tinklas, sudarytas iš privačių bei viešųjų institucijų, kurių veiklos bei sąveikos procese kuriamos, importuojamos, modifikuojamos bei skleidžiamos naujos technologijos.⁴ Nors NIS apibrėžimai varijuoja, dauguma jų akcentuoja institucijas, organizacijas, jų sąveiką ir procesų valdymo visumą. NIS pirmiausiai yra tam tikras komponentų rinkinys, o antras svarbus aspektas yra santykis tarp skirtingų sistemos dalių, kuris sudaro visumą.

Darbo aktualumas ir problematika. Lietuva NIS kontekste yra įdomus atvejis dėl savo unikalios istorinės patirties. Beveik 50 metų trukusi sovietinė okupacija lėmė, jog Lietuva buvo integruota į sovietinę inovacijų sistemą. Atgavus nepriklausomybę, šalyje buvo vykdoma plataus masto ekonominė transformacija, siekiant įtvirtinti rinkos ekonomiką. Kartu su ekonominiais pokyčiais, neišvengiamai keitėsi ir inovacijų sistema, kaip integrali ekonominės politikos dalis. NIS nėra statiška ir gali būti keičiama, o tai atsispindėjo valstybės vykdomoje politikoje. Inovacijų sistemos kaitą išskyrė mokslininkas Charles Edquist, kuris teigė, jog svarbu tirti ne tik pačią NIS sandarą, jos dalių sąveiką ar sistemos veiksmingumą, tačiau daugiau dėmesio skirti tyrimams, kurie aiškintų, kaip konkreiti NIS bei jos dalys susiformavo ir kokios socialinės jėgos tai lėmė.⁵ Nepriklausomoje Lietuvoje buvo išleista daug ir įvairių su inovacijomis susijusių strateginių dokumentų, keitėsi švietimo ar inovacijų paramos sistema ir jos formos, 2016 m. buvo pradėta Inovacijų reforma. Šiame magistro darbe bus siekiama išsiaiškinti, kokie socialiniai veiksniai įtakojo vieno iš svarbiausių NIS elementų, verslo inovacijų valstybinio finansavimo paramos sistemos kaitą po nepriklausomybės atkūrimo. Privatus verslas yra pagrindinis inovacijas kuriantis elementas, siekiant tapti konkurencingesniu bei padidinti pelną, tačiau kaina ir rizika susijusi su moksliniais tyrimais ir eksperimentine plėtra (MTEP), ilgas inovacijų kūrimo procesas ir galimybė, kad konkurentai pasinaudos sukurtomis inovacijomis sumažina paskatas vykdyti šią veiklą.⁶ Dėl šių priežasčių, valstybės kuria ir naudoja įvairias finansines priemones, kurios suteiktų paskatas ir

---

⁴ Artūras Jakubavičius, Mantas Vilys, „Viešosios inovacijų politikos vystymo prioritetai.“ *Viešasis administravimas*, Nr. ¾, 2009, 76 – 83.

⁵ Charles Edquist, „The Systems of Innovation Approach and Innovation Policy: An Account of the State of the Art.“ Pranešimas konferencijoje „DRUID Conference“ Aalborg, 2001.

⁶ OECD, „Government financing of business R&D and innovation.“ *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016*, OECD Publishing, Paris, 2016.

pasidalintų rizikas su verslu. EBPO vertinimu, finansinė valstybės parama inovacijų kūrimui yra pagrindinis ir daugiausiai naudojamos paramos instrumentas pasireiškiantis įvairiomis formomis, kaip mokestinės lengvatos, viešieji pirkimai, inovacijų vaučeriai ar dotacijos.⁷

Darbo tikslas. Išsiaiškinti, kaip Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo keitėsi verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema ir kokie socialiniai veiksniai įtakojo jos kaitą.

Priklausomas kintamasis. Valdžios intervencijos mastas verslo inovacijų valstybinio finansavimo srityje, kuris yra matuojamas iš kelių perspektyvų: organizacinės, finansinės ir strateginės.

Nepriklausomi kintamieji. Pagrindinis nepriklausomas kintamasis, tikėtina, turintis didžiausią tikimybę paaiškinti verslo inovacijų valstybinio finansavimo plėtrą Lietuvoje yra europeizacija. Darbe taip pat bus aptariami alternatyvūs aiškinimai, kurie potencialiai gali aiškinti sistemos kaitą: kairės – dešinės skirtis ir neoliberali institucinė trajektorija.

Darbo naujumas. Dauguma tyrimų apie NIS Lietuvoje yra skirti analizuoti jos veiksmingumą, pokyčius, kurie leistų ją patobulinti, skirtingų NIS dalių tarpusavio sąveiką. Nepaisant plataus klausimų spektro, dauguma tyrimų yra atliekami iš ekonomikos ar vadybos mokslų perspektyvos. Politikos mokslų tyrimuose, skirtuose paaiškinti Lietuvos inovacijų sistemos kaitą laike, daugiausiai buvo analizuojama inovacijų politikos valdysenos kaita ir tai, kaip vyko Lietuvos inovacijų sistemos dezintegracija iš sovietinės inovacijų sistemos. Šis magistro darbas ne tik papildo jau iki šio atliktas analizes, tačiau ir pateikia visiškai naują tyrimų kampą. Darbas yra naujas, nes jame yra pateikiama iki šiol Lietuvoje nenagrinėta Lietuvos inovacijų sistemos dalis – verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema. Svarbūs šio magistro darbo elementas yra priklausomo kintamojo aprašymas laike, kas iki šio Lietuvoje nebuvo padaryta ir bandymas išsiaiškinti, kokie socialiniai veiksniai įtakojo jo kaitą. Tai šį magistro darbą atskiria nuo iki šiol atliktų tyrimų, tačiau tai taip pat nurodo ir jo papildomumą analizuojant Lietuvos inovacijų sistemos kaitą. Taip pat verta paminėti, jog iki šiol atlikti tyrimai parodė, jog europeizacija stipriai paveikė ne tik visos NIS raidą, tačiau ir atskiras jos dalis. Taigi, šiuo magistro darbu taip pat yra prisidedama prie tyrimų, bendrai analizuojančių europeizacijos įtaką NIS ir jos atskirų dalių kaitai.

Literatūros apžvalga

Pagrindinė koncepcija, skirta nagrinėti valstybės inovacijų sistemą ir jos pajėgumus yra nacionalinė inovacijų sistema. Netiesiogiai šią koncepciją pirmasis sugalvojo ekonomistas Friedrich

---

⁷ Ten pat,

List, kuris 19 a. viduryje savo knygoje „The National Systems of Political Economy“ sukritikavo tuomet populiarias Adam Smith ir David Ricardo idėjas susijusias su industrine politika ir nacionaliniu ekonominiu vystymusi. F. List teigė, jog valstybės gaunama nauda iš tarptautinės prekybos yra ne universalus principas ir priklauso nuo tam tikrų sąlygų, todėl siekiant skatinti ekonomikos vystymąsi, negalima ignoruoti nacionalinės vidaus politikos aspektų. Nagrinėdamas Vokietijos siekį pasivyti ir aplenkti Angliją, F. List pabrėžė, jog reikia ne tik proteguoti naujai besikuriančias industrijas, tačiau ir kurti politines priemones, susijusias su švietimu ir naujų technologijų kūrimu bei pritaikymu, kurios skatintų palankias sąlygas industrijos ir ekonomikos augimui.⁸ Taigi, nors pats tiesiogiai to neįvardino, F. List gali būti laikomas NIS koncepcijos pradininku. Kaip viena iš pagrindinių koncepcijų nagrinėti valstybės inovatyvumą, NIS buvo pradėta naudoti tik 20 a. pabaigoje, o prie jos plėtros daugiausiai prisidėjo F. List ekonomikos idėjas tęsiantys ekonomistai: įvade minėtas Christopher Freeman ir Bengt-Ake Lundvall. C. Freeman savo knygoje „Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan“ NIS apibrėžė kaip institucijų tinklą viešajame ir privačiame sektoriuose, kurių veikla ir sąveika tarpusavyje inicijuoja, importuoja, modifikuoja ir skleidžia naujas technologijas.⁹ B. A. Lundvall savo tekste „Handbook of Innovation Systems and Developing Countries“ suformulavo tokį apibrėžimą: „Nacionalinę inovacijų sistemą sudaro elementai ir jų tarpusavio ryšiai, sąveikaujantys kuriant, platinant ir naudojant ekonomiškai naudingas žinias, o šie elementai yra išsidėstę nacionalinių valstybių viduje“.¹⁰ Abu mokslininkai suvokia tai, jog inovacijos nėra kuriamos vakuume, kas reiškia, jog visuma ir aplinka įtakoja naujovių kūrimą.

Nacionalinė inovacijų sistemos prieiga apima platų spektrą institucijų ir veikėjų. Tai yra vienas iš pagrindinių šios prieigos kritikos šaltinių, kadangi tampa neaišku, kurios institucijos ar jų sąveikos yra svarbiausios. Visgi tai nėra vienintelė kritika šiai koncepcijai. Patys NIS tyrėjai pabrėžia, jog politinės dinamikos yra svarbios tiriant inovacijų sistemą, tačiau tuo pačiu valstybės aparatas ir institucijos yra suvokiami kaip nekintantys ir racionalūs, siekiant kuo įmanoma palankesnės sistemos inovacijų kūrimui. Charles Edquist teigia, jog reikia skirti daugiau dėmesio tiriant ne tai, kokia inovacijų sistema yra, o tai, kaip NIS buvo sukurta ir pritaikyta praktikoje bei kokios socialinės jėgos vedė linko konkreto rezultato. Tai turėtų leisti atlikti empirinius apibendrinimus ar sukurti teorijas,

---

⁸ Christopher Freeman, „The ‘National System of Innovation’ in historical perspective“. *Cambridge Journal of Economic*, 19, 1995, 5 – 24.

⁹ Christopher Freeman, *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*. United Kingdom: Pinter Pub Ltd, 1987

¹⁰ Bengt-Ake Lundvall (sud.), *National Systems of Innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*. London: Pinter, 1992.

kurios įgalintų suvokimą, kas lemia vienokią ar kitokią inovacijų sistemą.¹¹ Apibendrinant, šis mokslininkas NIS prieigoje pasigenda institucinės kaitos elemento.

Atsižvelgiant į kritiką, jog NIS tyrėjai netiria, kaip formavosi tam tikra nacionalinė inovacijų sistema ir kokie kintamieji prisidėjo prie jos formavimo, egzistuoja akademinų tyrimų niša, siekiant užpildyti šią spragą. Richard Doner, Allen Hicken ir Bryan Ritchie tekste „Political Challenges of Innovation in the Developing World“ pabrėžia šią problemą ir teigia, jog jų darbu yra siekiama prisidėti prie tyrimų, kurie parodytų, kaip yra formuojama institucinė aplinka, kuri būtų palanki inovacijų kūrimui. Tirdami Pietryčių Azijos valstybių inovacijų politiką tyrėjai išsiaiškino, jog valstybėje yra kuriamos „geros ekonominės institucijos“ kuomet politinė sistema yra pažeidžiama. Politikai turi paskatas kurti vystymąsi skatinančias institucijas kuomet: 1) yra išorės grėsmė; 2) nepasitenkinimas iš visuomenės valstybės viduje. Visgi autoriai taip pat pabrėžia faktą, jog institucijų kūrimą lemia veto žaidėjų kiekis, kuris formuoja politikos kūrėjų galimybes įgyvendinti norimus pokyčius. Iš vienos pusės, sistemos pažeidžiamumas skatina mažinti veto žaidėjų skaičių (keičiant konstituciją, rinkimų sistemą ar pan.), bet iš kitos pusės tai gali ir sutelkti skirtingų veto žaidėjų jėgas apeiti kilusias grėsmes.¹² Įvairių vidaus veikėjų įtaką formuojant institucinį veikimą tyrė ir Mary E. Moguee straipsnyje „Knowledge and Politics in Innovation Policy Design“. Straipsnyje yra siekiama iširti, kodėl JAV nesugebėjo priimti nacionalinės inovacijų politikos strategijos, nors buvo aišku, kad tai būtų pagrindas ekonomikos augimui. Išanalizavus šį atvejį, autorė nurodė, jog pagrindinė priežastis, trukdžiusi priimti šią strategiją buvo pliuralistinė ir fragmentuota JAV politikos sistema. Teigiama, jog valstybėje vyko konfliktas ne tik tarp politikų, tačiau ir įvairių interesų grupių, o tai lėmė, jog buvo sunku pasiekti susitarimą dėl su inovacijomis susijusių klausimų. Be to, dėl politinės struktūros buvo lengva blokuoti susitarimus.¹³ Dar vienas darbas, analizuojantis faktorius, kurie lemia inovacijų sistemos formavimąsi yra „The middle income trap: more politics than economics“ parašytas Richard Doner ir Ben Schneider. Darbe yra argumentuojama, jog vienas iš pagrindinių trikdžių kurti inovacijoms palankias institucijas yra visuomenės struktūra. Mokslininkai akcentuoja, jog kuriant inovacijoms palankias institucijas yra reikalingas kuo platesnis visuomenės konsensusas, tačiau valstybėse, kurios yra įstrigusios vidutinio darbo užmokesčio sąlytose, sutarimas yra sunkiai pasiekiamas, nes: 1) verslai yra pasidalinę į vidaus ir užsienio firmas; 2) darbo jėga pasidalinusi į privatų ir viešą sektorių; 3) tokiose šalyse yra didelė ekonominė

---

¹¹ Edquist, *The Systems of Innovation Approach and Innovation Policy: An Account of the State of the Art*, 20

¹² Richard F. Doner, Allen Hicker, Bryan K. Ritchie, „Political Challenges of Innovation in the Developing World“. *Review of Policy Research*, Volume 26, Issue 1-2, 2009, 151 – 171.

¹³ Mary Ellen Moguee, „Knowledge and Politics in Innovation Policy Design“. Kn. David Roessner (sud.), *Government Innovation Policy: Design, Implementation, Evaluation*. London: The Macmillan Press Ltd., 1988, 37 – 47.

nelygybė.¹⁴ Autoriai daro išvadą, jog interesų neatitikimas lemia mažas investicijas į žmogiškąjį kapitalą ir MTEP veiklas. Analizuojant inovacijų sistemos vystymąsi, Eva M. Berman savo tekste „The Politics of Federal Technology Policy: 1980-1988“ įtraukė du kintamuosius, t. y. ideologinę pažiūrą ir interesų grupės. Mokslininkė savo tekste analizavo to meto JAV valdančiųjų ideologines pažiūras ir teigia, jog Ronald Reagan administracija buvo orientuota į rinką, todėl teikė preferencijas politikai, kurioje valstybės vaidmuo būtų minimalus.¹⁵ Be to, mokslininkė taip pat išskiria ir verslo interesų spaudimą politikams. Tekste yra analizuojamos MTEP veiklų mokestinės lengvatos, kurios turėjo būti nutrauktos, tačiau buvo pratęstos. Pagrindinė šios analizės išvada yra ta, jog verslo organizacijų lobistinė veikla buvo svarbi, jog mokestinės lengvatos būtų pratęstos. Mokslininkė taip pat pabrėžia, jog jei verslo interesai nėra stipriai jaučiami, jų vietą gali užpildyti biurokratai su savo interesais, kurie tarpusavyje gali būti sunkiai suderinami.¹⁶ Kitas dėmesio vertas tyrimas, kuris plačiai aptaria inovacijų politikos vystymąsi ir bando paaiškinti, kodėl vienos valstybės yra sėkmingesnės už kitas kuriant inovacijas yra Mark Z. Taylor knyga „The Politics of Innovation: why some countries are better than others at science & technology“. Šios knygos pridėtinė vertė slypi tame, jog yra tiriamas platus spektras kintamųjų, kurie gali veikti inovacijų politikos kūrimą ir jos sėkmę. Knygoje M. Z. Taylor teigia, jog tokie aspektai kaip kapitalizmo tipas, centralizuotas ar decentralizuotas demokratinis valdymas neturi reikšmingos įtakos inovacijų politikos sėkmei. Be to, mokslininkas pabrėžia, jog nėra vienos geriausios nacionalinės inovacijų sistemos: yra daug sėkmingų šalių su skirtingomis institucinėmis sąrangomis, kurios pasižymi aukštu inovatyvumo lygiu.¹⁷ Visgi pagrindinė šios knygos išvada yra ta, jog sėkmingai inovacijų sistemai išsivystyti yra reikalinga vadinamasis kūrybinis nesaugumas (angl. *creative insecurity*), t. y. situacija kuomet yra jaučiama didesnė karinė ar ekonominė grėsmė iš išorės, lyginant su vidaus grėsmėmis. Mokslininkas pabrėžia, jog inovacijos sukuria laimėtojus ir pralaimėtojus, tačiau esant kūrybiniam nesaugumui, inovacijos sulauks didesnės paramos. Nesant kūrybinio nesaugumo situacijai, dėl inovacijų pralaiminčios interesų grupės turėtų blokuoti šios srities vystymą, tačiau tuomet kai yra didelė ekonominė ar karinė grėsmė iš išorės, pralaiminčios grupės bus labiau pasiryžusios nusileisti ir labiau sutiks su inovacijų sistemos tobulinimu ir stiprinimu.¹⁸

---

¹⁴ Richard F. Doner, Ben R. Shneider, „The Middle-Income Trap: More Politics than Economics“. *World Politics*, 68(4), 2016, 608 – 644.

¹⁵ Eva M. Berman, „The Politics of Federal Technology Policy: 1980-1988“. *Review of Policy Research*, 10(4), 1991, 28 – 41.

¹⁶ Ten pat,

¹⁷ Mark Zachary Taylor, *The Politics of Innovation: Why Some Countries Are Better Than Others at Science and Technology*. United States of America: Oxford University Press, 2016.

¹⁸ Ten pat, 215 – 243,

Akademinių darbų, skirtų nagrinėti Lietuvos nacionalinės inovacijų sistemos formavimąsi, nėra daug. Vienas iš nedaugelio Lietuvos inovacijų sistemą analizuojančių darbų yra Erkki Karo analizė „The Evolution of Innovation Policy Governance Systems and Policy Capacities in the Baltic States“. Šiame darbe yra tiriama kaip kito Baltijos šalių inovacijų politikos valdysenos sistemos atgavus nepriklausomybę ir kaip tai ilguoju laikotarpiu įtakojo inovacijų politikos gebėjimus. Tiriant kaitą Baltijos šalyse, didžiausias dėmesys buvo skiriamas trimis pagrindinėms grupėms: 1) politikos formavimas – prioritetų nustatymas, sprendimų priėmimas, suinteresuotų grupių įtraukimas ir koordinacija; 2) politikos įgyvendinimas – politikos įgyvendinimo struktūra ir politikos vykdymo būdai; 3) politikos vertinimas – informacijos rinkimo sistemos ir metodai, politikos efektyvumo analizavimas. Pagrindinė šios analizės išvada yra tokia, jog visų Baltijos šalių inovacijų politikos vystymosi trajektorija yra labai panaši, o to rezultatas yra labai kompleksinė ir fragmentuota inovacijų sistema, nors tam tikri skirtumai tarp šalių egzistuoja. Mokslininkas tai argumentuoja, pabrėždamas jog spaudimas iš išorės, ypač ES, turėjo didžiausią įtaką inovacijų sistemos vystymuisi, tačiau nenuvertina ir nacionalinio istorinio šalių konteksto bei jo įtakos sistemos formavimuisi.¹⁹ Dar keletas analizių, svarbių suvokti Lietuvos kontekstui, buvo atliktos analizuojant inovacijų sistemos kaitą Centrinėje ir Rytų Europoje. Rainer Kattel, Erik Reinert ir Margit Suurna savo tekste „Industrial Restructuring and Innovation Policy in Central and Eastern Europe since 1990“ analizuoja kaip šio regiono valstybėse vyko industrinės ir su ja susijusios inovacijų sistemos dezintegracija iš sovietinės sistemos. Kaip ir prieš tai aptartoje analizėje apie Baltijos šalis, ši analizė taip pat išskiria išorės aplinkos poveikį inovacijų sistemos vystymui. Pirmiausiai yra pabrėžiama, jog atgavus nepriklausomybę, regiono valstybėse paplito išorės propaguota neoliberali ekonominė politika, o tai lėmė, jog šalyse nebuvo atskirtos inovacijų politikos. Kitas svarbus išskirtas aspektas buvo ES įtaka. Prasidėjus priėmimo į Bendriją procesams, valstybės sulaukė daug finansinės ir ekspertinės paramos, kuri prisidėjo prie inovacijų sistemos vystymosi.²⁰ Europeizacijos įtaką formuojant inovacijų politiką Lietuvoje ir kitose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse yra nagrinėjama Margit Kirs ir Reiner Kattel analizėje „Europeanization of innovation policy in Central and Eastern Europe“. Analizuojant buvusias sovietinio bloko valstybes, mokslininkai tiria, kokią įtaką ES turėjo besivystančiai inovacijų politikai ir politikos kūrimo procesams. Analizėje yra pateikiama išvada, jog ES turėjo teigiamą įtaką valstybių inovacijų politikos raidai, ypač suteikiant finansavimą ir prisidedant prie pirmų, su inovacijų politika susijusių, dokumentų sukūrimo. Mokslininkai taip pat

---

¹⁹ Erkki Karo, „The Evolution of Innovation Policy Governance Systems and Policy Capacities in the Baltic States.“ *Journal of Baltic Studies*, 42(4), 2011, 511 – 536.

²⁰ Rainer Kattel, Erik S. Reinert, Margit Suurna, „Industrial Restructuring and Innovation Policy in Central and Eastern Europe since 1990.“ *Technology Governance and Economic Dynamics*, No. 23, 2009, 1 – 43.

pabrėžiama, jog ES turėjo ir neigiamą poveikį, kuris lėmė, jog regiono šalyse yra silpna administracinė aplinka, kuriai trūksta politikos koordinacijos ir ilgojo laikotarpio planavimo.²¹

1. Nacionalinė inovacijų sistema ir institucijos

Atlikta literatūros analizė nurodo, jog pagrindinė koncepcija, skirta nagrinėti kaip valstybės skatina inovacijas yra nacionalinė inovacijų sistema. Tirdami NIS, mokslininkai išskiria du pagrindinius jos elementus. Pirma, pagrindinis NIS elementas yra institucijos. Institucijų samprata ir suvokimas stipriai varijuoja, tačiau galima išskirti du pagrindinius institucijų tipus. Pirmoji institucijų samprata jas tapatina su organizacijomis, kurios gali būti įvardinamos kaip konkretus objektas ar formali struktūra, turinti savo numatytas veiklos sritis ir siektinus rezultatus.²² Kasdieninėje kalboje vartojamos institucijų ir organizacijų sąvokas yra suvokiamos kaip sinonimai. Praktikoje, organizacijos inovacijų sistemos kontekste gali būti verslas, valstybės organizacijos, tarpinės organizacijos, kurios veikia kaip tarpininkas tarp valdžios ir mokslo, privačios kompanijos ir tyrimų institutai, universitetai.²³ Visgi tai nėra vienintelis institucijų supratimas. XX a. pabaigoje, daugiausiai Douglas North iniciatyva iškilo naujas, sociologinis požiūris. Šiuo požiūriu institucijas galima apibrėžti kaip žaidimo taisykles visuomenėje, kuomet žmonių sugalvoti suvaržymai formuoja jų tarpusavio sąveiką ir pateikia kasdieninio gyvenimo struktūrą, sumažinant netikrumą.²⁴ Institucijas kaip žaidimo taisykles taip pat galima skirstyti į formalias ir neformalias institucijas. Formalumas šiame kontekste reiškia rašytas taisykles, kurios galioja organizacijoje ar tam tikroje specifinėje srityje nacionaliniu ar viršvalstybiniu lygmeniu, kai tuo tarpu neformalumas reiškia normas, tradicijas, politinę ideologiją.²⁵ Praktikoje toks institucijų supratimas inovacijų sistemos kontekste gali pasireikšti teisės aktais, reguliavimais, politikos priemonėmis ar standartų nustatymais, požiūriu į inovacijas. Institucijos, tiek kaip organizacijos, tiek kaip ir tam tikras taisyklių rinkinys turi įtakos inovacijų sistemai. Antras svarbus NIS elementas yra stipriai susijęs su pirmuoju – pats svarbiausias organizacinis elementas inovacijų sistemoje yra privatus verslas. Mokslininkai pabrėžia, jog nors rinkos ekonomikoje privatus verslas neturi tikslo kurti inovacijų, jos yra svarbus komponentas leidžiantis įmonėms padidinti pelną ir atlaikyti konkurenciją, todėl didelė dalis inovacinių veiklų yra

---

²¹ Margit Kirs, Rainer Kattel, „Europeanization of innovation policy in Central and Eastern Europe.“ *Science and Public Policy*, 37(9), 2010, 646 – 664.

²² Charles Edquist, Bjorn Johnson, „Institutions and Organization in Systems of Innovation.“ Kn. Charles Edquist (sud.), *Systems of Innovation: Technologies, Institutions and Organizations*. London: Typeset by York House Typographic Ltd., 2006, 40 – 63.

²³ Janno Reiljan, Ingra Paltser, „Shaping a holistic national innovation system.“ University of Tarty, 2016, 1 – 25.

²⁴ Avner Greig, „Institutions: Rules of Equilibria?“ Kn. Normal Schofield, Gonzalo Caballero (sud.), *Political Economy of Institutions, Democracy and Voting*. Berlin: Springer, 2011, 13 – 43.

²⁵ Wesley Kaufmann, Reggy Hooghiemstra, Mary K. Feeney, „Formal institutions, informal institutions, and red tape: A comparative study.“ *Public Administration*, Volume 96, Issue 2, 2018, 386 – 403.

atliekama būtent šiose institucijose.²⁶ Kapitalistinėje nacionalinėje inovacijų sistemoje privatus verslas yra pagrindinis inovacijų kūrimo šaltinis.

Privatus verslas kuriant inovacijas susiduria su tam tikrais iššūkiais, kurių sprendimui valstybės kuria ir adaptuoja savo nacionalines inovacijų sistemas. Mokslininkai išskiria 4 pagrindinius elementus, aiškinančius, kodėl privatus verslas gali nevykdyti inovacinių veiklų ir kaip institucinė aplinka tai sprendžia. Pirma, institucijos suteikia informaciją ir sumažina nežinomybę. Inovacijų kūrimo procesas gali būti ilgas, brangus ir labai rizikingas, o tai atbaido verslą nuo inovacinių veiklų. Visgi, tokie elementai, kaip patentų įstatymai ar inovacijų finansavimo mechanizmai sumažina nežinomybę bei padalina riziką tarp verslo ir valstybės.²⁷ Antras svarbus institucijų elementas yra konfliktų ir kooperacijos reguliavimas. Šiuo klausimu valstybėje egzistuojančios institucijos gali skatinti verslo ir mokslo bendruomenių bendradarbiavimą, nustatyti socialinio saugumo, perkvalifikavimo tikslus ir finansavimą.²⁸ Trečias svarbus institucijų elementas yra susijęs su paskatomis dalyvauti inovacinėje veikloje. Įvairios mokestinės lengvatos, finansinės priemonės ar valstybės algų politika, viešieji pirkimai yra vieni iš galimų paskatų, skatinant verslo dalyvavimą inovacijų kūrime. Ketvirtasis ir pirmus tris aspektus apimantis elementas yra susijęs su institucijų vaidmeniu padalinant ir įtvirtinant kaip šalyje bus skirstomi resursai. Kaip jau buvo minėta prieš tai, institucijos sumažina nežinomybės jausmą, sukuria paskatų sistemą, tačiau visiems šiems elementams reikalingi resursai: laikas, žmonės, infrastruktūra, finansai. Finansinės priemonės yra įvardinamos kaip vienos iš svarbiausių ir efektyviausių skatinant šalies verslo inovatyvumą, todėl valstybės privačiam verslui skiria tam tikrą finansavimą vykdyti inovacines veiklas. Tiesioginio finansavimo schemas kaip subsidijos, paskolos ar dotacijos yra vienas iš variantų, kaip valstybė gali pasidalinti inovacijų kūrimo riziką su privačiu verslu.²⁹ Be to, pastaruoju metu vis labiau populiarėja dar vienas galimas tiesioginis inovacijų finansavimo būdas – viešieji pirkimai. Tai yra paklausos pusės politikos priemonė, kuri pasireiškia tuo, jog valstybės dėl savo didelės perkamosios galios, per institucijas, kurioms galioja viešųjų pirkimų įstatymai, gali skatinti inovacijų kūrimą perkant inovacijas iš privataus verslo.³⁰ Galiausiai, valstybė inovacijas netiesiogiai gali finansuoti pritaikydama įvairias mokestines lengvatas. Du pagrindiniai mokestinių lengvatų tipai yra: 1) lengvatos išlaidoms (pvz. sumažinti mokesčiai MTEP veiklas vykdančioms darbuotojams); 2)

---

²⁶ Naubahar Sharif, „The role of firms in the national system of innovation (NIS) framework: Examples from Hong Kong.“ *Innovation Management, Policy & Practice*, 5, 2003, 189 – 199.

²⁷ Edquis, Johnson, 52,

²⁸ Charles Edquist, Bjorn Johnson, 52 – 53,

²⁹ Ben Westmore, „Policy incentives for private innovation and maximising the returns.“ *OECD Journal: Economic studies*, Vol. 2013/1, 2014, 121 – 163.

³⁰ OECD, „Demand-side innovation policies.“ Paris: OECD Publishing, 2011.

lengvatos gaunamoms pajamoms (pvz. lengvatiniu tarifu apmokestinamos gautos pajamos iš žiniomis paremtu kapitalu).³¹ Šiame kontekste svarbų vaidmenį taip pat atlieka organizacijos, kurios turi tikslą skatinti šalies inovatyvumą. Tam, jog inovacijų finansavimas būtų įgyvendinamas, valstybėse yra kuriamos organizacinės struktūros sudarytos iš įvairių agentūrų, verslo ar mokslo organizacijų. Galiausiai, valstybėse taip pat yra kuriamas formalių institucijų tinklas, sudarytas iš įstatymų, strateginių dokumentų ar programų, kurie įtvirtina inovacijų finansavimą, nurodo prioritėtines kryptis ir plėtros tikslus.³² Atsižvelgiant į tai, verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaita šiame darbe bus analizuojama iš kelių perspektyvų: strateginės, organizacinės ir finansinės. Toliau šiame darbe bus pristatoma analizės metodologija.

2. Metodologija

Šio tyrimo įgyvendinimui bus taikoma atvejo studija, kurios pagalba bus siekiama išsiaiškinti, kaip Lietuvoje keitėsi verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema ir kokie elementai įtakojo kaitą. John Gerring atvejo studiją apibrėžia kaip intensyvų vieno vieneto arba mažo vienetų skaičiaus (atvejo) tyrimą siekiant suvokti platesnius panašius vienetus.³³ Atvejo studija yra ypač naudinga siekiant suprasti ir išanalizuoti priežastinius ryšius, kurie galimai įtakoja galutinį rezultatą. Visgi, šis metodas, kaip ir bet kuri kita tyrimo prieiga, pasižymi tam tikrais privalumais ir trūkumais. Pagrindinis atvejo studijos tyrimo privalumas yra tai, jog šis metodas pasižymi natūralia aiškinamąja galia. J. Gerring teigia, jog atvejo studija nors ir turi silpniausią įrodymo formą, yra pirmojo įrodymo atvejis ir nuo jo prasideda platesnio masto tyrimai.³⁴ Kritika, kurios sulaukia šis metodas, daugiausiai siejasi su generalizavimo problematika. Atvejo studijos kritikai teigia, jog iš vieno atvejo yra sunku daryti apibendrinimus, kurie leistų paaiškinti didesnę atvejų skaičių.³⁵

Kadangi pasirinktas atvejis bus analizuojamas laike, šiame darbe bus įgyvendinama sisteminė proceso analizė. Peter Hall teigia, jog sisteminė proceso analizė, kaip tam tikra proceso atsekimo forma, yra metodologinė prieiga, kuri siekia paaiškinti tam tikrų įvykių rezultatus, kuomet statistiniai metodai nėra tinkami. Tokia analizės prieiga yra ypač naudinga atliekant mokslinius tyrimus esant mažam atvejų skaičiui, kai kelios teorijos nurodo skirtingus priežastinius ryšius paaiškinti tam pačiam reiškiniui.³⁶ Atsižvelgiant į tai, P. Hall išskiria keturis pagrindinius žingsnius, kuriuos reikia įgyvendinti siekiant atlikti sisteminę proceso analizę. Pirmasis žingsnis yra teorijos

---

³¹ Westmore, 126 – 127,

³² Charles Edquist, Bjorn Johson, 54

³³ John Gerring, *Case Study Research: Principles and Practices*. New York: Cambridge University Press, 2007.

³⁴ Gerring, 39 – 40.

³⁵ Ben Willis, „The Advantages and Limitations of Single Case Study Analysis.“ *E-International Relations*, 2014, 1 – 7.

³⁶ Miriam Bodenheimer, „Transition towards Socially Sustainable Behaviour? An analysis of the Stamrthphone Sector.“ *Working Paper Sustainability and Innovation*, No. 5, 2018, 1 – 64.

formavimas.³⁷ Šio etapo metu tyrėjas turi pasirinkti teorines prieigas, kurios siūlo tam tikrus kintamuosius, kurie gali įtakoti galutinį rezultatą ir jį paaiškinti. Antrasis mokslininko išskiriamas etapas yra spėjimų pateikimas.³⁸ Pagal išskirtas teorijas, tyrėjas turi pateikti spėjimus apie modelius, kurie turi pasireikšti objekte jei teorija yra teisinga. Svarbu, jog iš teorijos kylantys spėjimai skirtųsi nuo iš kitų teorijų kylančių spėjimų. Trečiasis sisteminės proceso analizės elementas yra stebėjimo įgyvendinimas.³⁹ Šiuo etapu yra vykdomas tiriamo objekto stebėjimas, aktualus išskirtiems spėjimams. Galiausiai, paskutinis P. Hall įvardintas etapas yra išvadų darymas.⁴⁰ Šiame etape yra vertinama, kiek teorijos paaiškina stebimą rezultatą. Atsižvelgiant į šiuos etapus, darbas toliau bus struktūruojamas taip: pirmiausiai bus išanalizuota Lietuvos verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaita, ją analizuojant per strateginę, organizacinę ir finansavimo priemonių perspektyvas; antrasis žingsnis bus europeizacijos teorijos pristatymas ir jos kylančių spėjimų pateikimas; trečiasis šio darbo etapas bus hipotezių tikrinimas, analizuojant ar jos gali paaiškinti verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitą; ketvirtas šio magistro darbo žingsnis bus alternatyvių teorijų pristatymas, spėjimų pateikimas ir empirinis jų patikrinimas; galiausiai darbas bus užbaigtas išvadomis. Siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą, bus naudojamos kokybiniais duomenimis, pirminiais bei antriniais šaltiniais.

3. Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos vystymasis Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo

Mokslininkai, tiriantys inovacijų politikos kaitą posovietinėse šalyse, pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį įvardina kaip politika „be politikos“ (angl. *“no policy” policy*).⁴¹ Toks apibūdinimas reiškia, jog šiuo laikotarpiu Lietuvoje, kaip ir kitose regiono valstybėse nebuvo tikslinės inovacijų politikos ir iš jos kylančios verslo inovacijų paramos sistemos. Vietoje to, kur kas daugiau dėmesio buvo skiriama bendroms ekonominėms reformoms ir pokyčiams, susijusiems su mokslo ir tyrimų politika. Šiuo laikotarpiu buvo tikėta, jog laisva rinka lems efektyvų resursų pasiskirstymą, o tai duos teigiamą postūmį ekonominei ir technologinei pažangai. Dėl šios priežasties, valstybės intervencija buvo matoma kaip neigiamas veikimas, kuris gali sutrikdyti optimalų rinkos veikimą. Neoliberalus mąstymas ir jo pritaikymas praktikoje lėmė minimalų valstybės vaidmenį ekonomikoje, todėl iš valstybės pusės nebuvo kuriama finansinių paskatų verslui sistema. Be to, kaip jau buvo minėta prieš tai, daugiau dėmesio buvo skirta reformoms mokslo ir turimų srityse. Svarbiausios

---

³⁷ Peter A. Hall, „Systematic process analysis: when and how to use it.“ *Euroean Management Review*, 3, 2006, 24 - 31.

³⁸ Hall, 27,

³⁹ Ten pat,

⁴⁰ Hall, 28,

⁴¹ Rainer Kattel, Erik S. Reinert, Margit Suurna, 1 – 43,

įgyvendintos reformos buvo 1991 m. įgyvendinti pokyčiai, susiję su iki tol egzistavusiais tyrimų institutais bei pokyčiai, susiję su mokslo bendruomenės akademinės laisvės, atsakomybės bei jos finansavimo institucionalizavimu.⁴² Apibendrinant šį periodą, galima teigti, jog inovacijų politikos ir finansavimo privačiam verslui beveik nebuvo. Visgi pastebima, jog amžių sandūroje Lietuvoje prasideda pirmosios inovacijų politikos strategijos ir finansiniai instrumentai, atsiranda organizacijos, todėl toliau bus analizuojama jų kaita.

3.1. Strategijos ir programiniai dokumentai

Inovacijų išskėlimas tarp prioritetinių sričių, nuolatinis kalbėjimas apie žinių ir aukštos pridėtinės vertės ekonomiką ir šių idėjų institucionalizacija nurodo sritis, kurios sulaukia daugiausiai dėmesio. Dėl šios priežasties, įvairūs valstybės strateginiai dokumentai bei programos yra ypač aktualūs inovacijų finansavimo kontekste. Analizuojant Lietuvos inovacijų politikos raidą, naujo tūkstantmečio pradžioje buvo pradėti kurti sistemiškai inovacijų politikos dokumentai, padengiantys daugumą inovacijų politikos sričių: reguliacinę aplinką, inovatyvių verslų kūrimo skatinimą, sąsają tarp verslo ir mokslo stiprinimą, visuomenės, atviros inovacijoms stiprinimą ir finansavimą. Pagrindiniai dokumentai, susiję su inovacijų skatinimu Lietuvoje gali būti skirstomi į dvi grupes. Pirmoji strategijų ir programų grupė gali būti įvardinama kaip plačioji, kuomet inovacijos ir jų skatinimas yra išskiriama kaip vienas iš svarbių valstybės vystymosi elementų, tačiau dokumentuose yra pabrėžiama ir daugiau įvairių valstybės plėtros sričių bei priemonių. Tarp tokių dokumentų galime išskirti 2002 m. LR Seimo priimtą Valstybės ilgalaikės plėtros strategiją. Tai buvo strateginio planavimo dokumentas, atspindėjęs valstybės ilgalaikės raidos viziją. Dokumentas buvo unikalus tuo, jog buvo vienas iš pirmųjų, kuriame buvo pabrėžiama mokslinių tyrimų ir inovacijų svarba, o jo pagrindu buvo planuojama keletas politikos priemonių, kurios būtų nukreiptos į tyrimus ir inovacijas, įskaitant mokslą ir švietimą, administracinių pajėgumų stiprinimą, informacinių ir ryšių technologijų (IRT) infrastruktūros plėtrą bei mokslo – pramonės bendradarbiavimo skatinimą.⁴³ Tarp tokių strategijų papuola dar du dokumentai. 2012 m. LR Seimas patvirtino Lietuvos nacionalinio progreso strategiją „Lietuva 2030“. Vienas iš 3 šios strategijos tikslų yra „sumani ekonomika“, kuri Lietuvoje turi būti pasiekta, kuriant lanksčią, globalią ir socialiai atsakingą ekonomiką bei verslus, kurie būtų paremti žiniomis, inovacijomis ir aukšta pridėtinė verte.⁴⁴ Siekiant pasiekti „Lietuva 2030“ numatytus tikslus, 2012 m. buvo priimta 2014 – 2020 m. Nacionalinė pažangos programa. Šis dokumentas yra

---

⁴² Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas.“ Lietuva, 1991 m. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.674>> [žiūrėta 2020 02 15]

⁴³ Ten pat,

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Seimas, „VALSTYBĖS PAŽANGOS STRATEGIJA „LIETUVOS PAŽANGOS STRATEGIJA „LIETUVA 2030.“ Lietuva, 2012. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>> [žiūrėta 2020 02 23]

svarbus tuo, jog šalia siekių didinti verslo – mokslo bendradarbiavimą ar plėsti inovaciniai veiklai reikalingą infrastruktūrą, įvardina ir paklausos pusės inovacijų skatinimo priemonės, kaip inovatyvūs viešieji pirkimai ar reguliacijos.⁴⁵ Antroji strateginių dokumentų ir programų grupė gali būti įvardinta kaip siauroji, kadangi ji yra skirta konkrečiai inovacijų skatinimui šalyje. Vienas iš pirmųjų tokių dokumentų yra 2001 m. priimta Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga, kuri pateikė integruotą strategiją ir viziją, kaip Lietuvoje turėtų atrodyti MTEP, o šio dokumento pagrindu buvo parengta ilgalaikė Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategija, kurioje buvo akcentuojamas didelis spektras su inovacijomis ir MTEP susijusių veiklų, siekiant skatinti valstybės inovatyvumą.⁴⁶ Dar viena svarbi programa buvo 2000 m. priimta ir 2003 m. atnaujinta Inovacijų versle programa 2003 – 2006 m. Pagrindinis šios programos tikslas buvo Lietuvos verslo ir pramonės konkurencingumo skatinimas, o vienas iš svarbiausių programos tikslų buvo inovacijų finansinės aplinkos gerinimas. Programoje yra pabrėžiama, jog Lietuvoje beveik nėra Vakaruose paplitusių finansavimo šaltinių ir priemonių, todėl yra poreikis sukurti tinkamą verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemą.⁴⁷ Dar kartą ši programa buvo atnaujinta 2009 m., kuomet buvo parengta Inovacijų versle programa 2009 – 2013 m. Įžengus į naują dešimtmetį, Lietuvoje buvo parengta Lietuvos inovacijų strategija 2010 – 2020 m. Šiame dokumente buvo pateikta vizija, jog iki 2020 m. Lietuvos ekonomika bus paremta aukštos pridėtinės vertės produkcija ir paslaugomis, bus sukurta kūrybinga visuomenė ir palankios sąlygos verslumo ir inovacijų plėtrai.⁴⁸ Visgi, 2014 m. šis dokumentas buvo pakeistas Lietuvos inovacijų plėtros 2014-2020 m. programa. Šios programos tikslas yra fokusuoti valstybės resursus siekiant didinti Lietuvos inovatyvumą ir sukurti konkurencingą, žiniomis pagrįstą, aukštųjų technologijų ekonomiką. Išskirtinio dėmesio inovacijų politika sulaukė 2016 m., kuomet prasidėjo naujas inovacijų politikos laikotarpis. Įvykus rinkimams į Seimą ir suformavus naują valdančiąją koaliciją, buvo iškeltas tikslas Lietuvoje įgyvendinti 6 struktūrines reformas, iš kurių viena yra inovacijų reforma. Tai yra pirmas kartas Lietuvoje, kuomet tarp svarbiausių valstybės reformų yra išskiriama inovacijos. Reformos reikalingumas buvo grindžiamas teiginiu, jog valstybė pilnai neišnaudoja mokslo potencialo naujų produktų vystymui, o tokia susidariusi padėtis yra dėl to, jog verslo sektoriaus išlaidos MTEP nuo BVP yra 5 kartus mažesnės nei ES vidurkis, Lietuva pritraukia žemo inovatyvumo TUI, MTEP darbuotojai Lietuvoje sudaro tik 0,31 proc. nuo visų darbuotojų, o

---

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „2014-2020 NACIONALINĖ PAŽANGOS PROGRAMA.“ Lietuva, 2012. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>> [žiūrėta 2020 02 23]

⁴⁶ OECD, „OECD Reviews of Innovation Policy: Lithuania 2016.“ Paris: OECD Publishing, 2016.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL INOVACIJŲ VERSLE PROGRAMOS.“ Vilnius, 2003. <<https://e-seimas.lrs.lt/rs/actualEdition/TAIS.215398/YVeDccsBqgd/>> [žiūrėta 2020 04 05]

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės. „LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMAS DĖL LIETUVOS INOVACIJŲ 2010-2020 METŲ STRATEGIJOS.“ Lietuva, 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365849>> [žiūrėta 2020 04 11]

viešuosiuose pirkimuose beveik nėra skiriama dėmesio inovacijoms.⁴⁹ Svarbiausias šios reformos elementas yra Technologijų ir inovacijų įstatymas. Šis įstatymas įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d., o jo rėmuose yra numatyti pokyčiai, siekiant gerinti inovacijų kūrimui reikalingą aplinką, apibrėžti institucijų atsakomybės sritis, sistemos optimizavimą ir inovacijų finansavimą.

3.2. Organizacinė aplinka

Organizacinė aplinka Lietuvoje taip pat stipriai keitėsi. Pirmasis organizacinis pokytis įvyko 1996 m., kuomet inicijuojant Jungtinių Tautų vystymo programos ir padedant Švietimo ir mokslo ministerijai bei prisidedant tuometinei Ūkio ministerijai, buvo įkurtas Lietuvos inovacijų centras (LIC), kurio tikslas buvo padėti ir skatinti mokslinių ir technologinių žinių komercializavimą, prisidėti prie technologijų perdavimo ir politikos vystymo.⁵⁰ Visgi antrojo nepriklausomybės dešimtmečio pirmieji metai simbolizavo dar didesnius pokyčius, kuomet buvo įsteigta keletas naujų organizacijų: 2001 m. buvo įsteigta „Investicijos ir verslo garantijos“ (INVEGA), kurios pagrindinis tikslas yra finansinės paslaugos, įgyvendinant ir administruojant finansines bei kitokio pobūdžio verslo finansavimo priemones; 2003 m. buvo įkurta Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA), kuri šiuo metu verslui padeda investuoti į inovacijų kūrimą. Tais pačiais metais Lietuvoje buvo įkurta ir Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA), kuri administruoja ES bei kitą tarptautinę finansinę paramą.⁵¹ 2002 m. prisidėti prie tyrimų, švietimo ir technologinių inovacijų plėtros Lietuvoje buvo įkurta Tarptautinių mokslo ir technologijų vystymo programų agentūra, kuri buvo reorganizuota iš 1999 m. įsteigto Lietuvos nacionalinio informavimo centro „Eureka“.⁵² Lietuvoje už inovacijų politikos kūrimą buvo atsakingos dvi pagrindinės ministerijos, t. y. Švietimo ir mokslo ministerija bei tuometinė Ūkio ministerija, o naujai sukurtos agentūros veikė kaip inovacijų politikos įgyvendintojos ir tai prisidėjo prie darbo pasidalinimo sukūrimo. Visgi, ilgainiui Lietuvoje buvo suvokta, jog inovacijų sistema ir jos įgyvendinimas susiduria su koordinacijos iššūkiais, sistema yra labai fragmentuota, todėl buvo nutarta įkurti vieną inovacijų agentūrą. LR vyriausybės sprendimu vietoje 2002 m. įsteigto Tarptautinių mokslo ir technologijų vystymo programų agentūros buvo įkurta Mokslo, technologijų ir inovacijų agentūra (MITA), kuri atsižvelgiant į inovacijų strategijos tikslus, administruoja ir įgyvendina MTEP programas, teikia konsultacines paslaugas.⁵³ Atsižvelgiant į

---

⁴⁹ Mano Vyriausybė, „Inovacijų reforma.“ 2020. < <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/prioritetiniai-darbai/strukturines-reformos/inovaciju-reforma> > [Žiūrėta 2020 02 16]

⁵⁰ European Commission, „Innovation policy in 7 candidate countries: The challenges.“ (Vol. I). 2003 m.

⁵¹ Lidija Kašubienė, „Projektų, finansuojamų ES ir kitomis lėšomis, sėkmės paslaptis: patirtis ir įžvalgos.“ 2014.

⁵² Kirs, Kattel, 660,

⁵³ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, „Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra.“ Lietuva, 2018. < <http://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/inovaciju-veiklos-sritis/parama-inovaciju-pletrai/konsultacine-informacine-parama/mokslo-inovaciju-ir-technologiju-agentura> > [Žiūrėta 2020 02 22]

išsiplėtusį įvairių agentūrų tinklą Lietuvoje, pradėta inovacijų reforma išskiria jų konsolidavimo klausimą, kaip vieną iš esminių sąlygų siekiant tobulinti šalies inovacijų sistemą.

3.3. Tiesioginis finansavimas

Tiesioginis verslo inovacijų finansavimas Lietuvoje prasidėjo pirmaisiais antrojo nepriklausomybės dešimtmečio metais, kuomet įmonės daugiausiai buvo finansuojamos iš Inovacijų versle programos. 2000 – 2001 m. šios programos dydis siekė apie 0,7 mln. eurų ir dalis šių lėšų buvo skiriama remti verslo inovacines veiklas.⁵⁴ Šiuo periodu Lietuvoje taip pat veikė ir finansinis mechanizmas, kuris finansavo bendrus verslo – mokslo projektus. Tikslinės grupės, kurios galėjo pasinaudoti finansavimu buvo tyrimų institutai ir verslas, o valstybė kofinansavas siekė 300 000 eurų.⁵⁵ Nuo 2004 – 2005 m. Lietuvoje pradėjo plėstis finansinės paramos tinklas. 2005 m. Lietuvoje buvo tęsiama Inovacijų versle paramos programa. Įmonėms, įgyvendinančioms inovacinius projektus, buvo suteikiamos dalinės (iki 50 proc. projekto vertės) subsidijos.⁵⁶ Pratęsiant šią programą, Ūkio ministerija 2005 m. patvirtino Finansinės paramos mažų ir vidutinių įmonių inovaciniams projektams teikimo taisyklės. Pagal šį nutarimą, parama buvo skiriama projektams, kuriuose yra numatyta parengti techninę galimybių studiją, atlikti taikomuosius tyrimus arba plėtoti technologijas. Finansinės paramos dydis vieno projekto išlaidoms, susijusioms su taikomaisiais tyrimais ir technologijų plėtojimu negalėjo viršyti 400 tūkst. litų, o išlaidos susijusios su techninės galimybių studijos parengimu – 50 tūkst. litų.⁵⁷ 2005 m. Lietuvoje taip pat buvo pradėta vykdyti programa, kuria buvo siekiama juridinius ir fizinius asmenis skatinti patentuoti savo inovacinės veiklos rezultatus. 2005 m. LR Vyriausybės veiklos ataskaitoje yra išskiriama, jog patentavimas kainuoja apie keliasdešimt tūkstančių litų ir yra susijęs su rizika, kad išradimo nepavyks komercializuoti, todėl užsienyje gavus išradimo patentą, bus kompensuojama iki 80 proc. su tuo susijusių išlaidų.⁵⁸ Kertiniai metai Lietuvoje buvo 2007 m., kuomet buvo pradėta vykdyti platus mastas finansinių priemonių, skatinančių privačias verslo investicijas į inovacijų kūrimą. 2007 – 2013 m. laikotarpiu Lietuvoje veikė finansiniai instrumentai kuriuos pasinaudojęs verslas gavo paramą dotacijų, subsidijų bei viešosios inovacijų paramos forma (*Lentelė 1*).

---

⁵⁴ European Commission, 111,

⁵⁵ European Commission, 120,

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI.“ Lietuva, 2005. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.253148?jfwid=ck9gybe60>> [žiūrėta 2020 02 20]

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2005 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI.“ Lietuva, 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.273121?jfwid=1bc6m4z8of>> [žiūrėta 2020 02 20]

⁵⁸ Ten pat,

Lentelė 1. MTTP paramos priemonės 2007 - 2013 m. verslui Lietuvoje. Lentelė sudaryta autoriaus, remiantis LR Ekonomikos ir inovacijų ministerija⁵⁹

Paramos priemonė	Remiamos veiklos
<i>Idėja LT</i> (4,3 mln. EUR)	Mikro, mažų ir vidutinių įmonių planuojamų MTTP projektų techninių galimybių studijų, skirtų tinkamai pasirengti įgyvendinti MTTP projektus ir sumažinti didesnių investicijų nesėkmės riziką, atlikimas
<i>Intelektas LT</i> (60 mln. EUR)	Verslo MTTP veikla (nenumatomas finansavimas su MTTP susijusioms pradinėms investicijoms)
<i>Intelektas LT+</i> (70 mln. EUR)	Įmonių pradinės investicijos, kuriomis kuriama naujos įmonės ir (ar) kuriama ar plečiama esamos įmonės MTTP infrastruktūra
<i>InoČekiai LT</i> (3,6 mln. EUR)	Inovacinių čekių, skirtų mokslinių tyrimų ir (ar) technologinės plėtros veiklai ir techninių galimybių studijoms atlikti, teikimas

Svarbus pokytis, susijęs su finansinėmis priemonėmis įvyko 2012 m. 2007 – 2013 m. veikusios finansinės priemonės nustojo galioti ir buvo pradėtas naujas finansinių priemonių kūrimo raundas. Šiuo periodu Lietuvoje buvo parengta Sumaniosios specializacijos strategija (S3). Ši programa yra unikali tuo, jog Lietuva, atsižvelgiant į savo turimus konkurencinius pranašumus lyginant su kitomis valstybėmis ar regionais, verslo potencialą ir galimybę konkuruoti tarptautinėse rinkose bei įsiliesti į tarptautines vertės kūrimo grandines, mokslo potencialą išskyrė į 6 prioritetines sritis ir 20 krypčių.⁶⁰ Atnaujinus šią programą, vietoje 20 krypčių buvo išskirti 7 prioritetai. Remiantis šia programa, didžiausią potencialą turintiems sektoriams Lietuvoje yra skirstomos investicijos ir finansinė parama, kas reiškia, jog tik po S3 papuolantys ekonominės veiklos sektoriai gali naudotis valstybės finansinėmis priemonėmis. Šalia S3, 2014 – 2020 m. laikotarpiui Lietuvoje taip pat buvo sukurtos naujos bei pratęstos kai kurios senos finansinės priemonės, skatinti privatų verslą vykdyti įvairias su inovacijų kūrimu ir diegimu susijusias veiklas (*Lentelė 2*).

Lentelė 2. 2014-2020 m. finansinės priemonės verslo subjektams Lietuvoje. Sudaryta autoriaus, remiantis ES investicijos⁶¹

Paramos priemonė	Remiamos veiklos
<i>Inovaciniai čekiai</i> (1 mln. EUR)	Priemonė suteikia inovacinius čekius atlikti techninių galimybių studijas ir ankstyvos stadijos MTEP projektams;

⁵⁹ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, EKONOMIKOS AUGIMO VEIKSMŲ PROGRAMA (Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra).“ Lietuva, 2015. <<http://eimin.lrv.lt/lt/mttp>> [žiūrėta 2020 02 22]

⁶⁰ Justinas Lapienis, Ramojus Reimeris, „LITHUANIAN RIS3: HOW IT WAS DESIGNED.“ Vilnius: MOSTA, 2016.

⁶¹ 2014-2020 EUROPOS SAJUNGOS FONDŲ INVESTICIJOS LIETUVOJE, „1 PRIORITETAS. Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas.“ Lietuva.

<https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/listingItem_byPriority> [žiūrėta 2020 02 23]

<i>Intelektas. Bendri verslo-mokslo projektai (150 mln. EUR)</i>	Finansuojama MTEP veikla, įmonių pradinės investicijos, kuriomis plečiama arba kuriama MTEP ir inovacijų infrastruktūra, naujų produktų sertifikavimai ir su tuo susijusi veikla;
<i>InoConnect (1,4 mln. EUR)</i>	Finansuojamas dalyvavimas tarptautinių MTEPI veiklos iniciatyvų renginiuose
<i>Inopatentas (3 mln. EUR)</i>	Finansuojamos veiklos yra išradimu patentavimas tarptautiniu mastu ir dizaino registravimas tarptautiniu mastu
<i>Smart FDI (26 mln. EUR)</i>	Finansuojamos TUI į MTEP; TUI, kuriomis kuriama naujos arba plečiamos esamos įmonės MTEPI infrastruktūra; TUI į veiklas, susijusias su proceso arba organizacinių inovacijų diegimu;
<i>InoStartas (4,5 mln. EUR)</i>	Finansuojamos inovatyvių MVĮ vykdomos MTEP veiklos; tyrėjo ir mokslininkų įdarbinimas; įmonių plėtra, vykstant MTEP;
<i>Eksperimentas (72 mln. EUR)</i>	Finansuojama MTEP veiklos; įmonių pradinės investicijos, kuriomis kuriama ar naujai plečiama MTEP infrastruktūra; naujų produktų ir technologijų sertifikavimas ir su tuo susijusios veiklos;
<i>Inočekiai (5 mln. EUR)</i>	Finansavimas skiriamas techninių galimybių studijoms; MTEP veikloms;
<i>Intelektas LT-2 (12,5 mln. EUR)</i>	Finansuojami fundamentiniai tyrimai; MTEP; įmonių pradinės investicijos, kuriomis kuriama arba plečiama MTEP ir inovacijų infrastruktūra įmonėje
<i>Inočekiai LT (3,6 mln. EUR)</i>	Inovacinių čekių, skirtų mokslinių tyrimų ir (ar) technologinės plėtros veiklai ir techninių galimybių studijoms atlikti, teikimas

3.4. Netiesioginis finansavimas

Iki pat 2008 m. Lietuvoje nebuvo jokių fiskalinių paskatų, skatinančių verslus investuoti į inovacijas. Suvokus šią problematiką, 2008 m. balandžio mėnesį Seimas priėmė Finansų ministerijos parengtus Pelno mokesčio įstatymo pakeitimus dėl mokesčio lengvatų investicijoms į MTEP. Priimti pakeitimai lėmė, jog Lietuvoje atsirado padidintų sąnaudų atskaitymo lengvata, pagal kurią verslo subjektams yra suteikiama galimybė tris kartus iš pajamų atskaityti įmonių sąnaudas, patirtas atliekant MTEP, taip pat įsigyjant paslaugas, tiesiogiai susijusias su MTEP veiklomis ir būtinas MTEP veiklai vykdyti.⁶² Kartu su šiuo pakeitimu, taip pat buvo nutarta įgyvendinti pakeitimus, susijusius su pagreintu nusidėvėjimu. Taikant pagreitinto nusidėvėjimo lengvatą, verslo

⁶² PricewaterhouseCoopers, „Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: Mokestinių lengvatų MTEP atvejo studija.“ Lietuva, 2019 m.

objektai Lietuvoje gali nurašyti į sąnaudas MTEP veikloje naudojamo ilgalaikio turto įsigijimo kainą per dvejus metus.⁶³ 2008 m. gruodžio mėnesį buvo priimta dar viena mokestinė paskata, susijusi su pelno mokesčiu ir inovacijų skatinimu. Įstatymu buvo įtvirtinta pelno mokesčio lengvata įmonėms, investuojančioms į esminį technologinį atsinaujinimą, t. y. įmonės, vykdančios investicinius projektus, gali sumažinti už mokestinį laikotarpį apskaičiuotą pelno mokesčio sumą iki 50 proc. pelno mokesčio sumos.⁶⁴ Priėmus šiuos pakeitimus, su netiesioginiu finansavimu susiję pakeitimai įvyko tik po 10 metų pertraukos. 2018 m. buvo priimtas įstatymas, kuriuo nuo 50 iki 100 proc. buvo padidinta pelno mokesčio lengvata, leidžianti sumažinti apmokestinamąjį pelną įmonėms, investuojančioms į esminį technologinį atsinaujinimą.⁶⁵ Antras svarbus pakeitimas buvo susijęs su intelektinės nuosavybės teisėmis ir jų skatinimu. Nuo 2018 m. sausio 1 d. teisės aktuose yra įtvirtinta nauja pelno mokesčio lengvata į MTEP investuojančioms įmonėms – taikomas sumažintas 5 proc. pelno mokesčio tarifas, vietoje buvusių 15 proc. MTEP veikloje sukurtų išradimų komercializavimui, t. y. pelnui, kuris buvo gautas iš inovacinės veiklos sukurti turto ar jo perleidimo.⁶⁶

3.5. Pasiūlos pusės finansavimas

Lietuvoje iki pat 2009 m. inovacijas versle skatinančios pasiūlos pusės priemonės nebuvo plėtojamos. Pirmasis planas paskatinti tokias priemones buvo įgyvendintas 2009 m., kuomet Lietuvoje buvo parengta Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009 – 2013 metų strategija. Šiame dokumente yra nurodyta, jog inovatyvūs viešieji pirkimai iki 2013 m. turi sudaryti 5 proc. nuo visų viešųjų pirkimų Lietuvoje.⁶⁷ Vėliau, inovacijų viešųjų pirkimų skatinimas buvo įtraukiamas ir į kitus, inovacijas skatinančius strateginius dokumentus. Tolesnis svarbus žingsnis buvo žentas 2015 m., kuomet Lietuvoje pradėjo veikti finansinė priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“. Šios priemonės tikslas yra skatinti inovacijų kūrimą ir pritaikymą viešajame sektoriuje, kuomet perkančiosios organizacijos skiria finansavimą dalyviams ikiprekybinio pirkimo vykdymui.⁶⁸ Skatinant inovatyvius pirkimus, Lietuvoje taip pat buvo praplėstas viešųjų pirkimų įstatymas. Nuo 2017 m. šiame įstatyme atsirado nauja galimybė kaip vieną iš viešųjų pirkimų būdų pasirinkti

---

⁶³ Ten pat,

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2008 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI.“ Lietuva, 2009. <http://lr.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2008_ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2020 02 22]

⁶⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Lengvatos investicijoms ir inovacijoms.“ Lietuva, 2019. <<https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokesciai/lengvatos-investicijoms-ir-inovacijoms>> [Žiūrėta 2020 02 22]

⁶⁶ PricewaterhouseCoopers, 3

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „DĖL LIETUVOS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS TOBULINIMO IR PLĖTROS 2009-2013 METŲ STRATEGIJOS PATVIRTINIMO.“ Lietuva, 2009. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.355759?jfwid=f4nne5uw4>> [Žiūrėta 2020 02 23]

⁶⁸ Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, „Apie priemonę.“ Lietuva, 2018. <<https://mita.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/programos-priemones/ikiprekybiniai-pirkimai/apie-priemone>> [Žiūrėta 2020 02 23]

inovacijų partnerystę, kuri leidžia kombinuoti ikiprekybinį viešąjį pirkimą ir inovacijų viešąjį pirkimą. Šiame įstatyme taip pat buvo praplėsti atrankos kriterijai, įtraukiant daugiau su inovacijomis susijusių elementų.⁶⁹ Palaipsniui stiprinant paklausos pusės inovacijų finansavimą, 2019 m. Mokslo, technologijų ir inovacijų taryba nusprendė, jog siekiant skatinti inovacijų paklausą, inovacijų viešiesiems pirkimams ir (arba) valstybės užsakymams atlikti MTEPI veiklą, skiriamų viešojo sektoriaus investicijų dalis nuosekliai didėtų ir iki 2027 m. pasiektų mažiausiai 20 proc. visuose ekonomikos sektoriuose vykdomų viešųjų pirkimų, taip reikšmingai padidinant finansavimą MTEP ir inovacijoms bei skatinant viešojo sektoriaus pažangą.⁷⁰

Apibendrinant Lietuvos verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos dalių kaitą, galime pastebėti, jog pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį sistema beveik nesivystė, nes buvo tikėta, jog didžiausią naudą atneš laisva rinka ir inovacijų politika „be politikos“. Visgi įžengus į XXI a. Lietuvoje po truputį prasidėjo sistemos plėtra. Su laiku Lietuvoje įvyko daugybė pokyčių, kurių galutinis rezultatas yra verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema, kuri yra labai gili ir stipriai fragmentuota: išsiplėtė organizacinė struktūra, išplėsta tiesioginė verslo finansavimo sistema, iškilo naujos verslo inovacijų finansavimo priemonės, atsirado platus strateginių dokumentų tinklas. Pokyčiai, įvykę Lietuvoje nuo nepriklausomybės atgavimo yra apibendrinami žemiau esančioje lentelėje (*Lentelė 3*).

Lentelė 3. Pagrindiniai pokyčiai Lietuvoje, susiję su valstybinio verslo inovacijų finansavimu. Sudaryta autoriaus.

Strategijos ir planai
1. Prabėgus pirmajam nepriklausomybės dešimtmečiui, Lietuvoje pradeda atsirasti pirmieji inovacijų politikos dokumentai;
2. Kuriami strateginiai dokumentai inovacijų politikos kontekste yra plataus pobūdžio, kuomet inovacijų skatinimas yra suvokiamas kaip įrankis pasiekti platesnių tikslų ir siauri, kuomet inovacijų skatinimas yra strateginio dokumento prioritetas;
3. Skirtingos inovacijų skatinimo programos pasižymi tęstinumu: kurti žiniomis pagrįsta ekonomiką; didinti išlaidas MTEP veikloms; sukurti inovacijų kūrimui palankią aplinką; padėti verslui kurti inovacijas;
Organizacinė struktūra
1. Po nepriklausomybės atgavimo, agentūrų, skatinančių inovacijų kūrimą versle nebuvo – pirmojo įkurta tik 1996 m. (LIC);
2. Prabėgus pirmajam nepriklausomybės dešimtmečiui Lietuvoje buvo sukurtas platus verslo inovacijas skatinančių agentūrų tinklas (veikia 5 agentūros);
3. 2010 m. įkuriama MITA, kuri turi būti pagrindinė, už inovacijų skatinimą atsakinga agentūra Lietuvoje;

⁶⁹ Infolex, „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas.“ Lietuva. < <http://www.infolex.lt/ta/40606:str73> > [žiūrėta 2020 02 23]

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos posėdžio protokolas.“ Vilnius, 2019.

4. Lietuvoje inovacijas skatinančių agentūrų tinklas yra fragmentuotas ir pasižymi neaiškiu darbo pasidalijimu bei persidengiančiomis kompetencijomis;
Tiesioginis finansavimas
1. Finansavimas prasideda apie 2000 m., tačiau finansinės paramos priemonės yra pavienės ir nekoncentruotos. Finansavimas skiriamas tiek MTEP projektams, tiek ir rezultatų patentavimui;
2. 2007 m. prasideda labiau koncentruotos paramos priemonės – Lietuvos ekonominio augimo veiksmų planas numato 6 prioritetas kryptis, iš kurių viena yra Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra. Pagal šį prioritetą yra parengiami finansiniai instrumentai;
3. Lietuvoje parengiama S3 programa, kuri leidžia susiaurinti prioritetas kryptis, kuriose turi būti skatinamos inovacijos;
4. 2014 m. prasideda naujas inovacijų finansavimo periodas – dalis finansinių priemonių yra tęsiamos, o dalis yra naujos, tačiau tik po S3 papuolantys sektoriai gali jomis naudotis;
Netiesioginis finansavimas
1. Iki pat 2008 m. Lietuvoje nebuvo netiesioginio finansavimo verslo inovacijų kūrimui;
2. 2008 m. buvo priimti trys Pelno mokesčio pakeitimai; 2018 m. padidinamas vieno iš pelno mokesčių lengvatų tarifas;
3. 2018 m. įvedama nauja Pelno mokesčio lengvata susijusi su intelektine nuosavybe ir išradimų komercializavimu;
Pasiūlos pusės finansavimas
1. Iki 2009 m. Lietuvoje nėra pasiūlos pusės inovacijų skatinimo finansinių priemonių;
2. 2009 m. atsiranda pirmasis planas, kuriame nurodomas tikslas, jog inovacijų pirkimai turi sudaryti 5 proc. nuo visų viešųjų pirkimų Lietuvoje;
3. 2015 m. sukuriama pasiūlos pusės finansinė priemonė skirta skatinti inovacijų pirkimus;
4. 2019 m. nutariama, jog iki 2027 m. 20 proc. viešųjų pirkimų sudarytų inovacijų pirkimai

5. ES ir inovacijų skatinimas

Inovacijų propagavimas, jų kūrimas ir pritaikymas yra viena iš kertinių šiuolaikinės ekonomikos vystymosi sudedamųjų dalių. Suvokiant tai, ES, kaip ekonominės integracijos pavyzdys, vis daugiau dėmesio skiria inovatyvumo skatinimui Bendrijos viduje. ES yra priversta aktyviai vykdyti su inovacijomis susijusias iniciatyvas ne tik dėl kylančios grėsmės prarasti konkurencingumą lyginant su JAV, Kinija ar kitomis kylančiomis rinkomis, tačiau tai kartu prisideda ir prie įvairių viešosios politikos sričių vystymo, kaip užimtumas, klimato kaita, pramonė ar energetika. Atsižvelgiant į tai, toliau bus pristatoma europeizacijos teorinė prieiga ir iš jos kylančios hipotezės, siekiant paaiškinti verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitą Lietuvoje.

5.1. Europeizacija

Europeizacija yra viena iš daugelio teorijų, taikomų nagrinėti viešosios politikos pokyčius. NIS formavimosi kontekste, literatūros apžvalgoje buvo pristatyti tyrimai, kurie naudojantis šia teorine prieiga aiškina inovacijų sistemos pokyčius. Atsižvelgiant į tai, europeizacija šiame darbe yra išskiriama kaip pagrindinis nepriklausomas kintamasis, kuris tikimasi turės didžiausią aiškinamąją galią, siekiant suprasti kaip ir kodėl keitėsi priklausomas kintamasis.

Europos Sąjungos integracija prasidėjusi po Antrojo pasaulinio karo turėjo didžiulę įtaką valstybių narių ekonominiam vystymuisi. Per daugiau nei 70 metų buvo sukurta bendra vidaus rinka su vieninga valiuta, laisvu žmonių, kapitalo ir gėrybių judėjimu.⁷¹ Nepaisant to, Lietuva, kaip ir kitos sovietinio bloko šalys, iki pat savo nepriklausomybės atkūrimo buvo atsietos nuo ES integracijos ir su ja susijusios naudos. Visgi 2004 m. Lietuva, kartu su kitomis regiono valstybėmis, atitinkančiomis Kopenhagos kriterijus ir įgyvendinusios prisiimtus įsipareigojimus (*acquis communautaire*), integravosi į ES. Integracija apima 3 pagrindinius elementus: 1) kliūčių prekių ir gamybos veiksnių judėjimui tarp dviejų šalių ar jų grupių šalinimas; 2) bendros politikos formavimą ir jos vykdymą pasirinktose srityse; 3) dalyvavimas priimant bendrus sprendimus.⁷² Šis procesas reiškia, jog valstybės kontekste atsiranda naujas politinis centras su savo biurokratiiniu aparatu ir sprendimų priėmimo procesu, kuris įtakoja valstybės vystymosi trajektoriją. Inovacijų sistemos kontekste, ES vykdo įvairias politikas susijusias su inovacijų skatinimu, todėl europeizacijos teorija šiame darbe yra aktuali. Visgi, mokslininkai akcentuoja, jog reikėtų nepainioti dviejų sąvokų: integracijos ir europeizacijos. Integracijos studijos daugiausiai dėmesio skiria aiškintis, kodėl valstybės jungiasi kartu ir perleidžia savo kompetencijas ES, kaip vyksta šis procesas ir kas labiausiai jį įtakoja, kai tuo tarpu europietizacijos tyrimai daugiausiai dėmesio skiria šalies vidaus politikai ir jos sąveikai su ES.⁷³ Integracijos procesams tirti yra naudojama „iš apačios į viršų“ prieiga. Tai yra pirmasis galimas analizės lygis, kuris referuoja į ES integracijos procesus ir ES institucijų bei jos politikos kryptį raidos dinamiką.⁷⁴ Ši prieiga analizuoja tai, kaip valstybės narės įtakoja kokia bus ES politinė struktūra, kaip bus priimami bendri sprendimai, kokias kompetencijas turės Bendrija ir kokių tikslų bus siekiama. Antroji galima prieiga yra europeizacija, t. y. procesas „iš viršaus į apačią“, o pagrindinis vaidmuo yra skiriamas ES ir tai, kaip ji įtakoja valstybių vidaus politikos dinamiką.⁷⁵ Šiame darbe bus remiamasi Claudio M. Radaelli pateikiamu europeizacijos apibrėžimu: „Europeizacija susideda iš 1) konstravimo; 2) difuzijos; 3) formalių ir neformalių taisyklių, procedūrų, paradigmu, stilių, elgsenos būdų ir bendrų įsitikinimų bei normų institucionalizavimo procesų, kurie pirmiausiai yra konsoliduojami ES lygiu ir vėliau yra inkorporuojami į šalių vidaus

---

⁷¹ Shilan Miran, „The Process of Europeanization: A Study of the European Effects on Polish Domestic Structures.“ Lund University, 2008, 1 – 52.

⁷² Ramūnas Vilpišauskas, „LIETUVOS INTEGRACIJA Į EUROPOS SĄJUNGĄ: POVEIKIS EKONOMINEI POLITIKAI IR REGULIAVIMUI.“ *Pinigų studijos*, 4, 1999, 29 – 45.

⁷³ Paolo Graziano, „Maarten Vink, „Europeanization: Concept, Theory, and Methods.“ Kn. Simon Bulmer, Christian Lesquene (sud.), *The Member States of the European Union*. United Kingdom: Oxford University Press, 2013, 31 – 54.

⁷⁴ Krzysztof Wach, „Conceptualizing Europeanization: Theoretical Approach and Research Design.“ Piotr Stanek, Krzysztof Wach (sud.), *Europeanization Processes from the Meso-economic Perspective: Industries and Policies*. Krakow: Cracow University of Economics, 2007, 11 – 23.

⁷⁵ Ten pat,

diskursus, identitetą, politines struktūras ir viešąsias politikas.⁷⁶ Taigi, europeizacija reiškia politinio elgesio pokytį, kuomet įvairūs su tam politikos sritimi susiję elementai yra apibrėžiami ES lygmeniu, toliau per tam tikrus mechanizmus yra perduodami valstybėms, o galiausiai yra stebima ar ir kaip šie elementai yra institucionalizuojami. Atsižvelgiant į šio magistrinio darbo pagrindinį klausimą, aktualiausi europeizacijos elementai yra difuzija ir institucionalizavimas, t. y. kokie mechanizmai yra naudojami (procesas) ir kokius rezultatus jis turi verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitai (rezultatas).

Politiniai pokyčiai valstybėse narėse įtakojo pokyčius ES lygiu, tuo tarpu ES politika taip pat įtakoja valstybių vidaus politiką. ES tiesiogiai to siekdama ar ne, stumia valstybes nares bendra linkme, o valstybės atsakymas į europietizacijos spaudimą pasireiškia skirtingais rezultatais, skirtingu laiku ar pavidalu.⁷⁷ Visgi šioje vietoje kyla problema, susijusi su pačios europietizacijos koncepcijos rėmais ir tuo, ar tam tikri pokyčiai valstybės viduje gali būti laikomi jos rezultatu ar ne. Sprendžiant šią dilemą, reikia atskirti elementus, kurie nesudaro šio reiškinių turinio: 1) konvergencija; 2) harmonizacija; 3) politinė integracija; 4) ES plėtra.⁷⁸ Konvergencija negali būti laikoma europeizacija *per se*, nes yra skirtumas tarp proceso ir jo pasekmių. Pavyzdžiui, skirtingose ES šalyse gali panašėti vykdoma politika pilietybės klausimais, tačiau ne dėl ES iniciatyvų, o kaip atsakas į vidaus spaudimą.⁷⁹ Tam tikrų politikos sričių harmonizacija tarp ES ir valstybių narių taip pat neturėtų būti maišoma su europeizacija. Šis procesas skatina valstybių vidaus pokyčius, tačiau ne visos valstybės įgyvendins vienodus pokyčius. Harmonizacija sumažina reguliacinius skirtumus, sukuriant vienodas sąlygas, o europeizacija nurodo tik bendrus siekius, pvz. lyčių lygybę, tačiau palieka veikimo laisvę, kaip būtų galima pasiekti.⁸⁰ Europeizacija taip pat neturėtų būti painiojama su integracija. Integracija yra procesas kai valstybė narė perleidžia dalį savo kompetencijų viršnacionaliniam veikėjui, kai tuo tarpu europeizacija negalėtų egzistuoti be integracijos ir siekia paaiškinti, kaip ES institucijos veikia valstybės narės vidaus politiką.⁸¹ Galiausiai, europeizacija taip pat skiriasi nuo ES plėtos. ES plėtra yra analizuojama siekiant atsakyti, kodėl Bendrija nusprendė priimti naujas nares ir kodėl kandidatai nori prisijungti. Taigi, plėtos klausimu yra siekiama

---

⁷⁶ Claudio M. Radaelli, „The Europeanization of Public Policy.“ Kn. Kevin Featherstone, Claudio M. Radaelli (sud.), *The Politics of Europeanization*. United Kingdom: Oxford University Press, 2003, 27 – 56.

⁷⁷ Vivien A. Schmidt, „Europeanization and the mechanics of economic policy adjustment.“ *Journal of European Public Policy*, 9:6, 2002, 894 – 912.

⁷⁸ Grazio, Vink, 11

⁷⁹ Ten pat,

⁸⁰ Radaelli, „The Europeanization of Public Policy.“, 33,

⁸¹ Ten pat,

išsiaiškinti, kodėl vyksta plėtros procesas, o aiškinantis europeizaciją yra nagrinėjama kokią efektą šis procesas turi valstybei kandidatėi.⁸²

5.2. Kaip pasireiškia europeizacija?

Išsiaiškinus europeizacijos koncepciją, tolimesnis žingsnis yra išanalizuoti: 1) kokios viešosios politikos sritys gali būti paveiktos; 2) kokie įrankiai gali būti pritaikomi ir koks gali būti jų poveikis; 3) kokie yra galimi europeizacijos rezultatai; 4) kokiomis situacijomis yra tikėtini tam tikri rezultatai.

C. Radaelli išskiria tris plačias grupes, kurios viešosios politikos kontekste gali būti paveiktos europietizacijos procesų. Pirma sritis yra valstybės viešosios politikos forma. Gilėjant ES integracijai, Bendrijos institucijos įgavo daugiau kompetencijų ir pradėjo veikti platesniame viešosios politikos lauke: ekonomika, žemės ūkis, sanglaudos politika, aplinkosauga. Bendrija daugelyje viešosios politikos sričių gali paveikti valstybių narių turimus resursus, politikos priemones ar instrumentus, procesus, darant juos labiau pliuralistiniais, padidinant ar sumažinant reguliavimų kiekį.⁸³ Verslo inovacijų valstybinio finansavimo kontekste, europeizacija gali įtakoti valstybių turimus instrumentus įgyvendinti šiai viešosios politikos sričiai. Antra svarbi sritis, kuri gali būti paveikiama europeizacijos procesų yra politinė šalies vidaus struktūra, kuri apima tokius aspektus, kaip santykiai tarp institucijų, teisinė struktūra, biurokratija, politinės partijos, socialiniai judėjimai, organizacijos.⁸⁴ Europietizacijos procesas gali keisti šalies vidaus politinio proceso struktūrą, pvz. santykius tarp parlamento ir vyriausybės, tarp skirtingų ministerijų, keisti valstybės partinę struktūrą ar institucinę sąrangą. Verslo inovacijų valstybinio finansavimo kontekste tai gali reikšti pokyčius organizacinėje struktūroje, kuri įgyvendina šią viešąją politiką. Galiausiai, trečiasis elementas, kurį gali įtakoti europeizacija yra kognityvinės ir normatyvinės struktūros, t. y. diskursai, normos, identitetas, politinės paradigmos.⁸⁵ Tai gali lemti pokyčius nustatant, kas yra legitimu, teisinga, normalu, vertinga ar kokio tikslo reikia siekti, o tai gali atsispindėti ir Lietuvos inovacijų politiką apibrėžiančiose strategijose.

Siekiant suprasti galimą ES gali įtaką valstybėms, pirmiausiai būtina suvokti jos vykdomą inovacijų politiką ir su tuo susijusias iniciatyvas. Bendrija oficialiai inovacijų politiką

---

⁸² Heather Grabbe, „Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process.“ Centre for European Reform, 2002, 1 – 21.

⁸³ Claudio M. Radaelli, „THE DOMESTIC IMPACT OF EUROPEAN UNION PUBLIC POLICY: NOTES ON CONCEPTS, METHODS, AND THE CHALLENGE OF EMPIRICAL RESEARCH.“ *Politique Européenne*, No 5, 2002, 105 – 136.

⁸⁴ Radaelii, „THE DOMESTIC IMPACT OF EUROPEAN UNION PUBLIC POLICY: NOTES ON CONCEPTS, METHODS, AND THE CHALLENGE OF EMPIRICAL RESEARCH.“, 115,

⁸⁵ Ten pat,

apibrėžia kaip kombinaciją tarp mokslinių tyrimų, technologinės plėtros bei kosmoso srities, kuri yra pasidalijamoji kompetencija tarp ES ir valstybių narių ir pramonės politikos, kuri yra papildančioji kompetencija.⁸⁶ Tai yra tiesiogiai inovacijų skatinimui bendrijoje nukreipta politikos sritis, kuria yra siekiama didinti ES konkurencingumą, ekonominį augimą ir Europos žmonių gerovę. Nuo 2000 m. inovacijų skatinimas tapo centriniu politikos prioritetu, kuriant žiniomis grįstą ekonomiką.⁸⁷ Tai atspindėjo „Lisabonos strategija“, o vėliau ir 2010 m. pradėta „Europa 2020“ strategija, kuriomis yra siekiama šių tikslų. Visgi dėl inovacijų svarbos įvairiuose ekonominės veiklos sektoriuose, inovacijų politika ir inovacijų skatinimas persismelkia daugelyje skirtingų sričių. Inovacijų svarba ES mastu gali būti pastebima politikos dokumentuose, kurie yra susiję su žemės ūkių, konkurencijos politika, kultūra, demokratija, ekonomika, švietimu, energetika, aplinkosauga, ES kaimynystės politika, sveikatos apsauga, žuvininkyste, regionų politika, prekyba.⁸⁸ Inovacijų skatinimas šiose srityse yra pastebimas ne tik horizontaliai, kuomet yra pabrėžiamas poreikis skatinti inovacijų kūrimą visų veiklų lygmeniu, tačiau ir vertikaliam, kuomet inovacijų svarba yra pabrėžiama konkrečios srities vystymuisi. ES regioninė politika, kaip viena iš ES veiklos sričių yra verta atskiro paminėjimo inovacijų skatinimo kontekste. Regioninės politikos pagrindas yra suvokimas, kad tarp skirtingų ES regionų yra dideli išsivystymo skirtumai, todėl reikia siekti jų konvergencijos, skatinant ekonominį augimą, inovacijas, mažas ir vidutines įmones, konkurencingumą. Suvokiant šią problematiką, regioninės politikos instrumentų pagalba valstybėms yra teikiama parama skatinti šiuos elementus.⁸⁹

Kadangi inovacijų skatinimas pasižymi daugiadimensiškumu bei plačiu pritaikomumu, ES įtaka jų plėtrai yra fragmentuota. Atsižvelgiant į tai, ES turimas galias ir įtaką valstybėms narėms apibrėžti vienoje dimensijoje yra ganėtinai sunku. Nepaisant to, dauguma su inovacijų skatinimu susijusių iniciatyvų yra kuriamos dviem metodais. Pirmiausiai, ES inovacijų politiką gali kurti naudojantis įprastinę teisėkūros procedūrą, kuomet Europos Komisija (EK) turi teisę inicijuoti teisės aktus (reglamentai, direktyvos), kuriuose ji nurodo Bendrijos tikslus ir kaip jų bus siekiama, kai tuo tarpu Europos Parlamentas ir ES Taryba balsuoja dėl siūlymų.⁹⁰ Antras svarbus politikos kūrimo principas, pritaikomas inovacijų srityje yra atviro koordinavimo metodas (AKM) ir po juo papuolantys instrumentai. AKM leidžia valstybėms formuoti vidaus politiką, kai tuo tarpu ES veikia

---

⁸⁶ European Parliament, „Innovation policy.“ 2019. <https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.4.6.pdf> [Žiūrėta 2020 04 25]

⁸⁷ Victor Rodriguez, Carlos Montalvo, „Innovation Policies From the European Union: Methods for Classification.“ *Bulletin of Science Technology & Society*, 27(6), 2007, 467 – 481.

⁸⁸ Rodriguez, Montalvo, 473

⁸⁹ Marcus Drometer, Chang Woon Nam, „R&D and Innovation Support in the Evolving EU Cohesion Policy.“ *CESifo Forum*, Volume 19, 2017, 37 – 32.

⁹⁰ Jacques Pelkmans, Andrea Renda, „How can EU Legislation Enable and / or Disable Innovation.“ European Commission, 2014, 1 – 77.

kaip politikos platforma: pateikia gaires, baltąsias ar žaliąsias knygas; konkrečius veiksmų planus, kurių valstybės turi imtis; lygina valstybes ir dalinasi gerosiomis praktikomis, nustato siektinus rezultatus, organizuoja tarpusavio mokymosi procesą, nurodo kokios veikimo formos yra tinkamos.⁹¹ Visi šie aspektai gali būti pritaikomi ES valstybėms narėms, tačiau europeizacija yra aktuali ir valstybėms kandidatėms. Įtakoti šioms valstybėms, ES turi skirtingą instrumentų rinkinį. Mokslininkai šiuo klausimu išskiria 5 mechanizmus: 1) ES gali pateikti teisinį ir institucinį šabloną, t. y. šalys kandidatės turi prisiimti visus galiojančius ES teisės aktus ir normas; 2) ES gali suteikti techninę pagalbą bei finansus ir per tai formuoti valstybės prioritetus; 3) ES gali vertinti ir stebėti kandidatę bei pagal tai pateikti rekomendacijas ir gerąsias praktikas, kaip šalis turėtų toliau vystytis; 4) dvynių programa, kuomet kandidačių šalių viešojo sektoriaus darbuotojai mokinaisi iš kitų ES valstybių narių; 5) „Vartų saugojimas“ (angl. *gate keeping*), kuris pasireiškia tuo, jog ES gali stabdyti priėmimo į ES procesus, jei valstybė kandidatė daro nepakankamą pažangą.⁹² Apibendrinant, ES disponuoja kietaisiais ir minkštaisiais įrankiais įtakoti valstybių inovacijų sistemas. Taigi, atsižvelgiant į ES turimus įrankius, galime išskirti tris mechanizmus, kuriais ES gali paskatinti valstybių vidaus institucinius pokyčius (*Lentelė 4*).

Lentelė 4. *Trys mechanizmai, kaip ES reikalavimai gali įtakoti vidaus institucinius pokyčius.* Lentelė sudaryta autoriaus, remiantis Knill ir Lehmkuhl (1999)⁹³

Mechanizmas	Paaškinimas
Tikslus pokytis (angl. <i>explicit</i>)	ES nurodo konkrečius institucinius reikalavimus, kurių valstybės privalo laikytis.
Netiesioginis pokytis (angl. <i>implicitly</i>)	ES gali netiesiogiai pakeisti žaidimo taisykles pakeisdama galios ar išteklių pasiskirstymą, tačiau nenurodydama konkretaus institucinio modelio.
Silpnas pokytis (angl. <i>altering</i>)	Silpniausia forma, kuomet ES politika nenustato nei konkrečių institucinių reikalavimų, nei keičia žaidimo taisykles, tačiau veikia vidaus tvarką pakeisdama įsitikinimų ir lūkesčių sistemas, o tai gali paveikti veikėjų strategijas ir preferencijas.

Atsakius į klausimus kaip gali pasireikšti europeizacija ir kokias sritis ji gali paveikti, toliau yra svarbu išanalizuoti, kokie yra galimi šio proceso rezultatai. Remiantis Vivien Schmidt, žemiau yra pateikiama lentelė (*Lentelė 5*), apibendrinanti galimus europeizacijos rezultatus.

⁹¹ Claudio M. Radaelli, „The Europeanization of Public Policy.“, 43 – 44,

⁹² Grabbe, „Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process.“, 10 – 11,

⁹³ Christoph Knill, Dirk Lehmkuhl, „How Europe Matters. Different Mechanisms of Europeanization.“ *European Integration online Papers*, Vol. 3, No. 7, 1999, 1 – 19.

Lentelė 5. Galimi europeizacijos rezultatai. Lentelė sudaryta autoriaus remiantis Schmidt (2002)⁹⁴

Pokytis	Paaškinimas
Inercija (angl. <i>inertia</i>)	Pokyčiai neįvyksta arba yra nereikšmingi.
Absorbavimas (angl. <i>absorption</i>)	Pokyčiai kaip adaptacija. Įvyksta tam tikri pokyčiai, tačiau išlaikomas „branduolys“ (esminės struktūros, elgesio formos, normos).
Transformacija (angl. <i>transformation</i>)	Įvyksta fundamentalus pokytis: naujas problemos suvokimas, tikslai, priemonės.

Europeizacija šiame darbe yra suvokiama kaip procesas, kuomet įvairios procedūros, paradigmos, stiliai, elgsenos būdai yra konsoliduojami ES lygiu ir vėliau inkorporuojami valstybių viduje. Dėl šios priežasties, inercija kaip galimas europeizacijos rezultatas nėra laukiamas, nes jis valstybėse neatspindi europinės politikos pritaikymo ir įgyvendinimo. Laukiami procesai, kurie turėtų paašškinti finansavimo sistemos kaitą Lietuvoje, turėtų būti absorbavimas, kuomet valstybės imasi priemonių, jog įgyvendintų naujas taisykles ar normas ir transformavimas, kai valstybėje yra iš pagrindų keičiama nacionalinė politika. Šie procesai tarpusavyje skiriasi, o skirtumui paašškinti C. Radaelli teigia, jog absorbavimo ir transformavimo skirtį galima sulygtinti su mokymusi žingsnis po žingsnio ir kognityvine raida. Pirmasis indikuoja inkrementinį ir laipsnišką vystymosi procesą, kai tuo tarpu antrasis simbolizuoja radikalų perėjimą nuo vieno suvokimo prie kito. Taigi, absorbavimas viešosios politikos kontekste pasireiškia kaip inkrementinis pokytis, kuris atspindi labiau techninius ir procesinius pokyčius, kai tuo tarpu transformavimas yra radikalus pokytis, pakeičiantis politikos logiką ir yra priešingas iki tol buvusiam mąstymui.⁹⁵

Galiausiai, taip pat verta pridurti, jog šie procesai tarpusavyje dažniausiai skiriasi ne tik savo įgyvendinimo apimtimi, tačiau ir sąlygomis, kurioms susiklosčius yra tikėtinas jų įgyvendinimas valstybėse. Pritaikomumo lygio (angl. *the goodness of fit*) koncepcija pabrėžia ryšį tarp ES institucinės sąrangos, taisyklių ir praktikų bei pritaikomumo lygio valstybėje, kuris priklauso nuo jos vidaus institucinės sąrangos, taisyklių ir praktikų. Atitikimas arba neatitikimas sukuria tam tikro lygio spaudimą nuo kurio stipriai priklauso, koks bus europeizacijos rezultatas. Mokslininkai teigia, jog kuomet atitikimo lygis tarp ES siūlomo ir valstybėje egzistuojančio institucinio modelio yra aukštas, labiausiai tikėtinas europeizacijos rezultatas bus absorbavimas, nes valstybei reikės įgyvendinti mažesnės apimties pokyčius, kurie nėra brangūs ir dideli. Iš kitos pusės, jei skirtumai tarp ES ir valstybės bus dideli, pokyčių įgyvendinimas bus brangus ir reikalaus platesnio veikimo, todėl tikėtina, jog: 1) valstybėje pokyčiai neįvyks (inercija); 2) pokyčiai bus radikalūs (transformacija).⁹⁶

⁹⁴ Petia Kostadinova, „Europeanization of Economic Policy in the New Member States.“ Pranešimas konferencijoje „European Union Studies Association Tenth Biennial International Conference“, Montreal, Canada, May 17 – 19, 2007.

⁹⁵ Schmidt, 901,

⁹⁶ Kostadinova, 3,

Mokslininkai taip pat išskiria sąlygas, kuomet yra tikėtinas aukštas arba žemas atitikimo lygis. Galimi variantai yra trys: 1) jei pati ES nekeičia savo veikimo trajektorijos, aukštas atitikimo lygis su ES ir silpnas spaudimas gali būti tuomet, kai valstybė anksčiau keitė institucinę sąrangą ir ji atitinka ES kriterijus ir modelius; 2) silpnas atitikimo lygis ir aukštas spaudimas gali būti tuomet, kai valstybė keičia institucinę sąrangą, tačiau pokyčiai stipriai skiriasi nuo ES prioritetų; 3) valstybėje dar nėra pradėjusi įgyvendinti institucinių reformų tam tikroje srityje, todėl spaudimas iš ES gali būti tiek žemas (egzistuojantis institucinis modelis atitinka ES prioritetus), tiek aukštas (egzistuojantis institucinis modelis neatitinka ES arba jo nėra).⁹⁷ Siekiant pagrįsti pritaikomumo lygio koncepciją, mokslininkai pateikia du galimus aiškinimus. Pirma, argumentuojama jog valstybės narės siekia, kad jų nacionalinė politika būtų atstovaujama ES lygmeniu, o vėliau būtų nuleidžiama iš ES kitoms valstybėms narėms ir tokiu būdu būtų panaikinami galimi kaštai, kurie kiltų, jei reikės prisitaikyti prie kitų valstybių priimestos politikos. Iš kitos pusės yra pasiremama istoriniu institucionalizmu, teigiant, jog institucijos yra lipnios ir sunkiai keičiamos, todėl jeigu valstybės narės pasirinktas kelias atitinka ES politiką, jai prisitaikyti bus lengva ir pigu, kai tuo tarpu priešingu atveju, pokyčiai valstybėje, keičiant pasirinktą trajektoriją, yra brangūs ir sunkiai įgyvendinami.⁹⁸ Nepaisant to, tarp mokslininkų pastaruoju metu vyksta diskusijos, nagrinėjant priklausomumo lygio koncepcijos užbaigtumą. Dalis mokslininkų kritikuoja pritaikomumo teoriją nurodant, jog ji ignoruoja valstybės vidaus politikos reikšmę. Atsižvelgiant į tai, mokslininkai T. Risse, M. Cowles ir J. Caporaso teigia, jog pritaikomumo teorija yra būtina sąlyga, tačiau nepakankama analizuojant institucinius pokyčius. Nepriklausomai nuo atitikimo lygio, tarpininkaujančių veiksnių (angl. *mediating factors*) buvimas arba ne yra svarbus tiriant, kokie bus galutinai europeizacijos rezultatai institucinių pokyčių kontekste. Tarp tokių veiksnių yra išskiriami valstybės vidaus elementai, kaip veto žaidėjai, vidaus interesų grupės, dominuojančios ideologijos, partinė politika, valstybės administraciniai pajėgumai.⁹⁹ Nepaisant šios kritikos, pritaikomumo lygio teorijos šalininkai naudoja šią koncepciją ir į kritiką atsako pabrėždami tris svarbius elementus. Pirma, jie teigia, jog atitikimas tarp ES ir valstybės nėra duotybė ir yra formuojama politinių veikėjų. Antra, veikėjų galimybė suvokti pritaikomumo spaudimą kaip aukštą priklauso nuo to, kiek giliai ar plačiai jie yra institucionalizuoti. Paskutinis

---

⁹⁷ Antoaneta L. Dimitrova, „Europeanization and Civil Service Reform in Central and Eastern Europe.“ Kn. Frank Schimmelfennig, Ulrich Sedelmeier (sud.), *THE EUROPEANIZATION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE*, USA: Cornell University Press, 2005, 71 – 90.

⁹⁸ Ellen Mastenbroek, Michael Kaeding „Europeanization Beyond the Godness of Fit: Domestic Politics in the Forefront.“ *Comparative European Politics*, 4(4), 2006, 331 – 354.

⁹⁹ Graziano, Vink, 40 – 42,

elementas yra politinis kontekstas, apibrėžiamas kaip vidaus politikos paramos laipsnis, politinis polinkis, spaudimas iš išorės.¹⁰⁰

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas gali būti paveikiama europeizacijos, kokie mechanizmai yra naudojami, kokie yra galimi rezultatai ir kokiomis sąlygomis jie yra labiausiai tikėtini, toliau yra pateikiamos hipotezės, kurios turėtų paaiškinti priklausomojo kintamojo pokyčius Lietuvoje:

H1: *ES skatinami inovacijų sistemos pokyčiai, priklausomai nuo naudojamų mechanizmų ir atitikties lygio, įtakos verslo inovacijų organizacinės sistemos kaitą Lietuvoje;*

H2: *ES skatinami inovacijų sistemos pokyčiai, priklausomai nuo naudojamų mechanizmų ir atitikties lygio, įtakos verslo inovacijų finansavimo priemonių kaitą Lietuvoje;*

H3: *ES skatinami inovacijų sistemos pokyčiai, priklausomai nuo naudojamų mechanizmų ir atitikties lygio, atsispindės Lietuvos verslo inovacijų finansavimo sistemos strategijose ir programiniuose dokumentuose.*

Jei europeizacijos teorinė prieiga gali paaiškinti verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitą Lietuvoje, turėtume stebėti šios sistemos formavimo procesus, kurie atspindėtų ES sukeltą spaudimą keistis. Dar prieš įstojant į Bendriją, Lietuva įsipareigojo vykdyti įvairias reformas, reikalingas tapti pilnaverte bloko nare. Be to, Lietuva iš ES taip pat sulaukė įvairios ekspertinės ir finansinės paramos. Po įstojimo į Bendriją, Lietuva ne tik toliau sulaukė įvairios paramos, tačiau taip pat įsipareigojo vykdyti iš ES kylančias politikas ir iniciatyvas. Taigi, jei iškelta pirmoji hipotezė pasitvirtintų, turėtume stebėti situaciją, kuomet ES vykdoma inovacijų politika, strategijos ar rekomendacijos paskatins tikslus, netiesioginius arba silpnus pokyčius, o priklausomai nuo atitikties lygio turėtume tikėtis absorbavimo arba transformavimo rezultatų, susijusių su organizacinės aplinkos pokyčiais. Tokių pačių rezultatų reikėtų tikėtis ir pasitvirtinus antrai hipotezei: priklausomai nuo ES vykdomų iniciatyvų, turėtų keistis suvokimas apie finansavimo poreikį Lietuvoje, finansavimo priemonių tipai, finansavimo šaltiniai, finansavimo tikslai ar tikslinės grupės, kurios gali gauti paramą. Trečiosios hipotezės pasitvirtinimo atveju reikėtų tikėtis, jog Lietuvos strateginiai dokumentai, programos ir įstatymai keisis priklausomai nuo ES normų, siekių ir taisyklių, jos vykdomos inovacijų politikos kontekste, t. y. bus paskatinti tikslūs, netiesioginiai arba silpni pokyčiai, o to rezultatas bus absorbavimas arba transformacija.

---

¹⁰⁰ Mastenbroek, Kaeding, 334 – 336,

6. Europeizacijos įtaka verslo inovacijų finansavimo sistemai

Išanalizavus Lietuvos verslo inovacijų finansavimo sistemos kaitą po nepriklausomybės atgavimo, buvo pastebėta, jog pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio pabaigoje prasidėjo reikšminga jos kaita, didėjant valstybės vaidmeniui bei plečiantis sistemai ir jos dalims. Europeizacija šiame darbe yra įvardinama kaip pagrindinis nepriklausomas kintamasis, kuris turėtų padėti paaiškinti šią plėtrą, todėl darbe toliau bus analizuojama šio nepriklausomojo kintamojo įtaka organizacinei, finansinei ir politikos dokumentų sritims.

6.1. Europeizacijos įtaka verslo inovacijų organizacinei struktūrai

Lietuvai vystant savitą ir nepriklausomą NIS, svarbus momentas buvo integracijos į ES pradžia. 1995 m. Lietuva pateikė oficialią paraišką tapti Bendrijos nare, o 1999 m. Europos Viršūnių Taryba pritarė Europos Komisijos rekomendacijoms pradėti derybas dėl narystės.¹⁰¹ Tam, jog Lietuva galėtų tapti pilnaverte Sąjungos nare, valstybė turėjo įgyvendinti Lietuvos ekonominę veiklą reguliuojančių normų derinimą su ES teisynu ir atitikti Kopenhagos kriterijus. Šie kriterijai apibrėžia principus, kurių turi laikytis bet kuri ES nare norinti tapti šalis: 1) institucijų, užtikrinančių demokratiją, teisinę valstybę, žmogaus teises ir pagarbą mažumoms bei jų apsaugą, stabilumas; 2) rinkos ekonomikos veikimas ir pajėgumas atlaikyti konkurencinį spaudimą bei rinkos jėgas ES; 3) sugebėjimas priimti narystės įsipareigojimus, įskaitant gebėjimą veiksmingai įgyvendinti taisykles, standartus bei politiką, kurie sudaro ES teisyną, ir laikytis politinės, ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų.¹⁰² Tam, jog valstybės kandidatės galėtų lengviau įgyvendinti tiek politines, tiek ekonomines reformas, ES vykdė įvairias programas. Svarbiausia ES priemonė, turėjusi palengvinti Lietuvos stojimą į Bendriją buvo PHARE programa. Ši programa buvo pagrindinis finansinio ir techninio ES bendradarbiavimo su Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis instrumentas, kuris pradžioje buvo naudojamas stiprinti politinę ir ekonominę transformaciją šiose šalyse siekiant paspartinti perėjimą iš centralizuotos komunistinės sistemos link demokratijos ir rinkos ekonomikos. Visgi nuo 1997 m. pagrindinis šios programos tikslas pasikeitė ir šalys daugiausiai buvo remiamos pasiruošti narystei ES.¹⁰³ Kadangi PHARE programos tikslas tapo paskatinti kuo greitesnę valstybių kandidačių integravimąsi į Bendriją, programos rėmuose daugiausiai buvo taikomasi į sritis, kurios labiausiai atliepia Kopenhagos kriterijus. Kaip viena iš kertinių sričių, sulaukusių daugiausiai dėmesio buvo

¹⁰¹ Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje, „ES ir Lietuvos santykiu istorijos faktai.“ 2015. <<http://www.eurep.mfa.lt/eurep/lt/lietuva-europos-sajungoje>> [Žiūrėta 2020 03 28]

¹⁰² EUR-Lex, „Stojimo kriterijai (Kopenhagos kriterijai).“ <https://eurlex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html> [Žiūrėta 2020 03 28]

¹⁰³ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Finansinė parama iki įstojimo į ES.“ Lietuva, 2016. <<https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-kitos-investicijos/finansine-parama-iki-istojimo-i-es>> [Žiūrėta 2020 03 30]

valstybių administracinių ir institucinių pajėgumų stiprinimas. Iš vienos pusės, programa turėjo prisidėti prie valstybių demokratinės sistemos stiprinimo, teisės viršenybės ar rinkos ekonomikos principų užtikrinimo ir valdymo. Tai buvo daroma naudojantis du metodus: vykdant dvynių programas (angl. *twinning*), kuomet viešojo sektoriaus darbuotojai mokinosi iš ES valstybių narių viešojo sektoriaus darbuotojų ir gaunant techninę pagalbą.¹⁰⁴ Visgi inovacijų finansavimo kontekste, institucijų stiprinimas buvo aktualus iš kitos perspektyvos. Institucinių pajėgumų stiprinimas šiame kontekste buvo reikšmingas tuo, jog valstybės kandidatės turėjo pasiruošti ES struktūrinių ir kitų fondų finansavimui bei valdymui ne tik iki priėmimo, tačiau ir jau tapus pilnaverte nare.¹⁰⁵ Tai reiškė, jog valstybėms neužteko tik stiprinti viešojo sektoriaus darbuotojų administracinius pajėgumus ar gauti techninės paramos. Mokslininkai sutinka, jog šalia to, valstybės turėjo sukurti naujas institucijas ir jų struktūrą, kurios padėtų administruoti ir įgyvendinti ES finansavimą. Be to, ES buvo didesnės decentralizacijos šalininkė ir palaikė idėją, jog agentūros prisideda prie darbo pasidalijimo ir įgyvendina politiką, kuomet ministerijos ją kuria.¹⁰⁶ Taigi, ES nurodė, ko valstybė turi siekti, tačiau nenurodė konkrečių mechanizmų ar reikalavimų kaip tai turi būti įgyvendinta ir koks galutinis institucinis modelis turi būti pasiektas. Nors PHARE programa institucijų kūrimas nebuvo tiesiogiai finansuojama, poreikis administruoti būsimą ES finansavimą ir Bendrijos teigiamas požiūris į įvairias agentūras, kaip tinkamą valdysenos modelį lėmė, jog šalyse įvyko šių procesų ir idėjų institucionalizacija ir atsirado ganėtinai plati agentūrų sistema. Atsižvelgiant į visą tai, agentūrų plėtra Lietuvoje prasidėjo būtent tuo laikotarpiu, kuomet šalyje suaktyvėjo stojimo į ES procesai, o pačių agentūrų veikla buvo ir iki šiol yra vienaip ar kitaip susieta su ES skiriamu finansavimu Lietuvai. 1999 m. Lietuvoje buvo įsteigta Lietuvos nacionalinis informavimo centras „Eureka“, o 2002 m. ši institucija buvo reorganizuota į Tarptautinių mokslo ir technologijų vystymo programų agentūrą. Ši agentūra koordinavo Lietuvos ryšius su tarptautinėmis mokslinių tyrimų programomis (įskaitant ES lygio programas) ir nacionalinių kompleksinių programų finansuojamų ES 2007-2013 m. struktūrinių fondų lėšomis, vykdymą.¹⁰⁷ 2010 m. pertvarkius šią organizaciją buvo įsteigta MITA, kuri yra pagrindinė institucija atsakinga už inovacijų politikos įgyvendinimą šalyje, o kaip viena iš jos kompetencijos sričių yra finansavimo priemonių, finansuojamų ES lėšomis administravimas ir projektų įgyvendinimas. ES įtaka gali būti pastebima ir steigiant „Investicijos ir verslo garantijos“ (INVEGA). Lietuvos valdžios institucijas atkreipti daugiau dėmesio į smulkių ir vidutinių verslų

---

¹⁰⁴ Allan F. Tatham, *Enlargement of the European Union*. Kluwer Law International, 2009.

¹⁰⁵ David Bailey, Lisa De Propriis, „A Bridge Too Phare? EU Pre-Accession Aid and Capacity-Building in the Candidate Countries.“ *Journal of Common Market Studies*, 42(1), 2004, 77 – 98.

¹⁰⁶ Heather Grabbe, *The EU's Transformative power: Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe*. New York: Palgrave MacMillan, 2006

¹⁰⁷ Lietuvos mokslinių tyrimų potencialas, „MTEP skatinančios institucijos.“ Lietuva, 2007.

<<http://rtd.smm.lt/Pub/default.aspx?Page=mtep03>> [žiūrėta 2020 04 02]

(SVV) plėtrą šalyje paskatino PHARE programos parama. Reaguojant į verslo organizacijų spaudimą bei ES didėjančią dėmesį tokio tipo įmonėms, 1998 m. Lietuvoje buvo parengta SVV plėtros programa ir jos įgyvendinimo gairės, kuriose buvo numatytos konkrečios priemonės SVV plėtros tikslams pasiekti bei numatytos panašios ES taikomos paramos verslui priemonės: bendros paramos SVV sektoriaus plėtrai teikimo sistemos suformavimas bei paskolų garantijų institucijos įsteigimas. Siekiant skatinti SVV plėtrą tais pačiais metais taip pat buvo priimtas Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas, kuris kaip buvo rekomenduojama Europos Komisijos, atskyrė tris įmonių tipus, pagal jų dydį.¹⁰⁸ Atsižvelgiant į šiuos nutarimus, buvo įsteigta INVEGA, kurios veikla yra paremta šiais dokumentais. Taip pat verta pridėti, jog šios organizacijos įsteigimo nutarimas ir veiklos nuostatos taip pat yra susieti su ES. Agentūros steigimo nutarime yra akcentuojama, jog organizacijos lėšas sudarys gautos pajamos iš skirtingų šaltinių, įskaitant ES programų ar fondų lėšas. Be to, agentūros veiklos nuostatose yra nurodyta, jog organizacija atlieka tarpines funkcijas ES struktūrinių fondų lėšų valdymo ir kontrolės sistemos administravimo srityje.¹⁰⁹ Kitos dvi organizacijos, Lietuvos verslo paramos agentūra (LVPA) ir Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA) su ES yra susijusios dar glaudžiau. LVPA veikla siekiama skatinti Lietuvos verslo augimą, inovatyvumą ir konkurencingumą, efektyviai administruojant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamus projektus. Atsižvelgiant į šį siekį, agentūra veikia prisidedama prie skaidraus ir ekonomiškai pagrįsto ES struktūrinės paramos paskirstymo ir investavimo bei užtikrina efektyvų ES lėšomis remiamų projektų administravimą ir juos prižiūri.¹¹⁰ CPVA valdymo įstatuose organizacijos santykis su ES taip pat aiškiai atsispindi. Vienas iš įstaigos veiklos tikslų yra siekis užtikrinti ES lėšomis finansuojamų projektų patikimumą, o to yra siekiama atliekant projektų, finansuojamų iš ES vertinimą, atranką ir priežiūrą.¹¹¹ LVPA ir CPVA yra agentūros, kurios buvo svarbios įgyvendinant PHARE projektus, bei kartu su kitomis organizacijomis, Lietuvai įstojus į ES, dirba su struktūrinių fondų skiriamu finansavimu. Visgi verta paminėti ir tai, jog pati ES, skatinusi institucinę plėtrą, šiuo metu vis dažniau pabrėžia, jog Lietuvos NIS yra per daug fragmentuota ir ją sudaro per daug agentūrų, kurios dubliuoja viena kitos veiklą. Tai ypač atsispindi EK rengiamose rekomendacijose naudojantis Europos semestru, kuris padeda koordinuoti ekonominę politiką valstybėse narėse. 2015 m. EK

---

¹⁰⁸ Liudas Mažylis, „Paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas.“ *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 16, 2006, 37 – 45.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS „INVESTICIJŲ IR VERSLO GARANTIJOS“ VEIKLOS.“ Lietuva, 2020. < <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F617E2EC5262/asr> > [žiūrėta 2020 04 02]

¹¹⁰ Lietuvos verslo paramos agentūra, „Apie LVPA.“ Lietuva, 2019. < <http://lvpa.lt/lt/apie-lvpa-155> > [žiūrėta 2020 04 02]

¹¹¹ CPVA, „VIEŠOSIOS ĮSTAIGOS CENTRINĖS PROJEKTŲ VALDYMO AGENTŪROS ĮSTATAI.“ Lietuva, 2011. < https://www.cpva.lt/data/public/uploads/2018/02/cpva_istatai.pdf >

pateiktame vertinime yra pabrėžiama, jog Lietuvos inovacijų sistema pasižymi per daug painia inovacijų sistema ir dideliu biurokratijos lygiu,¹¹² o 2018 m. pateiktose rekomendacijose yra pabrėžiama fragmentuotas mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos koordinavimas bei valdymas, kuris trukdo privačiam verslui naudotis įvairiomis paramos schemomis.¹¹³

Apibendrinant, galime teigti, jog pirmoji hipotezė pasitvirtino. Verslo inovacijų paramos organizacinė sistema kartu su europeizacijos procesais pasikeitė iš pagrindų – galutinis rezultatas yra transformacija. Atsižvelgiant į pritaikomumo lygio koncepciją, požiūris į organizacinę struktūrą tarp ES ir Lietuvos kardinaliai skyrėsi. Iki stojimo į ES pradžios, Lietuvoje dominavo požiūris, jog valstybė neturi kištis į inovacijų skatinimą, tačiau vėliau tai pasikeitė plečiant verslo inovacijas skatinančių agentūrų tinklą. Šiam pokyčiui palanki situacija susidarė tuomet, kai Lietuvai pradėjus stojimo į ES procesus, kilo poreikis pasiruošti Bendrijos finansinei paramai, o PHARE programa ir teigiamas ES požiūris į agentūrų plėtrą tam buvo labai palankūs. Taigi, ES mechanizmai paskatinti pokyčius Lietuvoje pasireiškė netiesiogiai, skatinant organizacinių pajėgumų stiprinimą, tačiau nenurodė konkretaus modelio, kaip tai turėtų atrodyti. Aukštas neatitikimo lygis tarp Lietuvoje buvusios sistemos ir ES politikos lėmė, jog šalyje įvyko fundamentalūs pokyčiai. Lietuva iki stojimo į ES neturėjusi tinkamo administracinio aparato, sukūrė platų tinklą agentūrų, kurios yra susijusios su ES paramos administravimu, priežiūra ir įgyvendinimu bei jos pritaikomumu. Visgi ES įtaka tik tuo neapsiriboja. ES įvairiuose vertinimuose ir rekomendacijose pabrėžia, jog reikia įgyvendinti agentūrų sistemos konsolidaciją, o tai atspindi ir Lietuvoje vykdomoje inovacijų reformoje. Nors praktinių rezultatų vis dar nėra, tai atspindi absorbavimo procesą, kuomet agentūrų idėjos nėra atsisakoma, tačiau pabrėžiamas poreikis daryti pokyčius pačioje sistemoje, jos nekeičiant iš pagrindų.

6.2. Europeizacijos įtaka verslo inovacijų finansavimo struktūrai

Lietuvos narystė ES ir jos finansinė parama stipriai įtakojo finansavimo sistemos plėtrą. Iki įstojimo į ES, tiesioginė verslo inovacijų finansavimo sistema Lietuvoje buvo pavienė ir nekoncentruota. Be to, svarbu tai, jog finansinių priemonių buvo labai mažai. Situacija kardinaliai pasikeitė Lietuvai tapus ES nare, kuomet Lietuva įgavo pilnavertę teisę pasinaudoti ES sanglaudos politika ir jos teikiama finansine parama. ES sanglaudos politika yra politikos iniciatyvų visuma, skirta sumažinti skirtumus tarp atskirų ES regionų bei sumažinti mažiausiai išsivysčiusių regionų atsilikimą. Sanglaudos politika savo esme yra nukreipta į darbo vietų kūrimą, verslo konkurencingumą, ekonomikos augimą, piliečių gyvenimo kokybės gerinimą, socialinės ir teritorinės

---

¹¹² European Commission, „Country Report Lithuania 2015.“ Brussels, 2015.

¹¹³ Europos Komisija, „TARYBOS REKOMENDACIJA dėl 2018 m. Lietuvos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2018 m. Lietuvos stabilumo programos.“ Briuselis, 2018.

sanglaudos skatinimą.¹¹⁴ Šiuo metu, sanglaudos politika yra įgyvendinama pasitelkiant 3 pagrindinius fondus. ES struktūrinė parama buvo pradėta dar 1957 m. Romos sutartimi, kurioje buvo paminėtas Europos socialinis fondas (ESF). Pagrindinis šio fondo tikslas yra spręsti socialines (daugiausiai žmonių užimtumo) problemas ir finansuoti švietimą ir profesinį mokymą, įsidarbinimo galimybių plėtrą, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą.¹¹⁵ Kitas svarbus žingsnis plečiant struktūrinį finansavimą buvo žengtas 1973 m., kuomet Didžiosios Britanijos ir Italijos iniciatyva buvo įkurtas Europos regioninės plėtros fondas (ERPF). Šio fondo pagrindu yra teikiamos investicijos į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas, investuoti į infrastruktūros projektus, siekiant sujungti įvairius ES regionus, teikiama parama darbo vietų kūrimui ir SVV (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, moksliniai tyrimai), technologijų plėtrai.¹¹⁶ Trečiasis struktūrinio finansavimo fondas yra susijęs su bendros vidaus rinkos įkūrimu ir Graikijos, Ispanijos bei Portugalijos įstojimu į Bendriją. ES sanglaudos fondas (SF) buvo įsteigtas 1993 m. Maastrichto sutartimi, siekiant sumažinti bendros vidaus rinkos našą pietų valstybėms ir blogesnėje padėtyje esantiems regionams, o šiuo metu finansavimas daugiausiai yra skiriamas įvairiems projektams, susijusiems su transportu ir aplinkos apsauga.¹¹⁷ Apibendrinant, galime teigti, jog didelis dėmesys šių fondų naudojimo kontekste yra skiriamas mokslinių tyrimų ir inovacijų, technologijų, aplinkosaugos ir tvaraus ekonominio augimo skatinimui. ES struktūrinė parama siekti šių tikslų Lietuvai buvo suteikta iš karto, po įstojimo į sąjungą, tačiau verslo inovacijų valstybinio finansavimo kontekste kur kas didesnę svarbą turėjo nuo 2007 m., prasidėjus naujai ES daugiametei finansinei perspektyvai, finansavimu, kaip pilnavertė ES narė, galėjo pasinaudoti ir Lietuva. Visgi svarbu paminėti tai, jog ES stipriai reguliuoja finansavimą ir šių fondų panaudojimą. 2006 m. buvo priimtas reglamentas 1083/2006/ES, kuris apibrėžė bendras taisykles, reglamentuojančias aukščiau išvardintų fondų veiklą, jų tikslus, kriterijus, kuriuos turi atitikti valstybės narės ir regionai, norėdami gauti paramą, finansų paskirstymo kriterijus, vertinimo, valdysenos, kontrolės principus bei taisykles.¹¹⁸ Pagal ES numatytas sanglaudos politikos taisykles, valstybės narės privalėjo parengti savo valstybių investicinius planus (veiksmų programas), kuriuose nurodytų, kaip yra planuojama išleisti joms numatytas lėšas. Visas šis procesas taip pat turėjo būti suderintas su EK, gaunant jos

---

¹¹⁴ BGI, „Sanglaudos politika.“ Vilnius. <<http://www.bgiconsulting.lt/soninis-meniu>> [žiūrėta 2020 03 29]

¹¹⁵ Urmas Varblane, „EU STRUCTURAL FUNDING FUNDS IN THE BALTIC COUNTRIES – USEFUL OR HARMFUL?“ *Estonian Discussions of Economic Policy*, Nr. 2, 2016, 120 – 137.

¹¹⁶ Varblane, 121 – 122,

¹¹⁷ ES STRUKTŪRINĖ PARAMA 2007-2013 m., „Kas yra struktūrinė parama?“. Lietuva, 2008. <<http://www.esparama.lt/kas-yra-strukturine-parama>> [žiūrėta 2020 03 28]

¹¹⁸ ES STRUKTŪRINĖ PARAMA 2007-2013 m., „Europos Komisijos reglamentas Nr. 1083/2006.“ Lietuva. <http://www.esparama.lt/teisesaktai/-/asset_publisher/DcXhZfJmXdz/content/euopos-komisijos-reglamentas-nr-1083-2006> [žiūrėta 2020 05 03]

pritarimą.¹¹⁹ 2007 – 2013 m. finansavimo periodu Lietuvoje parengta ir EK patvirtinta veiksmų programa turėjo 4 pagrindinius prioritetus, tačiau verslo inovacijų finansavimo kontekste svarbiausias buvo antrasis prioritetas ir atskira jo veiksmų programa – „Ekonominio augimo veiksmų programa“.¹²⁰ Būtent šios programos rėmuose, Lietuvoje 2007 – 2013 m. periodu buvo sukurtos tiesioginės verslo inovacijų priemonės (*Lentelė 1*), kurių pagalba buvo siekiama skatinti inovacijų ir technologijų plėtrą privačiame versle ir taip kelti ūkio konkurencingumą bei ekonomikos augimą. Taigi, suderinus veiksmų programos investicinius prioritetus su ES ir iš jos gavus struktūrinių fondų finansavimą, buvo duota pradžia sistemingai tiesioginiai verslo inovacijų finansavimo priemonių plėtrai. Panaši situacija kuriant tiesiogines verslo inovacijų finansavimo priemones susiklostė ir 2014 – 2020 m. laikotarpiu, visgi įvyko tam tikrų pakeitimų. 2013 m. buvo patvirtinti nauji ES sanglaudos politikos reglamentai, kuriuose buvo nustatytos sanglaudos politikos įgyvendinimo, ES fondų paskirstymo, valdymo ir administravimo taisyklės. Pagal šiuos reglamentus, buvo išskirta 11 teminių tikslų ir kiekviena ES valstybė narė, atsižvelgiant į jai kylančius iššūkius ir plėtros poreikius galėjo juos išsirinkti.¹²¹ Taigi, šiuo laikotarpiu Lietuvoje buvo parengta ir Europos Komisijos patvirtinta nauja investicijų veiksmų programa su 11 prioritetinių sričių. Pirmoji šios programos sritis buvo „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“. Šio prioriteto tikslas yra toliau skatinti Lietuvos įmones vykdyti inovacines veiklas, stiprinant verslo – mokslo bendradarbiavimą, didinant privataus sektoriaus imlumą žinioms, stiprinant mokslo institucijų gebėjimus, diegti modernias technologijas.¹²² Atsižvelgiant į šį prioritetą, Lietuvoje buvo sukurtos naujos arba toliau pratęstos ir patobulintos naujos finansinės priemonės, kuriomis galėjo naudotis privatūs verslai (*Lentelė 2*). Visgi, pagrindinis skirtumas lyginant 2007 – 2013 m. finansines priemones su 2014 – 2020 m. finansavimu yra tas, jog pastaruoju laikotarpiu tiesioginį finansavimą vykdyti inovacines veiklas galėjo tik verslas, atitinkantis Lietuvos sumanosios specializacijos strategiją (S3). Europos Komisija pabrėžė, jog sanglaudos politikos fondai turi būti naudojami kuo įmanoma efektyviau, todėl jos iniciatyva valstybėms narėms buvo iškelta sąlyga, jog norint naudotis ES struktūrinių fondų teikiamomis finansinėmis investicijomis į šalies mokslo veiklų plėtrą, valstybės privalo išrinkti sritis, kuriose jos turi didžiausią konkurencinį pranašumą, verslo potencialą, galimybę konkuruoti tarptautinėse rinkose bei įsilieti į tarptautines vertės kūrimo grandines. Šiam tikslui įgyvendinti,

---

¹¹⁹ European Commission, „Operational programme.“ Brussels.

<https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/o/operational-programme> [žiūrėta 2020 03 28]

¹²⁰ ES STRUKTŪRINĖ PAMARA 2007-2013 m., „Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika.“ Lietuva, 2020. <<http://www.esparama.lt/barometras>> [žiūrėta 2020 03 28]

¹²¹ Esinvesticijos, „Apie 2014 – 2020 m. ES fondų investicijas.“ Lietuva, 2019.

<<https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/apie-2014-2020-es-fondu-investicijas>>

¹²² Lietuvos Respublika, „2014-2020 METŲ EUROPOS SAJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMA.“ Lietuva, 2014 m.

Europos Parlamentas ir Taryba išleido reglamentą 1301/2013/ES, kuris apibrėžė S3 strategiją, jos įgyvendinimo formą ir kaip jos turėtų būti sukurtos.¹²³ Taigi, iniciatyva, jog tik tam tikrų sričių inovaciniai projektai gali pretenduoti gauti tiesioginį finansavimą, taip pat buvo inicijuota Europos Sąjungos lygiu. Apibendrinant, tiesioginė verslo inovacijų finansavimo sistema stipriai pasikeitė Lietuvai įstojus į ES ir pradėjus pilnavertiškai dalyvauti Bendrijos sanglaudos politikoje. Šios politikos pagrindu, Lietuvoje buvo sukurta plati tiesioginio verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema skatinti ekonomikos augimą, verslo konkurencingumą ir inovacijų kūrimą. Šiuo atveju ES paskatino tikslius pokyčius Lietuvoje, nurodydama konkrečius institucinius reikalavimus, kurių šalis turėjo laikytis kurdamą finansines priemones. Visgi atsižvelgiant į tai, jog jau iki struktūrinių fondų pradžios Lietuvoje buvo pavienių finansavimo priemonių, galutinis europeizacijos rezultatas buvo absorbuojamas.

Europeizacijos procesai taip pat reikšmingai įtakoją pasiūlos pusės verslo inovacijų finansavimo plėtrą Lietuvoje. Analizuojant ES poziciją viešųjų pirkimų klausimu yra pastebima, jog yra skiriamas vis didesnis dėmesys šios politikos plėtrai ir jos panaudojimui skatinti inovacijas. ES pabrėžia, jog viešosios įstaigos Bendrijos mastu viešiesiems pirkimams išleidžia apie 14 proc. ES BVP, o tai reiškia, jog dalis šių lėšų galėtų būti skiriama įsigyti inovatyviems produktams iš SVV ar startuolių, o tai prisidėtų prie inovacijų skatinimo, konkurencingumo didinimo, ekonominio augimo bei įvairių socialinių ar aplinkosauginių problemų sprendimo.¹²⁴ Visgi, viešųjų pirkimų srityje ES turi ribotas kompetencijas įtakoti valstybių narių politiką. ES integracijos procesų metu, valstybės narės nenorėjo pilnai atiduoti viešųjų pirkimų politikos formavimo viršnacionaliniams organams, todėl ši politikos sritis liko pasidalijamoji kompetencija. Tai reiškia, jog ES viešuosius pirkimus reguliuoja tik tiek, kiek tai padeda užtikrinti bendros rinkos funkcionalumą.¹²⁵ Nepaisant to, Bendrija įvairiais būdais bando skatinti inovacijų politikos kaitą ir ypač inovacijų pirkimų plėtrą, o tai atsispindi ir pokyčiuose, kurie įvyko Lietuvoje. Didžiausia ES įtaka gali būti pastebima analizuojant jos strateginius dokumentus ir teisės aktus. Bendrija 2010 m. parengė savo augimo ir plėtros strategiją „Europa 2020“, kurios pagrindu yra siekiama skatinti išmanų, tvarų ir įtraukų augimą, o kaip viena iš šios strategijos įgyvendinimo priemonių, 2010 m. taip pat buvo pradėta įgyvendinti iniciatyva „Inovacijų sąjunga“. Šia iniciatyva yra siekiama sudaryti palankesnes sąlygas ir suteikti daugiau galimybių Europoje gauti moksliniams tyrimams ir inovacijoms skiriamą finansavimą, kad

---

¹²³ European Commission, „What is Smart Specialisation?“ Brussels, 2018. <<https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-is-smart-specialisation->> [Žiūrėta 2020 03 28]

¹²⁴ European Commission, „Consultation document on Guidance on Public Procurement of Innovation.“ Brussels, 2017, 1 – 26.

¹²⁵ Brigitte Pircher, „EU public procurement policy: the economic crisis as tigger for enhanced harmonisation.“ *Journal of European Integration*, 2019, 1 – 17.

novatoriškus sumanymus būtų galima paversti augimą ir darbo vietų kūrimą skatinančiais produktais ir paslaugomis, o siekiant šių tikslų bus įgyvendinamos įvairios priemonės susijusios su reglamentavimo, patentavimo ir viešųjų pirkimų pokyčiais.¹²⁶ Šių iniciatyvų įgyvendinimui, ES išleido dvi svarbias direktyvas: direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų ir direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų viešųjų pirkimų. Šios direktyvos užima svarbų vaidmenį strategijos „Europa 2020“ įgyvendinime, kaip viena iš priemonių, siekiant strategijos tikslų. Šios direktyvos įtraukė inovacijų partnerystės metodą, kaip naują pirkimo procedūrą, kuri leidžia derinti ikiprekybinį ir inovatyvų viešąjį pirkimą. Be to atsirado galimybės į pirkimo specifikacijas įtraukti naujus atrankos kriterijus, susijusius su socialiniais, aplinkosauginiais ar inovacijų aspektais.¹²⁷ Lietuvoje ši direktyva buvo perkelta pavėluotai ir įsigaliojo 2017 m. ES strateginiai dokumentai taip pat įtakoja ir numatomus Lietuvos tikslus, koks finansavimas turėtų būti skiriamas inovacijų pirkimams. Pirminiai dokumentai nustatė ribą, jog inovacijų pirkimai Lietuvoje turi siekti iki 5 proc. nuo visų viešųjų pirkimų vertės, tačiau paskutiniai strateginiai šalies vystymosi dokumentai nurodo, jog šis rodiklis turi siekti 20 proc. Būtent toks siektinas rodiklis atsispindi ir EK išleistose gairėse „Inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų gairės“. Nors šis dokumentas nėra teisiškai privalomas, juo yra siekiama pateikti praktinius pasiūlymus valstybėms narėms, kurių jos turėtų siekti. Šiame dokumente yra teigiama, jog institucijos visame pasaulyje yra nustačiusios tikslus tam tikrą procentinę dalį savo viešųjų pirkimų paskirti MTEPI plėtrai ir pabrėžiama, jog ES narėms rekomenduojama nustatyti tikslą ne mažiau kaip 3 proc. viešųjų pirkimų biudžeto skirti ikiprekybiniam pirkimams ir 20 proc. – inovacinių sprendimų viešiesiems pirkimams.¹²⁸ Svarbu pabrėžti tai, jog svarstant kokių rodiklių šioje srityje turėtų siekti Lietuva, finansų ministras Vilius Šapoka išskyrė šį EK dokumentą ir jame nurodytus rezultatus kaip siektinus, kurie galiausiai atsispindi ir Lietuvos nacionalinėje pažangos programoje 2021 – 2030 m. laikotarpiui.¹²⁹ Europeizacijos įtaka taip pat aiškiai matosi nagrinėjant finansinės priemonės, skatinančios inovacijų pirkimus, atsiradimą. Kaip ir visos tiesioginės verslo inovacijų finansavimo priemonės, pasiūlos pusės finansavimo priemonė „Ikiprekybiniai pirkimai LT“ yra finansuojama po ES sanglaudos politika papuolančių fondų lėšomis. Ši finansavimo priemonė taip pat atsispindi 2014 – 2020 m. Lietuvos investicinėje veiksmų programoje ir papuola po šioje programoje išskirtu pirmuoju prioritetu „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“.

---

¹²⁶ Europos Parlamentas, „Inovacijų politika.“ 2019. <

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/67/inovaciju-politika>> [Žiūrėta 2020 03 29]

¹²⁷ Pircher, 10 – 11,

¹²⁸ Europos Komisija, „Inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų gairės“. Briuselis, 2018. <

<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/LT/C-2018-3051-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>> [Žiūrėta 2020 03 29]

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos posėdžio protokolas.“ Vilnius, 2019.

Apibendrinant pasiūlos pusės verslo inovacijų finansavimo plėtrą Lietuvoje, galima teigti, jog inovacijų pirkimų plėtra atitinka ES vykdomą šios srities politiką. Bendrija, suvokiant inovacijų pirkimų naudą, naudoja netiesioginius mechanizmus, pabrėžiant šio įrankio svarbą savo strateginėse programose, leidžia direktyvas ir rekomendacijas, remia finansinius instrumentus per sanglaudos fondus, o tai reiškia, jog valstybei nėra nurodomas konkreti institucinė sąranga šio klausimo rėmuose. Visgi atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje nebuvo pasiūlos pusės finansavimo priemonių, šiuo klausimu šalyje įvyko transformavimo procesas.

Nagrinėjant netiesioginių verslo inovacijų finansavimo sistemą, europeizacijos įtaka nėra pastebima. ES ekonominės politikos srityje daugiausiai galių turi monetarinės politikos klausimais ir nustatant įvairius reguliavimus ar standartus individų ar verslo elgesio taisyklėms. Fiskalinės politikos srityje, kuri yra aktuali nagrinėjant verslo inovacijų finansavimą per mokesťines lengvatas, Bendrija turi labai ribotą vaidmenį, kadangi ši politika yra palikta valstybių narių kompetencijai. Šis politikos įrankis valstybėms narėms leidžia reguliuoti valstybės išlaidas ir mokesťinę sistemą, pvz. įvedant naujus mokesčius, nustatant mokesťines lengvatas ar mokesčių tarifus.¹³⁰ Nepaisant riboto poveikio, tam tikri sprendimai ES lygiu turi įtakos valstybių narių fiskalinės politikos srityje. Pirmasis žingsnis ES lygiu įtakojęs valstybių narių fiskalinę politiką buvo 1997 m. priimtas Stabilumo ir augimo paktas (SAP), kurio rėmuose valstybės narės įsipareigojo laikytis tam tikrų rodiklių, susijusių su valstybės biudžeto deficitu ir skola. Visgi, euro zonos krizė parodė, jog yra reikalingas didesnis fiskalinės politikos koordinavimas, ko rezultatas buvo priimti nauji susitarimai „Šešeto“ paketas, „Dvejeto“ paketas ir Fiskalinis susitarimas, kurie dar labiau sugriežtino valstybių fiskalinę politiką. Nepaisant šių nutarimų, mokslininkai pabrėžia, jog visi šie susitarimai yra atlikti dėl Europos monetarinės sąjungos tikslų, siekiant ją sustiprinti.¹³¹ Taigi, valstybių narių fiskalinė politika dalinai yra reguliuojama ES lygiu, įvesta daugiau taisyklių ir priežiūros mechanizmų, tačiau tai niekaip neįtakoja valstybės pasirinkimo nustatyti tam tikrus naujus mokesčius ar pritaikyti lengvatas, kurios buvo įvestos Lietuvoje skatinant verslo inovacijų plėtrą. Europeizacija gali būti sukuriama tuomet, kai ES turi galią formuoti tam tikrą politiką ir leisti reglamentus, direktyvas, vykdyti įvairias viešosios politikos programas ar nustatyti siekiamų tikslų. Šiuo atveju ES neturi kompetencijos išleisti teisės aktų, kurie nurodytų kaip naudojantis mokesťine politika valstybės turėtų skatinti verslo inovacijų finansavimą. Strateginiuose dokumentuose ir programose fiskalinės politikos priemonės taip pat neatsispindi. Jau anksčiau minėta strategija

---

¹³⁰ Mark Horton, Asmaa El-Ganainy, „What is Fiscal Policy?“ International Monetary Fund, 2009. <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/06/pdf/basics.pdf>> [Žiūrėta 2020 03 30]

¹³¹ Ringa Raudla, Kati Keel, „The Effects of Crises and EU Fiscal Governance Reforms on the Budgetary Institutions of Member States.“ Pranešimas konferencijoje „ECPR SGEU conference“, Paris, 2018.

„Europa 2020“, iniciatyva „Inovacijų sąjunga“ ar „Horizontas 2020“ apibrėžia strateginius ES tikslus ir priemones, tarp kurių daugiausiai yra priemonės susijusios su patentų politika, standartais, viešaisiais pirkimais, reguliavimu, tiesioginėmis finansavimo priemonėmis, investiciniais planais, tačiau mokestinės priemonės tarp jų nėra minimos.¹³²

Išanalizavus europeizacijos įtaką finansavimo priemonių kaitos kontekste, yra pastebimas šio proceso poveikis, todėl antroji hipotezė taip pat pasitvirtina. Visgi pirmiausiai būtina pabrėžti tai, jog šaliai stojant į ES ir po šio proceso pabaigos, jau buvo tam tikrų pavienių finansavimo priemonių verslams, tačiau nėra jokių empirinių įrodymų, nurodančių ES įtaką jų atsiradimui. Tai reiškia, jog atitikimo lygis tarp ES ir Lietuvos buvo didelis, suvokiant, jog valstybė turi prisidėti prie inovacijų skatinimo, o to rezultatas yra absorbavimas, išlaikant struktūrinį suvokimą apie finansavimo poreikį ir keičiant tik paties finansavimo priemones. Verslo inovacijų finansavimo sistema po įstojimo į ES stipriai išsiplėtė, tačiau Bendrijos poveikis buvo dvejopas: iš vienos pusės, tiesioginis finansavimas buvo tiesiogiai įtakojamas Bendrijos ir Lietuva savo politiką turėjo derinti su ES institucijomis, tačiau pasiūlos pusės finansavimo atsiradimas Lietuvoje buvo netiesioginio ES veikimo rezultatas, kuomet Bendrija parodė, jog reikia siekti tokios formos finansavimo plėtros, tačiau nenurodė konkrečių aspektų, kaip tai turi atrodyti. Kadangi dar prieš tampa ES nare, Lietuvoje buvo tam tikrų tiesioginio finansavimo priemonių, jų kaitos rezultatas yra absorbavimas, tačiau pasiūlos pusės priemonės atsirado tik po įstojimo ir sąveikoje su ES, todėl šio proceso rezultatas yra transformavimas.

6.3. Europeizacijos įtaka verslo inovacijų finansavimo sistemos strateginių dokumentų formavimui

Suvokiant inovacijų svarbą, ES pastaruosius dešimtmečius skyrė ypatingą dėmesį jų skatinimui Bendrijos lygiu, kuriant įvairias strategijas. 2000 m. kovo mėnesį Europos Taryba patvirtino Lisabonos strategiją, kurios pagrindu buvo nubrėžtas tikslas – pasiekti, kad Europos Sąjunga per dešimtmetį taptų „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje būtų suderinta darni ekonominė plėtra su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu ir tvirtesne socialine sanglauda.¹³³ Strategija tapo pagrindiniu ekonominės politikos kelrodžiu, kuris pirmąjį 21 a. dešimtmetį formavo Bendrijos siekius ir priemones tikslams pasiekti. Trys pagrindiniai blokai sudarę šią strategiją buvo ekonominė politika, socialinė politika ir aplinkosauga, o šių sričių rėmuose buvo numatytos politikos įgyvendinimo priemonės ir siekiami

¹³² Europos Parlamentas, „Inovacijų politika.“ 2019. <

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/67/inovaciju-politika>> [Žiūrėta 2020 03 30]

¹³³ Lietuvos laisvos rinkos institutas, „Europos Sąjungos Lisabonos darbotvarkės ir jos poveikio Lietuvai įvertinimas: Ekonominės ir socialinės politikos sričių integracijos poveikio analizė.“ Lietuva, 2003.

konkretūs tikslai. Strategijoje buvo numatyta imtis priemonių įvairiose viešosios politikos srityse, kaip vidaus rinka, moksliniai tyrimai, švietimas, monetarinė politika, stengiantis sudaryti palankias sąlygas ekonomikos augimui bei konkurencingumo didinimui.¹³⁴ Veikimas šiose srityse turėjo padėti sukurti inovacijoms ir verslumui palankią aplinką, tačiau tik tuo nebuvo apsiribota. Inovacijų politikos kontekste buvo nutarta, jog ES valstybės narės turėtų siekti MTEP ir inovacijoms išleisti 3 proc. nuo valstybės BVP.¹³⁵ Šis nutarimas buvo priimtas atsižvelgiant į tai, jog ES stipriai atsilieka inovacijų finansavimo srityje nuo JAV ir kai kurių valstybių Azijoje. Be to, inovacijų politikos kontekste taip pat buvo nutarta siekti šių tikslų: sukurti Europos tyrimų ir inovacijų erdvę; sukurti palankią aplinką inovaciniams projektams.¹³⁶ Galiausiai taip pat verta pridėti, jog Lisabonos strategija buvo pagrįsta atviro koordinavimo metodu. Tokią situaciją sąlygojo tai, jog dauguma strategijos klausimų priklauso valstybių narių kompetencijoms, todėl ES negalėjo naudotis įprastiniais teisės aktais, kaip reglamentai ar direktyvos. Atviro koordinavimo metodas daugiausiai yra grindžiamas rekomendacinio pobūdžio priemonėmis, kaip tikslų nustatymas, gerųjų praktikų dalinimasis ir reguliarius tikslų įvertinimas.¹³⁷ Lietuvos inovacijų politikos strategijų ir planų kontekste visa tai turėjo didelę įtaką. Lietuva, stojimo į ES metu, turėjo įgyvendinti nacionalinę ekonominę veiklą reguliuojančių normų derinimą su ES, todėl su inovacijomis susiję dokumentai sukurti iki įstojimo buvo rašomi atsižvelgiant į Bendrijos iškeltus tikslus ir priemones. Vieni iš tokių dokumentų, atspindėjusių Lisabonos strategiją, buvo 2001 m. parengtos Lietuvos mokslo ir technologijų baltoji knyga bei šio dokumento pagrindu parengta ilgalaikė Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategijos. Šiuose dokumentuose yra akcentuojamas didelis spektras su inovacijomis susijusių veiklų ir jų įgyvendinimas: palankios aplinkos MTEP veikloms sukūrimas, mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimas, inovacijų finansavimo sistemos sukūrimas, ES fondų įgalinimas, įsitraukimas į ES mokslinių tyrimų erdvę. Šiuose dokumentuose taip pat numatyti tikslai, jog iki 2010 m. valstybės išlaidos MTEP sieks 3 proc. nuo Lietuvos BVP, verslo išlaidos sieks 2 proc. nuo valstybės BVP, o aukštųjų technologijų dalis Lietuvos BVP sieks 20 proc.¹³⁸ Vadovaujantis Lisabonos strategijos nuostatomis, buvo parengta ir Valstybės ilgalaikės plėtros strategija. Šioje strategijoje yra skiriama nemažai dėmesio Lietuvos narystei ES ir Lisabonos strategijai. Dokumente yra nurodoma, jog Lisabonos strategija nustato užduotis ir Lietuvos valstybės ilgalaikės raidos

---

¹³⁴ Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, „VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA: INOVACIJŲ PLĖTRA LIETUVOJE.“ Vilnius, 2008.

¹³⁵ Europos Parlamentas, „Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje.“ 2004. <<https://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1001.htm>> [Žiūrėta 2020 04 11]

¹³⁶ Švietimo ir mokslo ministerija, „Lietuvos mokslo ir technologijų BALTOJI KNYGA“. Lietuva, 2001.

¹³⁷ Europos Parlamentas, „Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje.“ [Žiūrėta 2020 04 11]

¹³⁸ OECD, „OECD Reviews of Innovation Policy: Lithuania 2016.“

strategijai bei numato šiandieninius ir artimiausio dešimtmečio uždavinius, o tai kelia prielaidas sukurti tokią strategiją, kurios pagrindu būtų skatinamas šalies vystymasis ir dalyvavimas Europos socialiniame modelyje.¹³⁹ Kaip ir šios strategijos, Inovacijų versle programa taip pat buvo įtakojama ES politikos ir siekių. Šios programos bendrosiose nuostatose yra pabrėžiama, jog ją rengiant buvo atsižvelgta į Lisabonos strategiją. Programoje yra teigiama, jog pagal Lisabonos strategijos pateiktas išvadas, valstybės narės turi sukurti sistemą, kuri leistų koordinuoti inovacijų politiką ne tik valstybiniu, bet ir ES lygiu, todėl yra numatomas poreikis stiprinti valstybės administracinius gebėjimus.¹⁴⁰ Strategija taip pat siejasi su ES politika akcentuojant poreikį sukurti inovacijų finansavimo priemones, o šiam tikslui pasiekti reikia efektyviai naudoti ES finansavimą. Visgi būtina paminėti, jog 2005 m. Lisabonos strategija buvo peržiūrėta. Pradinė strategijos versija buvo kritikuojama dėl lėto jos įgyvendinimo ir nepakankamų rezultatų atsižvelgiant į užsibrėžtus tikslus.¹⁴¹ Dėl šios priežasties, peržiūrėta strategija daugiau dėmesio skyrė ekonominei politikai ir inovacijų skatinimui. Naujoje strategijoje buvo nurodomas poreikis didinti investicijas į mokslinius tyrimus, ypač privačiame versle, sukurti paskatų sistemą, kurios pagrindu privatus verslas didintų investicijas į inovacijų kūrimą.¹⁴² Siekiant įgyvendinti naujai peržiūrėtą strategiją, Lietuvoje 2005 ir 2008 m. buvo parengtos nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos, kurios atitiko naujai išskeltus siekius. Inovacijų skatinimas, kaip integrali dalis, yra neatsiejama nuo šių programų, kuriose atsižvelgiant į Lisabonos strategijos tikslus buvo numatomi įvairūs siekiai Lietuvoje: skatinti privataus verslo investicijas į MTEP; orientuoti valstybės inovacijų politiką į visus sektorius įskaitant pramonę, paslaugas, aukštąsias technologijas ir tradicines šakas; skatinti žiniomis grįsta ir ekonomiką ir visuomenę.¹⁴³

Įžengus į naują dešimtmetį, ES parengė naują augimo strategiją. Paveikta pasaulinės ekonominės krizės, Bendrija, siekdama stiprinti ekonominės politikos koordinavimą ir siekiant skatinti konkurencingumą, sukūrė naują strategiją „Europa 2020“. Ši strategija pakeitė Lisabonos strategiją ir rėmėsi 2005 m. peržiūrėtais jos tikslais ir priemonėmis. Remiantis nauja strategija, ES siekė skatinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą, pabrėžiant pažangų, tvarų ir integracinį augimą ir taip sustiprinant ES konkurencingumą, produktyvumą bei socialinę rinkos ekonomiką.¹⁴⁴ Kaip ir Lisabonos strategija, Europa 2020 išskyrė tris pagrindines prioritetines sritis, o šalių jų buvo

¹³⁹ Lietuvos Respublikos Seimas, „NUTARIMAS DĖL VALSTYBĖS ILGALAIKĖS RAIDOS STRATEGIJOS“, 3.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL INOVACIJŲ VERSLE PROGRAMOS.“

¹⁴¹ Vitalis Nakrošis, Egidijus Barcevičius, „Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: tarp Vilniaus ir Briuselio.“ *Politologija*, 43(3), 2007, 71 – 111.

¹⁴² Nakrošis, Barcevičius, 100,

¹⁴³ Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, „VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA: INOVACIJŲ PLĖTRA LIETUVOJE.“, 10 – 11,

¹⁴⁴ Europos Komisija, „2020 m. EUROPA.“ Briuselis, 2010.

numatyti 5 pagrindiniai siekiai. Išskirtos sritys buvo pažangus augimas (žiniomis ir inovacijomis grįsta ūkio plėtra), tvarus augimas (tausus išteklių naudojimas, ekologija, konkurencingo ūkio skatinimas) bei integracinis augimas (užimtumo skatinimas, socialinė ir teritorinė sanglauda).¹⁴⁵ Inovacijos šiame kontekste yra suvokiama horizontaliai, kas reiškia, kad jų skatinimas yra svarbus šių sričių vystymuisi, todėl numatytas tikslas buvo, jog 3 proc. ES BVP turėtų būti investuojama į MTEP. Be to, po strategija „Europa 2020“, inovacijų skatinimo kontekste iškilo ir anksčiau minėtos iniciatyvos, kaip „Inovacijų sąjunga“, kuria siekiama sukurti palankias sąlygas inovacijų kūrimui ES mastu ir bendroji ES mokslinių tyrimų programa „Horizontas 2020“. Šios naujos ES iniciatyvos kaip ir Lisabonos strategija įtakoją su inovacijų skatinimu Lietuvoje susijusius strateginius dokumentus. 2014 – 2020 m. Nacionalinėje pažangos programoje yra teigiama, jog programa apima net tik programos „Lietuva 2030“ nuostatas, tačiau ir strategiją „Europa 2020“. Be to, šio periodo Lietuvos nacionalinė pažangos programa taip pat yra derinama su 2014 – 2020 m. ES finansavimo periodu ir numato šios paramos efektyvų panaudojimą tikslams pasiekti.¹⁴⁶ Strategija išskiria 8 pagrindines prioritėtines sritis, o inovacijų skatinimas ir kūrimas daugelyje iš jų yra numatyt kaip horizontali priemonė tikslams pasiekti. „Europa 2020“ taip pat atspindi ir Lietuvos inovacijų plėtros 2014 – 2020 metų programoje. Programoje yra nurodomas strateginis tikslas didinti Lietuvos ūkio konkurencingumą, kuriant efektyvią inovacijų sistemą, skatinančią ūkio inovatyvumą ir pabrėžiama, jog šį tikslą lėmė strategijoje „Europa 2020“ nustatyti prioritetai ir tikslai. Dokumente taip pat yra išskiriama, jog programoje yra laikomasi iniciatyvos „Inovacijų sąjunga“ nuostatų, skatinančių taikyti plačią inovacijų koncepciją, kuri aprėpia ne tik produkto inovacijas, tačiau ir kūrybinius sprendimus, verslo modelius, dizainus, prekės ženklus ir pan.¹⁴⁷ Inovacijų reforma bei Technologijų ir inovacijų įstatymas taip pat buvo įtakoti ES inovacijų politikos, nors ir tiesiogiai nerefereuoja į „Europa 2020“. Reformos rėmuose ir minėtame įstatyme keliami poreikis skatinti inovatyvius viešuosius pirkimus ar optimizuoti inovacijų paramos sistemą atspindi ES rekomendacijas ir politiką, vykdomą įvairiomis formomis.

Apibendrinant, galime teigti, jog europeizacija strateginių dokumentų kontekste pirmiausiai pasireiškė silpniausia forma, veikiant įsitikinimų ir lūkesčių sistemas bei taip įtakojant preferencijas. Visgi galutinis šio mechanizmo rezultatas buvo transformavimas, o vėliau ir absorbavimas. Kaip ir organizacinės sistemos atveju, stojimo į ES procesai prisidėjo prie iki tol

---

¹⁴⁵ Ten pat,

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL 2014-2020 METŲ NACIONALINĖS PAŽANGOS PROGRAMOS VERTINIMO.“ Lietuva, 2012. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>> [žiūrėta 2020 04 13]

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „DĖL Lietuvos inovacijų plėtros 2014-2020 metų programos patvirtinimo.“ Lietuva, 2013. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463361>> [žiūrėta 2020 04 13]

dominavusio politikos „be politikos“ mąstymo apie inovacijų skatinimą šalyje transformavimo. ES priėmus Lisabonos strategiją ir Lietuvai vis dar nesant ES nare, iškilo pirmieji nacionaliniai dokumentai, kuriuose buvo pabrėžiamas didesnis valstybės vaidmuo skatinant bendrą šalies inovatyvumą bei didesnę paramą verslui. Iš pagrindų pakeistas mąstymas apie inovacijų skatinimą atsispindėjo ir tolimesniuose dokumentuose, o Lietuvai jau esant ES nare, europeizacija pasireiškė absorbavimo principu. Tai reiškia, jog vyko ne fundamentalūs, o inkrementiniai pokyčiai, kuomet Lietuvos inovacijų strateginiai dokumentai atspindėjo besikeičiančius ES politikos prioritetus: investuoti 3 proc. nuo BVP į MTEP; skatinti verslo investicijas į MTEP; sukurti inovacijų finansavimo sistemą; siekti efektyvaus finansavimo panaudojimo.

7. Alternatyvūs aiškinimai

Atsižvelgiant į tai, jog darbe yra naudojama sisteminės proceso analizės metodologija, toliau magistro darbe bus pateikiami papildomi aiškinimai, kurie gali įtakoti viešosios politikos pokyčius. Be to, suvokiant akademinės diskusijas, susijusias su atitikimo lygmens koncepcijos kritika, analizuojant verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitą, taip pat svarbu įtraukti ir šalies vidaus veiksnius.

7.1. Kairės – dešinės skirtis

Ekonominis augimas yra pagrindinis tikslas dėl kurio yra skatinamos inovacijos, tačiau jų kūrimas ir pritaikymas taip pat gali lemti ir didelius socialinius pokyčius. Dalis tyrimų rodo, jog inovacijos gali prisidėti prie nelygybės mažinimo, nes tai didina produktyvumą ir leidžia kelti darbuotojų darbo užmokestį. Be to, inovatyvios įmonės taip pat jaučia poreikį įdarbinti gerai apmokamą ir aukštos kvalifikacijos darbo jėgą.¹⁴⁸ Iš kitos pusės, šiuo metu vykstanti ketvirtoji pramonė revoliucija ir su ja susijusios inovacijos trumpuoju laikotarpiu gali prisidėti prie kylančio nedarbo. Europos Komisijos duomenimis, 45-60 proc. darbuotojų visoje ES iki 2030 metų gali prarasti savo dabartines darbo vietas dėl skaitmeninimo ir robotizacijos.¹⁴⁹ Žemos kvalifikacijos darbuotojai, kurie dažniausiai būna vyresnio amžiaus, turi žemesnį išsilavinimą, yra kilę iš tautinių mažumų bei pasižymi mažesniu lankstumu, bus išstumti iš darbo rinkos, o tai gali lemti kylantį nedarbą ir didėjančią nelygybę. Galiausiai, taip pat verta paminėti, jog inovacijų kūrimas gali prisidėti prie įvairių globalinių iššūkių sprendimo, kaip klimato kaita, sveikatos apsauga ar visuomenių senėjimas. Atsižvelgiant į visus šiuo aspektus ir suvokiant inovacijų politiką, kaip integralią

---

¹⁴⁸ Nikos Benos, Georgios Tsiachtsiras, „Innovation and Inequality: World Evidence.“ *Munich Personal RePEc Archive*, 2018, 1 – 35.

¹⁴⁹ European Commission, „Threats and opportunities from automation and robotization.“ Brussels. <https://ec.europa.eu/knowledge4policy/foresight/topic/changing-nature-work/new-technologies-automation-work-developments_en> [Žiūrėta 2019 11 16]

ekonominės politikos dalį, kuri turi savo unikalią socialinę dimensiją, kairės – dešinės politinė skirtis tikėtina gali turėti aiškinamosios galios.

Analizuojant kairės – dešinės ideologinę skirtį ekonominės politikos kontekste, Anthony Downs išskyrė pagrindinį klausimą, kuris turėtų geriausiai paaiškinti skirtingus įsitikinimus: „Kiek valdžia turėtų kištis į ekonomiką?“. ¹⁵⁰ Dešinieji palaiko minimalų valstybės vaidmenį, teigiant jog valstybės intervencija gali iškraipyti rinką dėl neveiksmingo išteklių paskirstymo ar galimos korupcijos, o kairės pusės ideologinės nuostatos yra priešingos, akcentuojant jog valstybės intervencija yra būtina siekiant suvaldyti rinkos jėgas ir panaudoti jas atsižvelgiant į žmonių ar nacionalinius ekonominius interesus. ¹⁵¹ Antras svarbus elementas skiriant kairės – dešinės ideologines pozicijas yra nelygybės suvokimas ir poreikis su tuo kovoti. Šiuo klausimu kairės pusės ekonominė mintis nurodo poreikį skatinti lygybę, įgyvendinant lygesnį resursų paskirstymą, kai tuo tarpu dešinės atstovai tiki, jog nelygybė yra natūrali ir simbolizuoja gerai veikiančią ekonominę sistemą. ¹⁵² Šie du pagrindiniai klausimai tradiciniu požiūriu turėtų atsispindėti partinėje politikoje. Seymour Lipset ir Stein Rokkan teigė, jog tokie ideologiniai skirtumai tarp partijų buvo institucionalizuoti dėl pramonės revoliucijos iškeltų kaimo – miesto bei darbuotojo – darbdavio skirčių. ¹⁵³ Visgi taip pat verta paminėti, jog XX a. antrojoje pusėje iškilo nauji probleminiai klausimai. Dėl didėjančios globalizacijos bei iškilusių post-materialistinių vertybių mokesčių politikos, valstybės išlaidų sveikatos apsaugai, darbuotojų teisių apsaugos, aplinkosaugos, nelygybės, mažumų protekcijos, korporacijų suvaldymo klausimai tampa vis labiau aktualūs. Taigi, atsižvelgiant į tai, jog inovacijų skatinimas gali lemti tiek ekonominius, tiek socialinius pokyčius, tikėtina, jog skirtingų ideologinių pakraipų partijos turėtų vykdyti skirtingą inovacijų politiką, kuri atsispindės formuojant verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemą. Tikėtina, jog kairiosios partijos verslo inovacijų finansavimą turėtų suvokti kaip perskirstymo įrankį, kuris turėtų padėti spręsti socialines problemas. Pavyzdžiui, tikslinis verslo inovacijų finansavimas galėtų būtų nukreiptas spręsti socialines ar sveikatos apsaugos problemas, didinti įvairių paslaugų kokybę ir prieinamumą pažeidžiamoms grupėms. Pažeidžiamų grupių kontekste, kairiosios partijos taip pat turėtų labiau orientuotis į įmones, esančias nepalankioje padėtyje: moterų ar etninių mažumų valdomas įmones;

---

¹⁵⁰ Anthony Downs, *An economic theory of democracy*. New York: HarperCollins Publishers, 1957.

¹⁵¹ Jue Wang, „Innovation and government intervention: A comparison of Singapore and Hong Kong“. *Research Policy*, 47, 2018, 399 – 412.

¹⁵² Simon Otjes, „What’s Left of the Left-Right Dimension? Why the Economic Policy Positions of European Do Not Fit the Left-Right Dimension.“ *Social Indicators Research*, 136(2), 2018, 645 – 662.

¹⁵³ Liesbet Hooghe, Gary Marks, „Cleavage theory meets Europe’s crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage.“ *Journal of European Public Policy*, 25:1, 2018, 109 – 135.

regionuose įsikūrusias įmones.¹⁵⁴ Galiausiai, kairiosios partijos taip pat turėtų skirti daugiau dėmesio aplinkosauginėms problemoms, todėl galima tikėtis tikslinių finansavimo priemonių skirtų skatinti aplinkosauginių inovacijų kūrimą ir diegimą. Pirminis dešinės pakraipos partijų fokusas turėtų būti verslui palankios sistemos kūrimas, kuomet valstybės vaidmuo yra minimalus. Galima numanyti, jog dešinės pakraipos partijos norės mažesnio valstybės vaidmens ekonominėje politikoje, todėl jos sieks, kad privatus sektorius pats skirtų daugiau privačių lėšų inovacijoms ir nebūtų stipriai priklausomas nuo valstybės sukurtų finansinių paskatų.¹⁵⁵ Taip pat, skirtingai nei kairiosios partijos, dešinės partijos daugiau dėmesio turėtų skirti bendrai technologinei pažangai ir aukštos pridėtinės vertės kūrimui, fokusuojantis į produktyvumo ir konkurencingumo kėlimą, pramonės stiprinimą ir aukštųjų technologijų verslus.

Išanalizuoti verslo inovacijų valstybinio finansavimo pokyčiai Lietuvoje neatspindi kairės – dešinės skirties. Šios sistemos vystymasis šalyje gali būti skiriamas į du etapus. Pirmasis dešimtmetis po nepriklausomybės atgavimo buvo paženklintas laikotarpiu politika „be politikos“, kuomet valstybės intervencijos skatinti verslo inovacijų apskritai nebuvo. Visgi šiuo laikotarpiu Lietuvoje buvo tiek kairės, tiek dešinės vyriausybės, tačiau jų vykdyta politika inovacijų sistemos klausimais nesiskyrė ir neatspindėjo jų ideologinių pozicijų, kurių tradiciniu požiūriu jos turėtų laikytis ekonominės politikos klausimais. Antrasis laikotarpis simbolizuoja mąstymo lūžį pradedant suvokti didesnę valstybės vaidmenį skatinant inovacijas, o to rezultatas buvo amžių sandūroje prasidėjusi ir iki šiol vykstanti sistemos plėtra ir gilėjimas. Nepaisant to, kaip ir pirmuoju laikotarpiu, pasikeitęs mąstymas neatspindi skirtingų politinių jėgų. Inovacijų finansavimo sistemos plėtra vyksta nepriklausomai nuo to ar valdžioje yra dešinės, ar kairės ideologinės pakraipos partijos. Analizuojant pačios verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos dalis taip pat nėra pastebima kairės – dešinės skirties įtakos. Stebint strateginių dokumentų kaitą, galime pastebėti, jog inovacijų skatinimas daugiausiai yra suvokiamas per ekonominio augimo prizmę, o dokumentuose daugiausiai atsispindi ekonominė logika paremti teiginiai: didinti Lietuvos inovatyvumą ir sukurti konkurencingą, žiniomis pagrįstą, aukštųjų technologijų ekonomiką; skatinti Lietuvos verslo ir pramonės konkurencingumą; verslus, kurie būtų paremti žiniomis, inovacijomis ir aukšta pridėtine verte. Dokumentuose daugiausia yra išskiriamos prioritetinės sritys, kurios Lietuvos inovacijų kontekste turėtų būti toliau skatinamos (IRT, pramonė, energetika, transportas), tačiau nėra pabrėžiamas inovacijų vaidmuo skatinant socialinių problemų sprendimą. Taip pat verta paminėti, jog šie dokumentai pasižymi specifiniu su inovacijomis susijusiu žodynu ir tęstinumu, pabrėžiant investicijų į inovacijų kūrimą

---

¹⁵⁴ Amos Zehavi, Dan Breznitz, „Distribution sensitive innovation policies: Conceptualization and empirical examples.“ *Research Policy*, 46(1), 2016, 327 – 336.

¹⁵⁵ Ten pat,

trūkumą, verslo ir mokslo bendradarbiavimo skatinimą, infrastruktūros plėtrą, finansavimo sistemos plėtrą, inovacijoms atviros visuomenės stiprinimą. Verslo inovacijų finansavimo priemonės taip pat pasižymi techniniu žodynu, apibrėžiant tikslus ir remiamas veiklas. Priemonių pagalba daugiausiai yra remiamos verslo MTEP veiklos, galimybių studijos, įmonių investicijos į reikiamą infrastruktūrą, dalyvavimas tarptautinėse veiklose, patentavimo, sertifikavimo, registravimo veiklos. Visgi, kaip būtų galima tikėtis, finansavimo priemonių, nukreiptų į tam tikrus tikslinius verslus ar kuriamas konkrečias inovacijas, kurios atspindėtų socialinius klausimus nėra. Šiuo metu Lietuvoje finansavimas yra skirstomas tik pagal Lietuvos S3, tačiau ši iniciatyva yra inicijuota ES ir pirmiausiai yra paremta ekonominiu potencialu. Taigi, verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema Lietuvoje neatspindi kairės – dešinės partijų pasidalinimo. Tokia išvada atitinka Peter Mair iškeltą teiginį, jog skirtingo spektro politinės jėgos tarpusavyje supanašėjo ir įvyko politikos depolitizacija, kuri pasireiškia tuo, jog vis daugiau yra remiamasi įrodymais grįsta viešąją politiką, vis daugiau sprendimų yra priimama ne politikų, o ekspertų ir nevyriausybinių organizacijų atstovų.¹⁵⁶ Toks pokytis yra ypač pastebimas analizuojant įvairias viešosios politikos sritis, o inovacijų politika yra viena iš jų. Lietuvos inovacijų politikoje dominuoja ekonominio efektyvumo, konkurencingumo, augimo, naujų inovacijų kūrimo terminija bei politikos siekiai, tačiau kairiajai minčiai būdingi aspektai nėra pabrėžiami. Siekiant atsakyti kodėl Europoje susidarė tokia situacija, mokslininkai išskiria keletą galimų aiškinimų. Pirmas aiškinimas yra grindžiamas tuo, jog partijos slenkasi link vidurio ir panašėja ekonominiais klausimais siekdamos pritraukti platesnį rinkėjų ratą.¹⁵⁷ Kitas galimas aiškinimas iškelia globalizacijos ir ES integracijos poveikį. ES ar kitos tarptautinės organizacijos kaip Tarptautinis valiutos fondas ar Pasaulio bankas valstybėms sukuria įsipareigojimus, kurių jos privalo laikytis ir to gali būti reikalaujama nepriklausomai nuo ideologijos ar visuomenės grupės, kuri yra atstovaujama.¹⁵⁸ Pastarasis aiškinimas prisideda ir prie europeizacijos teorijos aiškinamosios galios sustiprinimo. Politinės jėgos Lietuvoje verslo inovacijų valstybinio finansavimo nesuvokia kaip įrankio, kuris padėtų įgyvendinti konkrečius, ideologija paremtus siekius, o politikos vystymas ir įgyvendinimas yra stipriai priklausomas nuo to, kaip verslo inovacijų finansavimą suvokia ES.

---

¹⁵⁶ Peter Mair, *RULING THE VOID: The Hollowing-Out of Western Democracy*. London: Verso, 2013.

¹⁵⁷ Peter Kotzian, „Popular Ideology and Public Policy in Europe: Trends and Popular Ideology as a Determinant of Public Policies?“ *Open Journal of Political Science*, 6, 2016, 214 – 228.

¹⁵⁸ Ben Clements, Kyriaki Nanou, Jose Real-Dato, „Economic crisis and party responsiveness on the left-right dimension in the European Union: Submitted as part of the future special issue on the economic crisis and political representation in Southern Europe.“ *Party Politics*, 2017, 1 – 13.

7.2. Transformacija iš planinės ekonomikos į racionalų antreprenerišką kapitalizmą

Analizuojant ekonominės politikos pokyčius, taip pat verta aptarti kelio priklausomybės teoriją. Vienas iš pagrindinių šios teorijos apibrėžimų ekonomikos kontekste buvo pateiktas 1985 m. Paul David, kuris kelio priklausomybę apibrėžė, kaip ekonominių pokyčių seką, kurios rezultatams įtaką daro praeities įvykiai, įskaitant atsitiktinius įvykius, kurie nebuvo skatinami sisteminių jėgų.¹⁵⁹ Kelio priklausomybės teorija paplito ir kituose socialiniuose moksluose, įskaitant politikos mokslus. Ši teorija viešosios politikos kontekste yra siejama su naujuoju institucionalizmu, kuris teoriją yra linkęs apibrėžti kaip situaciją, kuomet dabartiniai politikos pasirinkimai yra suvaržomi ar formuojami institucinės trajektorijos, atsiradusios dėl praeityje padarytų pasirinkimų. Tai reiškia, jog galimybė reformuoti viešosios politikos sritį priklauso nuo institucinio palikimo, kuris struktūruoja suvokimą apie problemas ir tikslus, apibrėžia tinkamus ir įgyvendinamus tikslus bei nustato politikos pokyčių kaštus ir naudą.¹⁶⁰ Atsižvelgiant į šios teorijos siūlomą modelį, tikėtina, jog po nepriklausomybės atgavimo pasirinktas ekonominio vystymosi modelis turėtų paaiškinti priklausomojo kintamojo kaitą.

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, Lietuvoje prasidėjo ekonominių reformų laikotarpis. Jas įgyvendinant, šalyje buvo siekiama sukurti vakarietišką ir pilnai funkcionuojančią rinkos ekonomiką su visais jos bruožais. Zenonas Norkus tokią sistemą įvardina kaip racionalų antreprenerišką kapitalizmą, kuris pasižymi atvirų, laisvų ir konkurencingų rinkų sistema, kurioje gamintojai veikia esant „kietiems biudžeto suvaržymams“, t. y. bankrutuoja, jeigu gaminamos produkcijos gamybos sąnaudos yra didesnės už jos rinkos kainą, kurią nustato laisva konkurencija. Dauguma tokių įmonių savininkų yra privatūs asmenys, o ne valstybė. Be to, tokios sistemos varomoji jėga yra daugelio tarpusavyje konkuruojančių antreprenerių veikla, kuri yra orientuota į pelną maksimizuojančių gamybos veiksmų kombinacijų bei technologinių naujovių paiešką, o ne į kovą dėl politinės valdžios ar palankių valdžios sprendimų.¹⁶¹ Siekiant sukurti tokią sistemą, šalyje buvo pasirinktas neoliberalių reformų paketas, kuriuo buvo siekiama sumažinti valstybės vaidmenį ekonominiame gyvenime ir sukurti kuo palankesnes sąlygas privataus verslo išgalėjimui. Z. Norkus išskiria tris pagrindines reformas, siekiant šių tikslų: makroekonominė stabilizacija (infliacijos valdymas); vidinė ir išorinė liberalizacija (kainų išlaisvinimas ir vidaus rinkos atidarymas prekių ir kapitalo srautams iš užsienio); privatizacija ir su ja susijusi įmonių restruktūrizacija.¹⁶² Pirmasis

¹⁵⁹ Anna Azzurra Gigante, „Reviewing Path Dependence Theory in Economics: Micro-Foundations of Endogenous Change Processes.“ *Munich Personal RePEc Archive*, No. 75310, 2016, 1 – 25.

¹⁶⁰ Jacob Torfing, „Rethinking path dependency in public policy research.“ *Critical Policy Studies*, 3:1, 2009, 70 – 83.

¹⁶¹ Zenonas Norkus, „SPARČIOS SĖKMINGOS POKOMUNISTINĖS TRANSFORMACIJOS IR JOS NESĖKMĖS „DĖSNIAI“: DAUGIAREIŠMIŲ KINTAMŲJŲ KOKYBINĖ LYGINAMOJI ANALIZĖ.“ *Politologija*, No. 4, Vol. 60, 2010, 3 – 52.

¹⁶² Zenonas Norkus, *KOKIA DEMOKRATIJA, KOKS KAPITALIZMAS? Pokomunistinės transformacijos Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu*. Vilnius: Vilniaus Universiteto Leidykla, 2008.

elementas, ekonomistų teigimu prasidėjo ne iškart po nepriklausomybės atgavimo. Pirminiai žingsniai buvo žengti 1993 m., kuomet buvo įvesta valiuta litas, tačiau pabrėžiama, jog ji pasižymėjo dideliais svyravimais santykyje su užsienio valiutomis. Tokia situacija buvo labai nepalanki privataus verslo kūrimui, todėl siekiant stabilizuoti padėtį, buvo nuspręsta litą fiksuoti prie JAV dolerio.¹⁶³ Antroji reformų sritis buvo susijusi su rinkų liberalizacija. 1992 m. pradžioje daugumos mažmeninių prekių kainos jau buvo liberalizuotos. Išorės rinkų liberalizavimas mokslininkų teigimu užtruko kur kas ilgiau, o kertinis momentas yra įvardinamas valiutos stabilizavimas. Z. Norkus teigia, jog dar 1993 m. pavasarį Lietuvos muitininkai tikrindami šalies sieną kertantį transportą konfiskuodavo perteklinę produkciją.¹⁶⁴ Su rinkų atvėrimu į Lietuvą taip pat atėjo tiek užsienio kapitalo įmonės, tiek jų investicijos į čia jau veikiančias įmones. Lietuvoje buvo siekiama pritraukti kokybiškas užsienio investicijas bei skatinama formuoti industrinius klasterius.¹⁶⁵ Galiausiai Lietuvoje dideliu mastu taip pat buvo įgyvendinama privatizacija. Prasidėjus ekonominėms reformoms, svarbiausias valstybinio turto privatizavimo tikslas buvo sparčiai plėtoti privatų sektorių, likviduoti valstybinio ūkio monopolį ir sudaryti sąlygas, kurios yra būtinos rinkos ekonomikai. Įsibėgėjus privatizacijos procesams, šios politikos tikslai išsiplėtė: daugiau dėmesio buvo skiriama užsienio kapitalo bei technologijų pritraukimui, siekta privatizuoti valstybines įmones ir paversti jas pelningomis, vykdyti investicinius projektus ir galiausiai sumažinti valstybės svorį ekonomikoje.¹⁶⁶ Inovacijų skatinimas ir NIS kaita šių reformų kontekste liko antraeilis klausimas. Vykdamas ekonomines reformas, pirmiausiai buvo siekiama ekonominio stabilumo bei užsienio investicijų pritraukimo. Šalia to, buvo tikimasi, jog antraeilis tokios politikos rezultatas bus ir šalies NIS restruktūrizacija. Tai reiškia, jog nors šios politikos pirmiausiai buvo įsivaizduojamos kaip reikalingos sukurti vakarietišką rinkos ekonomiką, buvo tikėta, kad tai prisidės prie integralių jos dalių, inovacijų ir industrinės politikos kaitos. Nepaisant lūkesčių reformuoti tuometinę inovacijų sistemą, apie valstybės vaidmenį finansuojant verslo inovacijas nebuvo svarstoma. Šiuo laikotarpiu buvo tikėta, jog laisva rinka lems efektyvų resursų pasiskirstymą ir duos teigiamą postūmį vystytis ekonomikai bei technologinei pažangai, o valstybės įsikišimas gali sutrikdyti efektyvų rinkos veikimą. Toks požiūris lėmė, jog nebuvo vykdoma iniciatyvų kurti institucinę finansavimo sistemą verslo inovacijų skatinimui. Pritaikant kelio priklausomybės teoriją, tikėtume, jog mąstymas apie minimalų valstybės vaidmenį turėtų tęstis laike,

---

¹⁶³ Raimondas Kuodis, „Lietuvos ekonominė transformacija 1990-2008 metais: etapai ir pagrindinės ekonominės politikos klaidos.“ *Pinigų studijos*, Nr. 2, 2008, 97 – 105.

¹⁶⁴ Norkus, KOKIA DEMOKRATIJA, KOKS KAPITALIZMAS? Pokomunistinės transformacijos Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu, 307,

¹⁶⁵ Norkus, KOKIA DEMOKRATIJA, KOKS KAPITALIZMAS? Pokomunistinės transformacijos Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu, 260 – 261,

¹⁶⁶ Eglė Mitalauskienė, „Privatizavimo eiga Lietuvoje po 1990 m. ir rezultatų įvertinimas.“ Magistro darbas, Mykolo Romerio Universitetas, 2005 m.

tačiau po pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio situacija pradėjo keistis. Laikotarpis paženklintas politika „be politikos“ buvo pakeistas didinant valstybės vaidmenį skatinti verslo inovacijas, o to nebūtų galima tikėtis, jeigu pasirinktas neoliberalios ekonominės politikos būdas sukeltų kelio priklausomybę. Tai reiškia, jog verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos vystymuisi prasidėti reikėjo kritinio socialinio momento, kuris pakeistų iki tol dominavusį neoliberalų požiūrį, pabrėžiantį minimalų valstybės vaidmenį. Darbe patvirtinta europeizacijos teorija signalizuoja, jog stojimas į ES buvo kritinis momentas, kuris lėmė pakitusį mąstymą apie inovacijų skatinimą ir tai, koks turėtų būti valstybės vaidmuo.

Išvados

Beveik 50 metų trukusi sovietinė okupacija lėmė, jog Lietuva buvo tvirtai integruota į centralizuotą planinės ekonomikos sistemą. Atsižvelgiant į tai, jog inovacijų sistema yra integrali ekonominės politikos dalis, Lietuva taip pat buvo integruota ir į sovietinę inovacijų sistemą. Nepaisant to, atsivėręs galimybių langas lėmė, jog Lietuva 1990 m. atkūrė nepriklausomybę, o po to sekė didelio masto ekonominė, o kartu ir inovacijų politikos kaita. Atsižvelgiant į tai, pagrindinis šio magistro darbo tikslas buvo dvejopas. Pirmiausiai, šiuo darbu buvo siekiama suvokti kaip keitėsi viena iš svarbiausių NIS sistemos dalių – verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema. Šio darbo pridėtinė vertė yra ta, jog laike buvo išanalizuota ir susisteminta priklausomojo kintamojo kaita, iš trijų perspektyvų: organizacinės, finansinės ir strateginės. Analizuojant priklausomojo kintamojo kaitą, buvo pastebėta, jog šis procesas gali būti atskiriamas į du etapus. Pirmuoju etapu Lietuvoje buvo remiamasi inovacijų politika „be politikos“, kuomet šalyje buvo tikėta, jog laisva rinka ir minimalus valstybės vaidmuo lems efektyvų resursų pasiskirstymą, o tai paskatins privačius verslus kurti inovacijas. Dėl šios priežasties, tikslinės inovacijų politikos ir tam reikalingos institucinės aplinkos nebuvo ir ji nesivystė. Visgi prasidėjus naujam tūkstantmečiui, Lietuvoje pradėjo vystytis tikslinė institucinė aplinka verslo inovacijų skatinimui. Šalyje buvo atsisakyta požiūrio, jog valstybės vaidmuo skatinant verslo inovacijas turi būti minimalus, o to rezultatas yra gili, stipriai išplėtotą ir fragmentuota sistema, pasižyminti plačiu organizaciniu bei strateginių dokumentų tinklu, tiesioginėmis, netiesioginėmis ir pasiūlos pusės finansavimo priemonėmis.

Antrasis šio magistro darbo tikslas buvo suvokti, kas įtakoja verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitą, kuomet didėja valstybės vaidmuo. Siekiant atsakyti į šį klausimą, pasirinktas pagrindinis nepriklausomas kintamasis buvo europeizacija. Atsižvelgiant į priklausomojo kintamojo daugiadimensiškumą, buvo iškeltos trys hipotezės ir visos jos šiame darbe pasitvirtino. Panaudojant įvairius turimus mechanizmus, ES Lietuvai nurodė institucinius reikalavimus, kurių ji turi laikytis, siektinus tikslus, kurių reikia siekti, pakeitė įsitikinimų ir lūkesčių sistemas, o tai

galiausiai lėmė mąstymo transformaciją, jog valstybės politika „be politikos“ turi būti pakeista didinant valstybės vaidmenį skatinti verslo inovacijas. Antras svarbus europeizacijos aspektas yra jos įtaka konkretiems instituciniams elementams, sudarantiems verslo inovacijų finansavimo sistemą. Analizuojant organizacinius pokyčius, buvo pastebėta, jog pasiruošimas Bendrijos finansinei paramai, PHARE programa ir pozityvus ES požiūris į agentūrų plėtrą prisidėjo prie organizacinės sistemos stiprinimo. Nors ES nenurodė konkrečių organizacinių modelių, buvo pasiūlytas kelias, kuriuo šalis turėtų sekti, o tai prisidėjo prie transformavimo procesų, keičiant suvokimą apie valstybės paramą verslui. Finansavimo priemonių sistemos kaitos analizė taip pat parodė europeizacijos įtaką, tačiau dėl finansavimo priemonių įvairovės, įtaka yra dvejopa. Tiesioginės finansavimo priemonės Lietuvoje buvo tikslingai įtakojamos ES politikos, nurodant konkrečius institucinius modelius, tačiau pasiūlos pusės finansavimo priemonių kontekste įvyko netiesioginis pokytis. Visgi apimant visas finansavimo priemones, europeizacijos rezultatu galime laikyti absorbavimą. Galiausiai darbe taip pat buvo analizuojama ir strateginių dokumentų kaita. ES šiame kontekste daugiausiai veikė keisdama įsitikinimus ir lūkesčių sistemas, tačiau to rezultatas buvo tiek transformavimas, tiek absorbavimas. Iš pradžių, Lietuvoje buvo pradėti kurti pirmieji inovacijų politikos strateginiai dokumentai, kurie simbolizavo pasikeitusį valstybės suvokimą apie jos rolę skatinant verslo inovacijas, o vėliau vyko inkrementiniai pokyčiai, kurie dokumentuose atsispindėjo keičiant siektinus tikslus, priemones, metodus, tačiau išlaikant suvokimą, jog valstybės vaidmuo yra svarbus.

Šiame magistro darbe taip pat buvo aptariami ir galimi alternatyvūs aiškinimai, kurie gali būti naudojami tirti viešosios politikos pokyčius, tačiau nagrinėjant verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitą, jie nepaaiškina empirinių faktų. Pritaikant kairės – dešinės skirtį analizuoti šios sistemos pokyčius, tikėtume, jog partijos vykdys skirtingą politiką, tačiau to nebuvo pastebėta. Tokia pati situacija yra pastebima analizuojant antrą alternatyvų aiškinimą – po nepriklausomybės atgavimo pasirinktą neoliberalią institucinę trajektoriją. Pritaikant kelio priklausomybės teoriją būtų galima tikėtis, jog nepriklausomybės pradžioje pasirinktas politika „be politikos“ modelis turėtų būti tęsiamas, tačiau įžengus į naują tūkstantmetį jo buvo atsisakyta. Šių teorijų atmetimas taip pat prisideda prie europeizacijos teorijos aiškinamosios galios sustiprinimo, aiškinant priklausomojo kintamojo kaitą.

Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos analizavimas suteikia tolimesnį pagrindą ateities tyrimams, susijusiems su europeizacija. Būtina išskirti tai, jog šiame magistro darbe europeizacijos teorija paaiškina, kodėl šalyje keitėsi verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistema, palaiapsniui didėjant valstybės vaidmeniui. Visgi atsižvelgiant į akademinę diskusiją apie tai, jog pritaikomumo lygio koncepcija europeizacijos teorijos kontekste ignoruoja vidaus politikos

reikšmę, siekiant giliau suprasti įvykusius pokyčius Lietuvoje, reikia analizuoti ir vidaus struktūras bei jų santykį ir veikimą ES politikos atžvilgiu. Pirmieji žingsniai buvo žengti šiame darbe analizuojant kairės – dešinės skirtį ir Lietuvoje pasirinktą institucinę trajektoriją, tačiau vidaus struktūrų, kurios gali daryti įtaką yra ir daugiau: veto žaidėjai interesų grupės, individualūs asmenys ir pan. Tai reiškia, jog ateities tyrimuose galima analizuoti įvairių valstybės vidaus struktūrų įtaką verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitai. Be to, analizuojant vidaus struktūrų įtaką, taip pat galima analizuoti kaip skirtingos grupės ir veikėjai sąveikavo tarpusavyje, kokias preferencijas jie turėjo ar kaip jie įtakojo sprendimų priėmimo procesus ar pačios finansavimo sistemos dalių turinį. Tokie tyrimai papildytų ne tik šį magistro darbą, tačiau ir prisidėtų prie akademinės diskusijos, susijusios su europeizacijos teorija ir pritaikomu lygio koncepcija.

Šis magistro darbas taip pat prisideda prie tyrimų, nagrinėjančių Lietuvos inovacijų sistemą. Norint ją geriau suvokti, būtina tirti atskiras jos dalis, jų kaitą laike, o tai gali padėti geriau suvokti bendrą sistemos veikimą ir paskatinti pokyčius, kurie yra reikalingi siekiant ją patobulinti. Atvejo studija yra kritikuojama dėl to, jog iš vieno atvejo yra sunku daryti platesnius apibendrinimus, todėl europeizacijos teorijos aiškinamoji galia turėtų būti patikrinama analizuojant ir kitų Lietuvos inovacijų sistemos dalių kaitą. Be to, taip pat vertėtų atlikti lyginamąją posovietinio regiono valstybių analizę, tiriant NIS kaitą bei patikrinant ar europeizacijos procesai taip pat buvo tokie aktualūs kaip ir Lietuvoje. Didesnis atvejų skaičius turėtų leisti sustiprinti arba susilpninti europeizacijos teorijos aiškinamąją galią nagrinėjant valstybių nacionalinės inovacijų sistemas.

Verslo inovacijų valstybinio finansavimo sistemos kaitos kontekste, tyrimai taip pat gali būti atliekami siekiant išsiaiškinti, kas lėmė netiesioginių finansavimo priemonių atsiradimą ir plėtrą, suvokiant, jog europeizacija nepaaiškina šio elemento atsiradimo ir kaitos. Galiausiai, taip pat vertėtų ištirti dar iki europeizacijos procesų šalyje egzistavusią finansavimo priemonių sistemą ir tai, kas lėmė jog atsiradimą, kadangi šiuo aspektu europeizacijos rezultatas buvo ne transformacija, o absorbavimas.

Literatūros sąrašas

- 2014-2020 EUROPOS SAJUNGOS FONDŲ INVESTICIJOS LIETUVOJE, „1 PRIORITETAS. Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas.“ Lietuva. <https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/patvirtintos_priemones/listingItem_byPriority> [Žiūrėta 2020 02 23].
- Bailey David, Lisa De Propris, „A Bridge Too Phare? EU Pre-Accession Aid and Capacity-Building in the Candidate Countries.“ *Journal of Common Market Studies*, 42(1), 2004, 77 – 98.
- Benos Nikos, Georgios Tsiachtsiras, „Innovation and Inequality: World Evidence.“ *Munich Personal RePEc Archive*, 2018, 1 – 35.
- Berman Eva M., „The Politics of Federal Technology Policy: 1980-1988“. *Review of Policy Research*, 10(4), 1991, 28 – 41.
- BGI, „Sanglaudos politika.“ Vilnius. <<http://www.bgiconsulting.lt/soninis-menu>> [Žiūrėta 2020 03 29]
- Bodenheimer Miriam, „Transition towards Socially Sustainable Behaviour? An analysis of the Stamrthphone Sector.“ *Working Paper Sustainability and Innovation*, No. S, 2018, 1 – 64.
- Clements Ben, Kyriaki Nanou, Jose Real-Dato, „Economic crisis and party responsiveness on the left-right dimension in the European Union: Submitted as part of the future special issue on the economic crisis and political representation in Southern Europe.“ *Party Politics*, 2017, 1-13.
- CVPA, „VIEŠOSIOS ĮSTAIGOS CENTRINĖS PROJEKTŲ VALDYMO AGENTŪROS ĮSTATAI.“ Lietuva, 2011. <https://www.cpva.lt/data/public/uploads/2018/02/cpva_istatai.pdf>
- Dimitrova Antoaneta L., „Europeanization and Civil Service Reform in Central and Eastern Europe.“ Kn. Frank Schimmelfennig, Ulrich Sedelmeier (sud.), *THE EUROPEANIZATION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE*, USA: Cornell University Press, 2005, 71 – 90.
- Doner Richard F., Allen Hicker, Bryan K. Ritchie, „Political Challenges of Innovation in the Developing World“. *Review of Policy Research*, Volume 26, Issue 1-2, 2009, 151 – 171.
- Doner Richard F., Ben R. Shneider, „The Middle-Income Trap: More Politics than Economics“. *World Politics*, 68(4), 2016, 608 – 644.
- Downs Anthony, *An economic theory of democracy*. New York: HarperCollins Publishers, 1957.
- Drometer Marcus, Chang Woon Nam, „R&D and Innovation Support in the Evolving EU Cohesion Policy.“ *CESifo Forum*, Volume 19, 2017, 37 – 32.
- EBPO, „Oslo vadovas 2018: Duomenų apie inovacijas rinkimo, teikimo ir naudojimo gairės. Mokslinės, technologinės ir inovacinės veiklos matavimas.“ Paryžius, 2018.
- Edquist Charles, „The Systems of Innovation Approach and Innovation Policy: An Account of the State of the Art.“ Pranešimas konferencijoje „DRUID Conference“ Aalborg, 2001.
- Edquist Charles, Bjorn Johnson, „Institutions and Organization in Systems of Innovation.“ Kn. Charles Edquist (sud.), *Systems of Innovation: Technologies, Institutions and Organizations*. London: Typeset by York House Typographic Ltd., 2006, 40 – 63, 52, 52 – 53, 54.
- Edquist Charles, *The Systems of Innovation Approach and Innovation Policy: An Account of the State of the Art*, 20.
- ES STRUKTŪRINĖ PAMARA 2007-2013 m., „Detali 2007-2013 m. ES paramos panaudojimo statistika.“ Lietuva, 2020. <<http://www.esparama.lt/barometras>> [Žiūrėta 2020 03 28]
- ES STRUKTŪRINĖ PARAMA 2007-2013 m., „Europos Komisijos reglamentas Nr. 1083/2006.“ Lietuva. <http://www.esparama.lt/teisesaktai/-/asset_publisher/DcXhztJmXdz/content/europos-komisijos-reglamentas-nr-1083-2006> [Žiūrėta 2020 05 03]
- ES STRUKTŪRINĖ PARAMA 2007-2013 m., „Kas yra struktūrinė parama?“. Lietuva, 2008. <<http://www.esparama.lt/kas-yra-strukturine-parama>> [Žiūrėta 2020 03 28]

- Esinvesticijos, „Apie 2014 – 2020 m. ES fondų investicijas.“ Lietuva, 2019. <<https://www.esinvesticijos.lt/lt/finansavimas/apie-2014-2020-es-fondu-investicijas>>
- EUR-Lex, „Stojimo kriterijai (Kopenhagos kriterijai).“ <https://eurlex.europa.eu/summary/glossary/accession_criteria_copenhagen.html> [Žiūrėta 2020 03 28]
- European Commission, „Consultation document on Guidance on Public Procurement of Innovation.“ Brussels, 2017, 1 – 26.
- European Commission, „Country Report Lithuania 2015.“ Brussels, 2015.
- European Commission, „Innovation policy in 7 candidate countries: The challenges.“ (Vol. I). 2003 m.
- European Commission, „Operational programme.“ Brussels. <https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/o/operational-programme> [Žiūrėta 2020 03 28]
- European Commission, „Threats and opportunities from automation and robotization.“ Brussels. <https://ec.europa.eu/knowledge4policy/foresight/topic/changing-nature-work/new-technologies-automation-work-developments_en> [Žiūrėta 2019 11 16]
- European Commission, „What is Smart Specialisation?“ Brussels, 2018. <<https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-is-smart-specialisation->> [Žiūrėta 2020 03 28]
- European Parliament, „Innovation policy.“ 2019. <https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.4.6.pdf> [Žiūrėta 2020 04 25]
- Europos Komisija, „2020 m. EUROPA.“ Briuselis, 2010.
- Europos Komisija, „Inovacinių sprendimų viešųjų pirkimų gairės“. Briuselis, 2018. <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2018/LT/C-2018-3051-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF>> [Žiūrėta 2020 03 29]
- Europos Komisija, „TARYBOS REKOMENDACIJA dėl 2018 m. Lietuvos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2018 m. Lietuvos stabilumo programos.“ Briuselis, 2018.
- Europos Parlamentas, „Inovacijų politika.“ 2019. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/67/inovaciju-politika>> [Žiūrėta 2020 03 29] [Žiūrėta 2020 03 30]
- Europos Parlamentas, „Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje.“ 2004. <<https://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1001.html>> [Žiūrėta 2020 04 11]
- Freeman Christopher, „The ‘National System of Innovation’ in historical perspective“ *Cambridge Journal of Economic*, 19, 1995, 5 – 24.
- Freeman Christopher, *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*. United Kingdom: Pinter Pub Ltd, 1987.
- Gerring John, *Case Study Research: Principles and Practices*. New York: Cambridge University Press, 2007, 39 – 40.
- Gigante Anna Azzurra, „Reviewing Path Dependence Theory in Economics: Micro-Foundations of Endogenous Change Processes.“ *Munich Personal RePEc Archive*, No. 75310, 2016, 1 – 25.
- Grabbe Heather, „Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU Accession Process.“ Centre for European Reform, 2002, 1 – 21, 10 – 11.
- Grabbe Heather, *The EU’s Transformative power: Europeanization Through Conditionality in Central and Eastern Europe*. New York: Palgrave MacMillan, 2006.
- Graziano Paolo, „Maarten Vink, „Europeanization: Concept, Theory, and Methods.“ Kn. Simon Bulmer, Christian Lesquene (sud.), *The Member States of the European Union*. United Kingdom: Oxford University Press, 2013, 31 – 54, 40 – 42.

- Greig Avner, „Institutions: Rules of Equilibria?“ Kn. Normal Schofield, Gonzalo Caballero (sud.), *Political Economy of Institutions, Democracy and Voting*. Berlin: Springer, 2011, 13 – 43.
- Hall Peter A., „Systematic process analysis: when and how to use it.“ *Eruopean Management Review*, 3, 2006, 24 – 31, 27, 28.
- Hooghe Liesbet, Gary Marks, „Cleavage theory meets Europe’s crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage.“ *Journal of European Public Policy*, 25:1, 2018, 109 – 135.
- Horton Mark, Asmaa El-Ganainy, „What is Fiscal Policy?“ International Monetary Fund, 2009. <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/06/pdf/basics.pdf>> [Žiūrėta 2020 03 30]
- Infolex, „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas.“ Lietuva. <<http://www.infolex.lt/ta/40606:str73>> [Žiūrėta 2020 02 23]
- Jakubavičius Artūras, Mantas Vilys, „Viešosios inovacijų politikos vystymo prioritetai.“ *Viešasis administravimas*, Nr. 3/4, 2009, 76 – 83.
- Karo Erkki, „The Evolution of Innovation Policy Governance Systems and Policy Capacities in the Baltic States.“ *Journal of Baltic Studies*, 42(4), 2011, 511 – 536.
- Kašubienė Lidija, „Projektų, finansuojamų ES ir kitomis lėšomis, sėkmės paslaptis: patirtis ir įžvalgos.“ 2014, 111, 120.
- Kattel Rainer, Erik S. Reinert, Margit Suurna, „Industrial Restructuring and Innovation Policy in Central and Eastern Europe since 1990.“ *Technology Governance and Economic Dynamics*, No. 23, 2009, 1 – 43.
- Kaufmann Wesley, Reggy Hooghiemstra, Mary K. Feeney, „Formal institutions, informal institutions, and red tape: A comparative study.“ *Public Administration*, Volume 96, Issue 2, 2018, 386 – 403.
- Kirs Margit, Rainer Kattel, „Europeanization of innovation policy in Central and Eastern Europe.“ *Science and Public Policy*, 37(9), 2010, 646 – 664, 660.
- Knill Christoph, Dirk Lehmkuhl, „How Europe Matters. Different Mechanisms of Europeanization.“ *European Integration online Papers*, Vol. 3, No. 7, 1999, 1 – 19.
- Kostadinova Petia, „Europeanization of Economic Policy in the New Member States.“ Pranešimas konferencijoje „European Union Studies Association Tenth Biennial International Conference“, Montreal, Canada, May 17 – 19, 2007.
- Kotzian Peter, „Popular Ideology and Public Policy in Europe: Trends and Popular Ideology as a Determinant of Public Policies?“ *Open Journal of Political Science*, 6, 2016, 214 – 228.
- Kuodis Raimondas, „Lietuvos ekonominė transformacija 1990-2008 metais: etapai ir pagrindinės ekonominės politikos klaidos.“ *Pinigų studijos*, Nr. 2, 2008, 97 – 105.
- Lapienis Justinas, Ramojus Reimeris, „LITHUANIAN RIS3: HOW IT WAS DESIGNED.“ Vilnius: MOSTA, 2016.
- Lietuvos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas, „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas.“ Lietuva, 1991 m. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.674>> [Žiūrėta 2020 02 15]
- Lietuvos laisvos rinkos institutas, „Europos Sąjungos Lisabonos darbotvarkės ir jos poveikio Lietuvai įvertinimas: Ekonominės ir socialinės politikos sričių integracijos poveikio analizė.“ Lietuva, 2003.
- Lietuvos mokslinių tyrimų potencialas, „MTEP skatinančios institucijos.“ Lietuva, 2007. <<http://rtd.smm.lt/Pub/default.aspx?Page=mtep03>> [Žiūrėta 2020 04 02]
- Lietuvos nuolatinė atstovybė Europos Sąjungoje, „ES ir Lietuvos santykiu istorijos faktai.“ 2015. <<http://www.eurep.mfa.lt/eurep/lt/lietuva-europos-sajungoje>> [Žiūrėta 2020 03 28]
- Lietuvos Respublika, „2014-2020 METŲ EUROPOS SĄJUNGOS FONDŲ INVESTICIJŲ VEIKSMŲ PROGRAMA.“ Lietuva, 2014 m.

- Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, „Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra.“ Lietuva, 2018. < <http://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/inovaciju-veiklos-sritis/parama-inovaciju-pletrai/konsultacine-informacine-parama-mokslo-inovaciju-ir-technologiju-agentura>> [Žiūrėta 2020 02 22]
- Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, EKONOMIKOS AUGIMO VEIKSMŲ PROGRAMA (Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra).“ Lietuva, 2015. <<http://eimin.lrv.lt/lt/mttp>> [Žiūrėta 2020 02 22]
- Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Finansinė parama iki įstojimo į ES.“ Lietuva, 2016. < <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-kitos-investicijos/finansine-parama-iki-istojimo-i-es>> [Žiūrėta 2020 03 30]
- Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Lengvatos investicijoms ir inovacijoms.“ Lietuva, 2019. < <https://finmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokesciai/lengvatos-investicijoms-ir-inovacijoms>> [Žiūrėta 2020 02 22]
- Lietuvos Respublikos Seimas, „NUTARIMAS DĖL VALSTYBĖS ILGALAIKĖS RAIDOS STRATEGIJOS“, 3.
- Lietuvos Respublikos Seimas, „VALSTYBĖS PAŽANGOS STRATEGIJA „LIETUVOS PAŽANGOS STRATEGIJA „LIETUVA 2030.“ Lietuva, 2012. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>> [Žiūrėta 2020 02 23]
- Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolė, „VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA: INOVACIJŲ PLĖTRA LIETUVOJE.“ Vilnius, 2008, 10 – 11.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „2014-2020 NACIONALINĖ PAŽANGOS PROGRAMA.“ Lietuva, 2012. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>> [Žiūrėta 2020 02 23]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „DĖL Lietuvos inovacijų plėtros 2014-2020 metų programos patvirtinimo.“ Lietuva, 2013. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463361>> [Žiūrėta 2020 04 13]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „DĖL LIETUVOS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ SISTEMOS TOBULINIMO IR PLĖTROS 2009-2013 METŲ STRATEGIJOS PATVIRTINIMO.“ Lietuva, 2009. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.355759?fwid=f4nne5uw4>> [Žiūrėta 2020 02 23]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Mokslo, technologijų ir inovacijų tarybos posėdžio protokolas.“ Vilnius, 2019.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL 2014-2020 METŲ NACIONALINĖS PAŽANGOS PROGRAMOS VERTINIMO.“ Lietuva, 2012. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>> [Žiūrėta 2020 04 13]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL INOVACIJŲ VERSLE PROGRAMOS.“ Vilnius, 2003. <<https://e-seimas.lrs.lt/rs/actualedition/TAIS.215398/YVeDccsBqd/>> [Žiūrėta 2020 04 05]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2004 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI.“ Lietuva, 2005. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.253148?fwid=ck9gybe60>> [Žiūrėta 2020 02 20]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2005 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI.“ Lietuva, 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.273121?fwid=1bc6m4z8of>> [Žiūrėta 2020 02 20]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2008 METŲ VEIKLOS ATASKAITOS PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI.“ Lietuva, 2009. <

- http://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2008_ataskaita.pdf> [Žiūrėta 2020 02 22]
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „NUTARIMAS DĖL UŽDAROSIOS AKCINĖS BENDROVĖS „INVESTICIJŲ IR VERSLO GARANTIJOS“ VEIKLOS.“ Lietuva, 2020. < <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F617E2EC5262/asr>> [Žiūrėta 2020 04 02]
  - Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMAS DĖL LIETUVOS INOVACIJŲ 2010-2020 METŲ STRATEGIJOS.“ Lietuva, 2010. < <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.365849>> [Žiūrėta 2020 04 11]
  - Lietuvos verslo paramos agentūra, „Apie LVPA.“ Lietuva, 2019. < <http://lvpa.lt/lt/apie-lvpa-155>> [Žiūrėta 2020 04 02]
  - Lundwall Bengt-Ake (sud.), *National Systems of Innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*. London: Pinter, 1992.
  - Mair Peter, *RULING THE VOID: The Hollowing-Out of Western Democracy*. London: Verso, 2013.
  - Mano Vyriausybė, „Inovacijų reforma.“ 2020. < <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/prioritetiniai-darbai/strukturines-reformas/inovaciju-reforma>> [Žiūrėta 2020 02 16]
  - Mastenbroek Ellen, Michael Kaeding „Europeanization Beyond the Godness of Fit: Domestic Politics in the Forefront.“ *Comparative European Politics*, 4(4), 2006, 331 – 354, 334 – 336,
  - Mazzucato Mariana, „Mission-oriented innovation policies: challenges and opportunities.“ *Industrial and Corporate Change*, Vol. 27, No. 5, 2018, 803 – 815.
  - Mažylis Liudas, „Paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas.“ *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 16, 2006, 37 – 45.
  - Miran Shilan, „The Process of Europeanization: A Study of the European Effects on Polish Domestic Structures.“ Lund University, 2008, 1 – 52.
  - Mitalauskienė Eglė, „Privatizavimo eiga Lietuvoje po 1990 m. ir rezultatų įvertinimas.“ Magistro darbas, Mykolo Riomerio Universitetas, 2005 m.
  - Moguee Mary Ellen, „Knowledge and Politics in Innovation Policy Design“. Kn. David Roessner (sud.), *Government Innovation Policy: Design, Implementation, Evaluation*. London: The Macmillan Press Ltd., 1988, 37 – 47.
  - Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra, „Apie priemonę.“ Lietuva, 2018. < <https://mita.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/programos-priemones/iki-prekybiniai-pirkimai/apie-priemone>> [Žiūrėta 2020 02 23]
  - Nakrošis Vitalis, Egidijus Barcevičius, „Europos Sąjungos Lisabonos strategijos įgyvendinimas Lietuvoje: tarp Vilniaus ir Briuselio.“ *Politologija*, 43(3), 2007, 71 – 111, 100.
  - Norkus Zenonas, „SPARČIOS SĖKMINGOS POKOMUNISTINĖS TRANSFORMACIJOS IR JOS NESĖKMĖS „DĖSNIAI“: DAUGIAREIKŠMIŲ KINTAMŲJŲ KOKYBINĖ LYGINAMOJI ANALIZĖ.“ *Politologija*, No. 4, Vol. 60, 2010, 3 – 52.
  - Norkus Zenonas, *KOKIA DEMOKRATIJA, KOKS KAPITALIZMAS? Pokomunistinės transformacijos Lietuvoje lyginamosios istorinės sociologijos požiūriu*. Vilnius: Vilniaus Universiteto Leidykla, 2008, 339 – 340, 307, 260 – 261.
  - OECD, „Demand-side innovation policies.“ Paris: OECD Publishing, 2011.
  - OECD, „Government financing of business R&D and innovation.“ *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016*, OECD Publishing, Paris, 2016.
  - OECD, „OECD Reviews of Innovation Policy: Lithuania 2016.“ Paris: OECD Publishing, 2016.
  - Otjes Simon, „What’s Left of the Left-Right Dimension? Why the Economic Policy Positions of European Do Not Fit the Left-Right Dimension.“ *Social Indicators Research*, 136(2), 2018, 645 – 662.
  - Pelkmans Jacques, Andrea Renda, „How can EU Legislation Enable and / or Disable Innovation.“ European Commission, 2014, 1 – 77.

- Pircher Brigitte, „EU public procurement policy: the economic crisis as tigger for enhanced harmonisation.“ *Journal of European Integration*, 2019, 1 – 17, 10 – 11.
- PricewaterhouseCoopers, „Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas: Mokestinių lengvatų MTEP atvejo studija.“ Lietuva, 2019 m., 3.
- Radaelli Claudio M., „THE DOMESTIC IMPACT OF EUROPEAN UNION PUBLIC POLICY: NOTES ON CONCEPTS, METHODS, AND THE CHALLENGE OF EMPIRICAL RESEARCH.“ *Politique Europeenne*, No 5, 2002, 105 – 136, 115.
- Radaelli Claudio M., „The Europeanization of Public Policy.“ Kn. Kevin Featherstone, Claudio M. Radaelli (sud.), *The Politics of Europeanization*. United Kingdom: Oxford University Press, 2003, 27 – 56, 33, 43 – 44.
- Raudla Ringa, Kati Keel, „The Effects of Crises and EU Fiscal GOVERNANCE Reforms on the Budgetary Institutions of Member States.“ Pranešimas konferencijoje „ECPR SGEU conference“, Paris, 2018.
- Reiljan Janno, Ingra Paltser, „Shaping a holistic national innovation system.“ University of Tarty, 2016, 1 – 25.
- Rodriguez Victor, Carlos Montalvo, „Innovation Policies From the European Union: Methods for Classification.“ *Bulletin of Science Technology & Society*, 27(6), 2007, 467 – 481, 473
- Schmidt Vivien A., „Europeanization and the mechanics of economic policy adjustment.“ *Journal of European Public Policy*, 9:6, 2002, 894 – 912, 901.
- Sharif Naubahar, „The role of firms in the national system of innovation (NIS) framework: Examples from Hong Kong.“ *Innovation Management, Policy & Practice*, 5, 2003, 189 – 199.
- Sledzik Karol, „Schumpeter’s View on Innovation and Entrepreneurship.“ *SSRN Electronic Journal*, 2013, 89 – 95.
- Švietimo ir mokslo ministerija, „Lietuvos mokslo ir technologijų BALTOJI KNYGA“. Lietuva, 2001.
- Taylor Mark Zachary, *The Politics of Innovation: Why Some Countries Are Better Than Others at Science and Technology*. United States of America: Oxford Unoversity Press, 2016, 215 – 243.
- Tatham Allan F., *Enlargmenet of the European Union*. Kluwer Law International, 2009.
- Torfing Jacob, „Rethinking path dependency in public policy research.“ *Critical Policy Studies*, 3:1, 2009, 70 – 83.
- Varblane Urmas, „EU STRUCTURAL FUNDING FUNDS IN THE BALTIC COUNTRIES – USEFUL OR HARMFUL?“ *Estonian Discussions of Economic Policy*, Nr. 2, 2016, 120 – 137, 121 – 122.
- Vilpišauskas Ramūnas, „LIETUVOS INTEGRACIJA Į EUROPOS SAJUNGĄ: POVEIKIS EKONOMINEI POLITIKAI IR REGULIAVIMUI.“ *Pinigų studijos*, 4, 1999, 29 – 45.
- Wach Krzysztof, „Conceptualizing Europeanization: Theoretical Approach and Research Design.“ Piotr Stanek, Krzysztof Wach (sud.), *Europeanization Processes from the Meso-economic Perspective: Industries and Policies*. Krakow: Cracow University of Economics, 2007, 11 – 23.
- Wang Jue, „Innovation and govenment intervention: A comparison of Singapore and Hong Kong“. *Research Policy*, 47, 2018, 399 – 412.
- Westmore Ben, „Policy incentives for private innovation and maximising the returns.“ *OECD Journal: Economic studies*, Vol. 2013/1, 2014, 121 – 163, 126 – 127.
- Willis Ben, „The Advantages and Limitations of Single Case Study Analysis.“ *E-International Relations*, 2014, 1 – 7.
- Zehavi Amos, Dan Breznitz, „Distribution sensitive innovation policies: Conceptualization and empirical examples.“ *Research Policy*, 46(1), 2016, 327 – 336

Summary

The master thesis is titled: “Change of the State Financing System of Business Innovations in Lithuania After the Restoration of Independence”. The main theoretical conception designed to analyse innovation policy is “National Systems of Innovation” (NSI). It is important to note, that NSI is not static and can change over time. After the restoration of independence, Lithuania experienced an economic transformation, and NSI, being a part of economic policy, also changed. State financing of business innovation is one of the most important elements which constitutes NSI and as a result, it also can be changed. Therefore, this master thesis is dedicated to analyse how the state financing system of business innovation developed after the restoration of independence and what are the main social elements responsible for it. To answer these questions, first of all changes in the state financing system of business innovation in Lithuania were analysed. Because the NSI is made up of institutions, the financing system of business innovation was defined from three perspectives: financing, organizations, and policy documents. Overall, it was found that this system evolved in two stages. First, there was no direct innovation policy and institutional environment to support business innovation. Second, government intervention to support business innovation increased dramatically, and currently this system of institutions is very broad and fragmented. To find out why it happened, the method of systematic process analysis was selected. Using this method, europeanisation theory was chosen as the main theoretical background for this master thesis, and three main hypotheses were developed. Besides europeanisation, two alternative theories were also chosen, which have the potential to explain changes in the system: left-right cleavage and the neoliberal institutional trajectory. In conclusion, it was found that Europeanisation had a major impact on the development of the state financing system of business innovation. First, the EU contributed to the changes related to the overall understanding about state role in business innovation financing. After Lithuania became an official candidate state to join the community, and after the accession to it, EU using its explicit, implicit and altering mechanisms totally transformed state role from being passive to being a significant actor in this field. In addition, EU also changed individual parts of financing system in the forms of absorption and transformation by influencing financing measures, organization structure, and policy documents. On the other hand, left – right cleavage and neoliberal institutional trajectories were rejected as both do not explain empirical facts. This master thesis contributed to the analysis of the Lithuanian system of innovation and it is also important for the use of europeanisation. This master thesis confirmed that europeanisation can explain public policy changes over time, however, there are still some theoretical discussions about this theory as it downgrades internal factors. Therefore, further research is needed to analyse how various internal groups inside the country can influence the changes of state financing of business innovation.